

Domènec Perramon

**NOVA
ANTOLOGIA
POÈTICA**

Arenys de Munt
1998

Domènec Perramon

NOVA
ANTOLOGIA POÈTICA

© Brenda Hudson-Perramon
© Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt

Coordinació: Francesc Forn
Revisió i correcció: Vicenç Lloret
Traducció dels poemes escrits en anglès: Joan Rubies

Coberta: pintura de Colomer
Disseny de la pintura: Roman Gibert

Edita: Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt
Dipòsit legal: B-52.292-1998
ISBN: 84 / 605 / 8.458 / 5
Fotocomposició i impressió: Impremta Graupera, S.C.P.
Primera edició: Nadal de 1998

Amb la col·laboració de l'Il·lustríssim Ajuntament d'Arenys de Munt

Arenys de Munt, Nadal de 1998

*A Brenda Hudson-Perramon,
que tant ha lluitat per mantenir viva
la memòria del poeta.*

CONTINGUTS

Els anys passats amb Domènec Perramon des del fons del meu cor

...per Brenda Hudson-Perramon

Les arrels arenyenques del poeta

...per Francesc Forn

Domènec Perramon: patriota, poeta i exiliat

...per Agustí Barrera

Domènec Perramon: l'alternativa

...per Carles Móra

Llibre I: QUATRE POEMES PER A QUATRE MESTRES

La reixa

Romanç de Festa Major

La Santa Espina a l'exili

Les aparicions

Llibre II: HISTÒRIA ENCESA

Llibre III: ELS NOMS DE LES MEVES AMIGUES I DELS MEUS AMICS

Tot de camins...

Lira estrètua

L'alta paraula en el convit

Mar oberta

La neu, els àngels i l'esplet d'amor

Els noms de les meves amigues

The Chain

Falling Star

Una resurrecció

Suggestió de Montserrat

Refugi

L'instant

Tèbia claror

El cementiri era ple de veus inintel·ligibles...

El "bon dia" –cruelment grotesc– de l'oficina...

La tierra se puso oscura

La cita

Tres flames de rosa

La resurrecció de Spencer Tracy

Blackbird Blues

Llibre IV: POEMES

A poc a poc

La cavalcada de la Mort

Elegia d'agost

Els silencis de l'amor

L'amor implícit
No gaire
Aquest silenci
Clarors i veus de la terra
Novembre
Les nits de sang
Penetració de l'alba
Ni el silenci roent...
Sirena bruna
Si m'has trobat plorant...
Tu i jo
Vindré
La pau dels silencis
Font de repòs
Joc
Nit de fortuna
Melodies d'albada
Serenata d'amor
Una alegria violeta
Vetlla i viatge
 La vetlla
 El viatge
Conreus antics
Prolongació del meu cel
Clixé del port de Barcelona
Petit món quotidià
Amb joia pura el món meravellós
Himne dels catalans
Confessió
Una albada d'amor
Adéu a la dona blanca
Una altra primavera transida
Com per un cristall màgic...
Iris de mandra
Poema de forn
Hora de bruixes a la ruralia
Ombra blanca

Llibre V: UN LLIBRE PER A NADAL

Bondat eterna del Nadal
Aquest Nadal
El misteri de Nadal
La memòria d'Abel
Tríptic de Nadal
 Quan el desembre ve
 Nadal nostàlgic
 Estrella d'Orient

Rememorem
Amb xeremia i amb dolçaina
If at Yule-tide...
Pax brevis
L'estrella dels infants
La visita
Nadala
Doncs és un dia assenyalat
Apòleg nadalenc

Els anys passats amb Domènec Perramon des del fons del meu cor

Vaig conèixer en Domènec Perramon l'any 1943, quan ell tenia 37 anys i jo, 25. Nosaltres estàvem en guerra amb Alemanya i de nit s'apagaven tot els llums. Un vespre, amb l'ajuda d'una llanterna, em dirigia a la casa d'una amiga que quedava una mica lluny. A mig camí vaig parar-me a prendre una tassa de te en un cafè. Era un cafè petit on t'asseies als alts tamborets que hi havia a la barra. Em va sorprendre que només hi hagués aquell home tan ben plantat. Ell se'm va adreçar i en dos minuts ens vam trobar parlant de poetes i poesia, escriptors i llibres. Vaig tardar molt a reprendre el meu camí. En sortir em vaig dir a mi mateixa que havia de tornar a veure aquell home. Al cap de dos o tres dies vaig tornar al cafè amb uns amics i va resultar que el coneixien i ens van presentar.

Ara us parlaré de com en Domènec va marxar d'Espanya, va arribar a Anglaterra i dels anys que hi va passar. La divisió de l'exèrcit a la qual pertanyia va rebre ordres de travessar la frontera i refugiar-se a França. El Dr. Riu Porta, un bon amic d'en Domènec, que havia portat la direcció d'un hospital militar a l'Abadia de Montserrat, es va assabentar que en Domènec havia de creuar la frontera. Com a veritable amic que era, li va enviar un missatge dient-li que tornés, que enviaria lliteres per als ferits i que ell podia tornar com a portalliteres. La resposta d'en Domènec fou que no podia abandonar els seus compatriotes. De manera que, amb molts dels seus poemes a la motxilla, va emprendre el camí amb els altres. Als Pirineus feia un fred que glaçava mentre els soldats travessaven les muntanyes. Esperaven que els francesos els tractarien amb dignitat i honor, però, en canvi, els van assetjar i els van punxar amb les baionetes obligant-los a baixar a la platja de St. Cyprien. Van haver d'acampar a la platja al ras, sense tendes ni mantes. Un poeta –no recordo qui era– va morir i la majoria d'homes estaven malalts. En Domènec estava molt greu i si va sobreviure va ser gràcies a l'amabilitat i les atencions que li van dispensar els altres homes, que van cuidar-lo de bon grat, malgrat les seves pròpies penes.

No us explicaré les misèries ni les vexacions que van haver de patir en aquell camp, però sí que vull donar les gràcies a aquells que amb atenció i sol·licitud van tenir cura d'en Domènec mentre estava malalt.

El British Committee for Spanish Relief (Comitè d'Ajut als Refugiats) –on vaig treballar durant un temps abans de fer-ho per al govern– va fer grans esforços per alliberar els presoners, però no era una tasca fàcil. En Domènec va rebre molta ajuda dels seu amic Rafael Dieste i d'un dels agents de Thomas Cook, Donald Darling, que el visitaven al camp i li donaven ànims dient-li que ja faltava poc per ser alliberat. Li van dir que aniria a Sud-amèrica, però finalment es va confirmar que aniria a Anglaterra. Després del seu alliberament va passar una temporada a Perpinyà i llavors va marxar cap a Anglaterra.

Va arribar a Anglaterra el 6 de març de 1939. Anglaterra i França van declarar la guerra a Alemanya el 3 de setembre de 1939. El van enviar junt amb quatre refugiats més a Buscot Park a Oxfordshire, que és en una zona molt bonica d'Anglaterra coneguda com els Costwolds, on tenia la seva llar Lord Faringdon, un diputat laborista. Els refugiats vivien a la caseta del guarda a les portes de la finca. Els amics i parents de Lord Faringdon els duien roba i sabates i estaven ben atesos.

Molts anys després de la mort d'en Domènec, vaig demanar a una amiga que em dugués a aquell indret per poder veure el lloc que havia inspirat tants dels seus poemes. La casa és d'estil Adam i conté algunes quadres força interessants, però jo no havia vingut per veure això. Vaig anar a Buscot Park per caminar pels llocs per on en Domènec havia caminat i veure les coses que ell havia vist. Me l'imaginava passejant ple de reverència i admiració després dels horrors del camp de concentració, la bellesa d'aquell indret oferint inspiració a la seva ment turmentada, ja que certament es respira un ambient de pau i tranquil·litat en aquelles terres que baixen fins al Tàmesi.

Un dia, durant la seva estada en aquell paratge, els refugiats, caminant pels camps mullats, van anar a visitar la casa de William Morris, un poeta, socialista i artesà de l'època victoriana. La casa era tancada, com la majoria de llocs durant la guerra. Nosaltres també la vam trobar tancada. Però els refugiats no es van desanimar per aquest fet, sinó que es van dedicar a explorar els llogarrets pintorescs dels voltants i van passejar pel camp. Sé que en Domènec va fer amistat amb gent d'aquells poblets i que sovint els anava a visitar i tocava el piano i cantava per a ells. Fou un interludi de pau abans del que li esperava.

Més endavant, juntament amb d'altres refugiats, va estar-se a casa de la Dra. Dorothy Collier, una coneguda cirurgiana, on va conèixer molta gent interessant del món de la literatura i l'art. Admirava la destresa de la Dra. Collier i li agradava ser-li útil i ajudar-la. Malauradament, el fantasma de la gelosia va fer acte d'aparició. Suposo que entre els refugiats va començar a córrer el rumor que en Domènec era comunista, a causa de les seves idees obertes i fermes. Van convèncer la Dra. Collier, que era una catòlica fervent, que estava donant aixopluc a un comunista, i això va significar la fi de la seva estada amb ella. En Domènec no era comunista; era republicà i socialista, i li va molestar molt que algú digués d'ell que era comunista.

A Anglaterra no es permetia als refugiats treballar per guanyar-se la vida i, a més, s'havien de presentar a comissaria cada cert temps. Al principi de la guerra es dedicaven a omplir sacs de sorra i en general intentaven ser útils. Quan es va aixecar la prohibició de treballar, havien de continuar informant la policia sobre on eren i què feien. Tots els homes anglesos que no ocupaven un lloc de treball reservat pel govern van ser cridats a files, la qual cosa va significar que van quedar vacants molts llocs de treball.

En Domènec va treballar per Lord Queenborough. Feia d'ajudant del majordom i d'aquesta manera va experimentar com es vivia a les dependències del servei domèstic i com era la vida de l'aristocràcia anglesa. Estava totalment sota les ordres del majordom i tenia moltes obligacions. Passava gran part del temps polint la plata, cosa que li agradava força, perquè mentrestant podia pensar en la poesia i compondre estrofes mentalment. També s'encarregava de fer el llit del majordom i netejar-li l'habitació, i això ja no li agradava tant perquè deia que el majordom era un home brut i desagradable.

La casa de camp de Lord Queenborough era a Wild Hill (que vol dir Turó Salvatge), prop de Hatfield, i ara hi viu la novel·lista Barbara Cartland, l'àvia de la princesa de Gal·les. És un indret molt acollidor amb uns jardins molt bonics. En aquella època, Wild Hill era un lloc molt remot i es podia passejar tranquil·lament pels camins sense trobar gens de trànsit. Quan Lord Queenborough era fora, en Domènec vagarejava pels jardins i es delectava buscant-hi bolets, com feia a Catalunya. Llavors els duia a la cuinera, amb qui tenia una bona amistat, que se'ls mirava amb desconfiança i al principi es resistia a coure'ls perquè pensava que el matarien, però al final en Domènec la convencia que no

passaria res i acabava cuinant-los. En aquella època, a Anglaterra, l'únic bolet que es menjava era l'*agaricus campestris*. Quan anys més tard en Domènec i jo vam tornar plegats a aquell indret, la cuinera ens va rebre amb els braços oberts i vam gaudir d'una entretinguda conversa i un passeig pels jardins.

Les filles de Lord Queenborough anaven sovint a la sala del majordom per fer petar la xerrada amb aquell curiós estranger que hi treballava. En Domènec va comprar una màquina d'escriure que era d'una de les noies i que li va fer molt servei quan treballava per la BBC.

Un dia, mentre voltava pel jardí de la cuina, va trobar-se un dels jardiniers, un homenet pèl-roig i molt prim, un veritable camperol. Vivia prop d'allí en una caseta molt humil que tenia com a única font d'escalfor una estufa de carbó a la cuina, que era on menjaven. Es rentaven amb palanganes i tenien un vàter al fons del jardí, amb un cubell que calia buidar. Es van fer amics i passaven moltes estones xerrant i fent broma. Quan en Domènec li recitava els seus poemes, l'homenet es quedava quiet i silenciós i l'escoltava embadalit. Un bon dia se li va ocórrer que potser podria allotjar-se a casa d'aquell home i li ho va demanar. "Ho haig de preguntar a la mare", digué l'home. Va resultar que la "mare" era de fet la seva muller, que va estar d'acord amb la idea.

Lord Queenborough vivia gairebé sempre a Wild Hill, però de tant en tant anava a la seva residència de la ciutat i s'enduia la majoria del personal domèstic. En Domènec el va acompanyar en diverses ocasions i això li permeté conèixer una altra de les seves filles, que tenia cavalls de cursa. Era relativament feliç a Wild Hill, però com que no li agradava gens el majordom i es veia obligat a tractar-hi cada dia, finalment va decidir marxar. S'havia quedat sense feina.

Coneixia un català que havia obert un restaurant espanyol a Londres. Va posar-s'hi en contacte i van acordar que podia dormir en un banc del restaurant quan tancava al vespre. El restaurant estava al Soho, que és una zona molt cèntrica del West End londinenc, on hi ha molts llocs per anar a menjar, un mercat al carrer i molts cafès i teatres que romangueren oberts malgrat el Blitz*.

La major part dels bombardejos més intensos sobre Londres van esdevenir entre 1941 i 1942, però encara que llavors no eren tan forts, era un consol per a en Domènec poder dormir al restaurant perquè era sota terra i s'hi sentia segur. Londres va respondre a l'atac dels alemanys amb artilleria i avions de combat. Sovint els atacs duraven tota la nit i bona part del dia. Al cap d'uns dies van començar a afluir. Van posar lliteres de fusta a les andanes del metro i molta gent que tenia canalla anaven a dormir allà. És per això que jo odiava anar en metro. Jo vivia al nord-oest de Londres i anava a treballar cada dia al Ministeri de la Marina en autobús. Veia els edificis enrunats, els forats deixats per les bombes, els morts que treien de les cases. Vivíem el dia a dia; la guerra era això i no teníem escapatòria.

En Domènec m'havia explicat que sovint anava al restaurant espanyol a l'hora de dinar i que, a canvi d'escriure-li cartes, el propietari li donava menjar. Jo estava decidida a tornar-lo a veure i per això a l'hora de dinar solia recórrer les llibreries de Charing Cross Road fins a arribar al mercat del Soho i no treia l'ull del restaurant espanyol. Després de dies de buscar-lo sense èxit, per fi la meva tenacitat es va veure recompensada. El vaig veure caminant entre la multitud i vaig interceptar-lo. Des d'aquell moment vam començar a veure'ns sovint. Jo l'anava a visitar els diumenges

* Es coneix com a El Blitz els forts bombardejos que va patir Anglaterra entre 1940 i 1942.

quan el restaurant era tancat. Ell no parava de repetir-me: “No em puc permetre el luxe d’enamorar-me”. El sol fet que esmentés la paraula amor em semblava un bon senyal.

Des del principi em va parlar de la seva vida a Catalunya i em va explicar coses molt personals. Em va parlar del dolor que li va causar la pèrdua de la seva mare, que havia mort el 1942. Encara no s’hi havia resignat. Recordava com li recriminava que sovint tornés a casa ja de matinada, dient-li: “Per què arribes tan tard, fill meu?”. Malauradament, ara ja havia fet tard per sempre més.

També em parlava sovint de n’Anna Canals, que havia passat la seva infantesa a Arenys de Munt, i de com, en aquell moment de gran dolor, es va cuidar de fer emmarcar el poema que en Domènec havia escrit per a la seva mare i de posar-lo prop de la tomba. Era una estimada amiga amb qui sempre es va cartejar. Més endavant va venir a visitar-nos a Londres.

La Sra. Francisca Torrus, mare del poeta

Em parlava del seu germà. A part de tenir idees polítiques oposades, el principal sentiment d’en Francesc cap en Domènec era de gelosia. Des de sempre, la seva mare havia mostrat el seu gran amor i la seva preferència per en Domènec i quan va morir era el seu nom el que tenia als llavis. Quan eren petits, el seu avi, assegut al jardí, jugava amb el petit Domènec, però quan s’hi acostava en Francesc el feia fora amb el bastó. En Domènec tenia més talent que en Francesc. Havia fet unes quantes feines, havia guanyat diversos premis als Jocs Florals, s’havia fet un nom com a poeta, mentre en Francesc seguia treballant com a enginyer tèxtil. La rivalitat entre els dos germans va durar tota la vida. En Domènec només va escriure al seu germà en els casos estrictament necessaris, per exemple per donar-li poders quan va morir la seva mare. Uns anys després, en Francesc va escriure diverses vegades per intentar localitzar el seu germà, demanant-li que li escrivís. Li vaig implorar a en Domènec moltes vegades que escrivís

al seu germà. De vegades em deia que ho faria, encara que a contracor, però mai no va arribar a escriure-li. El seu punt d'orgull i tossuderia tan propi dels Perramon li impedia de cedir. Si hagués vist en Francesc anys després, com el vaig veure jo, un vellet que caminava molt recte, sempre amb la seva gorra al cap, que em venia a recollir a mi, una estranya, a l'hotel per acompanyar-me molt amablement fins a casa seva, on em va rebre com una germana, no s'hauria pogut estar d'obrir-li els braços i dir-li "germà meu".

Recordo que va ser el 1943 que en Domènec em va explicar la seva baralla amb el PEN Club, que va enutjar força en Pi i Sunyer i en Batista i Roca, que n'eren membres destacats. El 1941, el PEN Club el va felicitar per haver guanyat els tres Premis Ordinaris dels Jocs Florals de Buenos Aires. Volien fer una festa en el seu honor, però no li ho van dir fins ben bé abans de l'acte, cosa que no va agradar a en Domènec, que va pensar que li ho deien massa tard. La seva decisió de no assistir-hi va causar molt ressentiment. A en Domènec li va saber molt de greu, però creia que la seva decisió estava justificada. El seu orgull no li permetia d'anar-hi. Em sembla que en Pi i Sunyer i en Batista i Roca no li ho van perdonar mai i la relació amb ells es va refredar una mica.

El 1943 va sol·licitar una plaça en una universitat, anomenant Sir Herbert Read com a patrocinador. Sir Herbert, que defensava idees d'esquerres, li va advertir que, triant-lo a ell com a patrocinador, el més probable era que fos rebutjat. Però en Domènec sentia una gran admiració i estima per Sir Herbert i no volia triar una altra persona. Efectivament, no va obtenir la plaça. El projecte en el qual volia treballar era un estudi sobre la contribució de Catalunya a la reconstrucció de l'economia espanyola.

Però encara hi havia moltes més coses que el preocupaven. Havia sofert la humiliació d'ésser abandonat per una noia catalana. Encara no havia superat l'amargor i penso que era per això que no volia tenir cap relació profunda amb una altra dona. Després de la guerra, aquella noia el va venir a visitar a Londres amb la intenció de reprendre la seva relació. Després de veure-la, em va dir que ja no sentia absolutament res per ella i que es feia creus que mai l'hagués estimada. He preguntat per aquesta noia a algunes altres dones que coneixien en Domènec, però no sabien qui era. Només sé que era de Barcelona.

A principis de 1944 va trobar feina com a secretari particular del Sr. Manuel Maples Arce, el cònsol general de Mèxic, que era un poeta i escriptor de gran prestigi al seu país. S'entien extraordinàriament bé, ja que tots dos eren estetes i tenien una gran sensibilitat. Tots dos entenien perfectament com havia sofert l'altre a causa dels bombardejos. A l'estiu, quan tenien un dia tranquil, sortien del despatx d'hora i anaven a Regents Park a veure representacions a l'aire lliure de la Shakespeare Company.

Quan en Domènec va morir, el Sr. Maples em va escriure aquestes paraules: "En Perramon era un d'aquells homes amb un gran sentit del deure, l'amistat i l'amabilitat. Un d'aquells homes que no se solen trobar a la vida. Sempre el recordo amb el més gran afecte. Considero la seva mort com una gran pèrdua."

Malauradament, aquesta feina amb el cònsol va durar poc perquè el van nomenar ambaixador i li van ordenar traslladar-se a Panamà. Va demanar a en Domènec que se n'anés amb ell i continués essent el seu secretari particular, cosa que en Domènec va acceptar. Jo estava destrossada. Em va caure el món a sobre. Estava desesperada, inconsolable. Vaig esperar. No gosava expressar els meus sentiments. Tot i que no ocupava un càrrec important, per les meves mans passaven cada dia temes d'alt secret.

Sabia que no em permetrien deixar la meua feina al servei del govern. Al final em vaig decidir i vaig escriure-li dos cops dient-li que l'estimava, que l'havia estimat des del primer moment i que res canviaria aquest fet. M'adonava que anar a Panamà i després a Mèxic era el millor que li podia passar. No volia posar-li cap impediment. Encara tinc aquelles cartes que ell sempre va guardar.

Brenda Hudson i Domènec Perramon l'any 1956, a Cambridge

En Domènec va posar en ordre els seus poemes i es va preparar per marxar. Però potser en el fons dels seu cor alguna cosa li deia que no seria possible. Va enllestir uns quants temes que el Sr. Maples havia deixat pendents. Ell ja havia marxat i ara li publicaven un llibre en anglès.

Llavors va arribar el gran cop. Els americans no permetien que un republicà espanyol volés sobre el seu territori i en aquells moments aquesta era l'única manera de viatjar a Panamà. Vaig sentir un gran consol, però també molta ràbia per l'arrogància i l'estupidesa dels americans. Sincerament, em va saber greu per en Domènec, però ell s'ho va prendre amb molta filosofia.

Mentre treballava per al Sr. Maples, vivia gran part del temps a Wild Hill i jo hi anava sovint. Ara tornava a estar sense feina.

Abans de conèixer-nos, en Domènec havia escrit una obra de teatre per a la BBC. Es basava en una obra de Rubén Darío i havia tingut molt d'èxit. Va ser la seva primera feina com a guionista. Segurament va ser per això que la BBC li va tornar a oferir feina més endavant. Escriu utilitzant el pseudònim de Pedro Vega Ramón.

El servei de la BBC a l'Amèrica Llatina bombardejava els països llatinoamericans amb obres d'autors britànics i amb propaganda de tota mena. Anglaterra volia l'ajuda dels americans. Li va oferir a en Domènec feina com a traductor d'obres de teatre i documentals que ja s'havien emès pel servei nacional. Jo vaig estar molt contenta perquè ara, per fi, podia fer realment alguna cosa per ajudar-lo. Em sembla que li encomanaven les feines més difícils. A més de traduir les obres de guionistes contemporanis que treballaven gairebé exclusivament per a la BBC, també va traduir obres d'autors clàssics com Shakespeare, H.G. Wells, G.K. Chesterton, Nikolai Gogol, J.B. Priestley, Sir James Barrie, Somerset Maugham, T.S. Eliot, Oscar Wilde i Noel Coward. També es dedicava a l'adaptació, a més de la traducció de les obres, i va escriure algunes obres de teatre originals.

Va assolir un gran èxit amb la seva traducció d'*El viento entre los sauces*, de Kenneth Grahame, un autor que va escriure poques obres, però que és molt apreciat tant per nens com per adults per aquest conte per a infants que tanta gent ha llegit. A la BBC hi havia qui dubtava que aquesta obra es pogués traduir, i realment es van quedar bocabadats per la manera com en Domènec va recrear el conte i va ser capaç de reproduir l'essència del llibre, que és extremadament original. A la BBC els va agradar tant que van fer una festa a l'emissora, convidant els membres del cos diplomàtic de l'Amèrica Llatina i els seus fills, durant la qual se'ls va oferir una representació de l'obra.

En una ocasió vaig esmentar aquest fet a en Marià Manent, que em va dir que ell mateix havia traduït *El vent en els salzes* al català i l'havia trobat extremadament difícil.

En Domènec també va escriure obres originals, com ara *Uno entre muchos*, un episodi de guerra amb finalitat propagandística; *Atahualpa*, una obra per celebrar la diada nacional de l'Equador, o *Cantata de Paz*, una obra completament escrita en vers per celebrar la fi de la guerra.

Un bon dia se li va ocórrer que escrivíssim una obra de teatre junts, i així va ser com vam començar a treballar en *La araña*, una fantasia radiofònica que es va emetre en espanyol i en anglès pel servei nacional. Vam anar a l'emissora mentre la gravaven en anglès i vam parlar amb els actors, que ens van dir que trobaven l'obra molt divertida i original. Ens va semblar molt interessant veure com feien els efectes de so.

A vegades anàvem a Aldenham, on s'enregistraven les obres per a l'Amèrica Llatina, i ens quedàvem a mirar les produccions. Un dia, els faltaven actors i van demanar a en Domènec que fes un petit paper a *Don Quijote*. Davant la sorpresa de tots, va llegir la seva part en un castellà perfecte i llavors li van dir que, de fet, se suposava que representava un català!

Les feines que li encarregava la BBC sempre eren urgents. Treballava sempre sota pressió perquè calia entregar les traduccions en una data fixada i sovint havia de córrer per acabar una peça a temps. Les obres angleses s'havien d'escurçar perquè l'anglès és una llengua més succinta que l'espanyol i per traduir una obra completa a l'espanyol haurien calgut gairebé el doble de paraules. Malauradament, es tractava d'una feina molt mal pagada. Els guions es comptaven segons el nombre de paraules i no pas segons la seva qualitat o l'esforç que havia representat la traducció.

La guerra es va acabar el 1945, però abans, durant el 1944, ens van atacar amb les bombes volants, les V1 i V2. Per a mi van ser els bombardejos més atterridors que ens van fer els alemanys. Vam donar gràcies a Déu quan es va acabar la guerra, però la vida

va continuar essent dura i difícil durant molt de temps. La feina per al servei de la BBC a l'Amèrica Llatina es va acabar. L'emissora va desaparèixer i molts espanyols se'n van anar a l'Amèrica Llatina. En Domènec tornava a estar a l'atur. Mai no vam tenir una situació econòmica benestant, però ens n'anàvem sortint.

Als Jocs Florals del 1943 va guanyar l'Englantina a Santiago de Xile amb el poema *Entre l'angoixa i l'esperança* i en Josep Carner va guanyar la Viola. El 1944 va guanyar la Viola a l'Havana i en Josep Carner va guanyar l'Englantina. En Domènec també obtingué l'accèssit a l'Englantina. A Mendoza, el 1950, va guanyar la Flor Natural amb *Història encesa*, i a Buenos Aires, el 1959, l'Englantina amb *Les aparicions*. Uns èxits gens menyspreables, sobretot si hi afegim la feta que va significar guanyar a Buenos Aires els tres Premis Ordinaris el 1941, quelcom que fins llavors, segons m'han dit, només havia aconseguit Àngel Guimerà. Aquest gran assoliment no es pot ignorar; al contrari, s'ha de lloar i parlar-ne amb orgull i goig, sobretot si es tenen en compte les vicissituds de la seva vida a l'exili.

Més endavant va trobar feina com a "corresponsal per Espanya" per a en José María Tico, que, segons deia ell mateix, era el pellisser de la reina d'Espanya. De fet, les tasques d'en Domènec consistien a portar l'oficina, escriure cartes i portar la comptabilitat. Les oficines de l'empresa eren al Mayfair, una zona de Londres molt elegant i exclusiva. En Tico fabricava abrics de pells i accessoris molt bonics, i sovint organitzava desfilades de moda amb maniquins primes com un fideu.

Ara que havia arribat la pau, vivíem feliços i relativament tranquils. La guerra s'havia acabat però en quedaven les conseqüències, com ara les restriccions i les escassetats, que feien la vida difícil. Donàvem gràcies que ja no s'apaguessin els llums de nit, però el racionament va durar força temps i a les botigues hi havia pocs subministraments. Al principi no sortíem gaire; només anàvem de tant en tant al cinema per gaudir de pel·lícules molt diverses. A en Domènec li agradaven les pel·lícules de l'oest, amb les grans prades i les extenses pastures. També li agradaven els musicals i els bons drames. Li agradaven en especial Spencer Tracy i Katharine Hepburn, però també molts altres actors i actrius. Un dia estàvem mirant *Juli Cèsar* en un cinema del West End, quan de sobte ens vam adonar que la parella asseguda a la filera de davant nostre eren en Charlie Chaplin i l'Oona!

El temps anava passant i, de tant en tant, anàvem d'excursió a Bournemouth i al New Forest a buscar rovellons, que trobàvem a cabassos perquè ningú més els collia. Anàvem a veure partits de futbol, exposicions d'art, ballet i teatre. Vam veure la majoria dels bons actors del moment, com Gielgud, Richardson, Olivier, etc., en actuacions inoblidables.

Quan en Pau Casals va venir a Londres vam anar al seu concert. Em sembla que tots els catalans que hi havia a la Gran Bretanya hi van assistir. Els aplaudiments foren ensordidors. Quan aquell homenet va sortir a l'escenari i va saludar, l'edifici per poc no s'esfondra. En Domènec, que l'havia conegut a Barcelona, el va anar a veure a l'hotel. Un dia que en Pau Casals va anar a la Llar Catalana, en Domènec m'hi va portar i me'l va presentar, al temps que li feia present amb un poema que li havia dedicat especialment. No oblidaré mai aquell homenet tan tranquil que em parlava amablement i pausada enmig de tot aquell enrenou.

En temps de pau o de guerra, a l'atur o realitzant feines més o menys agradables, el més important de les nostres vides era la poesia, tant la seva creació com l'estudi de

l'obra d'altres poetes i escriptors. El final de la guerra també va significar que es podien trobar més fàcilment els llibres que es volien. Recordo que, durant la guerra, els llibres importants passaven d'unes mans a les altres i que aquells que tenien fam de cultura copiaven pacientment els fragments que més els agradaven per alimentar les seves ments.

En una ocasió, un ministeri del govern va proposar a en Domènec que obtingués informació sobre les activitats que els refugiats duïen a terme d'amagat. Ell va respondre indignat que mai no faria res que pogués perjudicar un compatriota seu, fos del partit que fos.

Llegia els diaris amb avidesa cada dia amb l'esperança de trobar-hi notícies sobre Espanya, però s'havia de conformar amb els articles sobre política britànica i amb les crítiques literàries. Tant la política com els llibres eren temes que li interessaven. Es fixava en la manera com parlaven a la ràdio els polítics més coneguts i tenia molta traça a imitar-los. A més de ser un bon imitador, també sabia cantar molt bé. La meva tia, que cantava a la Gran Òpera de Londres, deia que, si hagués tingut una veu una mica més potent, hauria pogut ser un bon cantant d'òpera. Per entretenir-nos, imitava en Crosby o en Sinatra, ara amb un aire sublim, ara amb un to ridícul. També li agradava molt ballar i en sabia molt. Amb ell era impossible avorrir-se. A vegades semblava estar de mal humor i pensarós i, de sobte, sortia amb algun joc de paraules enginyós. Mai no sabies què esperar-ne.

Sentia una gran admiració pel poeta austríac Rainer Maria Rilke i col·leccionava tots els seus llibres i tots els llibres que en parlaven. A més dels poemes, algunes de les seves obres preferides eren *Cartes a un jove poeta*, *Històries de Déu* i *El quadern de Malte Laurids Brigge*. Folrava tots els llibres amb paper d'estrassa i mai no els obria del tot perquè no es fessin malbé. Era molt meticulós i es rentava les mans molt sovint, un hàbit que havia tingut tota la vida.

Li agradava sorprendre'm regalant-me algun llibre que jo havia elogiat o que li semblava que m'agradaria llegir, o alguna altra cosa que sabia que m'agradaria. Em llegia en veu alta molt sovint. Mentre jo preparava el sopar, ell es quedava dret a la cuina i em llegia amb entusiasme alguna peça que havia trobat. També em llegia en veu alta havent sopat i sovint ens quedàvem fent una llarga sobretaula. Em llegia els seus propis poemes i me'ls traduïa a l'anglès. Me'n donava diverses versions per tal que jo entengués exactament el que volia expressar i ho poguéssim comentar i discutir. Donava molt de valor a la meva opinió.

En una ocasió en què jo estava al llit molt malalta –tenia una pneumònia– se'm va asseure al llit, molt a prop meu, i va començar a llegir i després a traduir un nou poema. Es tractava de *Les aparicions*, un poema dedicat a Josep Carner. Vaig obrir el ulls i li vaig dir: “Continua, l'has d'acabar, és meravellós”. Va guanyar l'Englantina a Buenos Aires. Solia compondre els seus poemes mentre passejava pels carrers de Londres, pensant, creant, memoritzant les estrofes, anotant un pensament ocasional, fins que arribava a casa i immediatament s'asseia a la màquina d'escriure per posar-lo sobre el paper. *Les aparicions* és un poema que em va captivar des del principi. Va tardar força temps a acabar-lo perquè és un poema llarg.

En Domènec s'interessava per tota la poesia que s'escrivia en aquells moments, així com per la poesia anglesa moderna, però sempre acabava tornant als clàssics. Admirava especialment l'obra de Shakespeare. La meva edició de les obres completes del mestre

és plena de punts de llibre que assenyalen els passatges que més li havien agradat. Entre els seus escriptors preferits hi havia alguns dels gran noms, com ara Wordsworth, Shelley, Keats, Clare, Dylan Thomas i R.S. Thomas, a més d'altres menys coneguts. Eren tants que no els puc enumerar tots. Jo li vaig presentar Thomas Hardy, Henry James i Anthony Trollope, però, tot i que admirava la seva obra, sempre va preferir la poesia i l'assaig. De Hardy li agradava la seva obra poètica. Llegia llibres molt variats, des dels assajos de William Hazlitt fins a les cartes de Napoleó, passant pels comentaris de guerra de Juli Cèsar i l'obra de Bernard Shaw, Dant, Horaci i Aristòtil.

Teníem pocs ingressos i va arribar un punt en què va haver de tornar a buscar feina per poder arribar a final de mes. Aquell català que tenia un restaurant al Soho en va obrir un altre a South Kensington, una zona molt elegant freqüentada per artistes de cine i gent benestant. Els dissabtes, sortint de la feina, l'anava a recollir i anàvem al cinema.

El restaurant cada vegada tenia més clients i era més rendible, i això volia dir més feina. En Domènec passava hores i hores treballant al despatx del restaurant, portant la comptabilitat, pagant els treballadors, escrivint cartes de feina i també particulars, suportant les constants interrupcions, etc., fins que la seva salut se'n va ressentir. Un dia el van atropellar i van haver de dur-lo a l'hospital. L'accident el va deixar bastant malparat i, en sortir de l'hospital, coixejava. Amb el temps la coixesa va millorar, però mai no va desaparèixer del tot. L'única cosa positiva va ser que això li va fer deixar la feina al restaurant. De fet, mai més no va tornar a treballar. Jo donava gràcies de poder tenir-lo a casa.

Durant molts anys, en Domènec havia hagut d'escriure sense l'ajut d'un diccionari de català. Per fi, un conegut que va viatjar a Catalunya li va portar un Pompeu Fabra. Això li permeté de posar-se a treballar en la revisió i correcció dels seus poemes.

Un dia es va trobar al metro de Londres un home de Barcelona que li va comunicar que el Dr. Riu i la seva esposa Isabel havien perdut el seu fill en un terrible accident de trànsit. El jove estudiava medicina. En Domènec estava desesperat. La mort del fill dels seus estimats amics el va afectar com si es tractés de la pèrdua del seu propi fill. L'afecte que els unia era immens. Immediatament va enviar-los un telegrama expressant-los el seu condol.

En Domènec era en essència un home bo. Canalitzava la seva bondat a través de fets pràctics per ajudar persones que de vegades gairebé no coneixia, però que l'entendrien per la seva situació de necessitat o la seva incapacitat d'actuar per ells mateixos. Recordo la seva bondat i comprensió quan la meua mare estava malalta i a punt de morir, el seu ajut i suport a na Montserrat Prat quan va perdre el seu marit, com va ajudar uns pares que no parlaven anglès a trobar una escola per a les seves filles, com va lluitar per obtenir una pensió d'invalidesa per a un porter que havia perdut la feina, només per citar uns quants exemples.

Malgrat aquesta bondat, però, hi havia en la seva personalitat un permanent deix d'orgull i obstinació. Jo el coneixia millor que ningú i, tot i així, mai no vaig entendre del tot la seva lluita interior, el seu orgull i inquietud constants. No sé si ningú pot entendre mai del tot una altra persona, sobretot una persona amb un caràcter tan complex. Però d'una cosa sí que n'estic segura, i és que em va estimar més del que havia estimat mai ningú.

En Domènec era un català de soca-rel, que pensava constantment en la seva estimada terra i en parlava molt. Mai no va oblidar els anys que hi va passar i tots els

records eren ben vius dins el seu cor. Durant tot el temps que va viure a Anglaterra, mai no va perdre l'esperança de tornar a la seva enyorada pàtria i de tornar a veure els seus amics. Per a ell, cap racó del món no podia comparar-se amb Catalunya.

Tot i que era republicà, amb els anys va acabar pensant que la restauració de la monarquia podia ser positiva per al país. Podia ser una mesura transitòria que posés fi a les hostilitats i desavinences entre els diferents partits polítics.

En Domènec havia escrit al Dr. Riu i els altres doctors amics seus comunicant-los el seu desig de tornar a Catalunya, la qual cosa estàvem considerant molt seriosament. Però de sobte, a finals de 1975, va emmalaltir i el metge ens va dir que l'havien d'operar. Tenia càncer de pulmó. Des del primer moment va saber el que tenia i sabia que jo també ho sabia. Pensava que li quedava un any, o com a molt dos, de vida. Uns dies abans m'havia regalat un llibre sobre la vida i la mort de Humphrey Bogart, a qui jo admirava molt, i que havia mort de càncer de pulmó. Em va dir: "No el llegeixis ara, que et faria posar trista".

Aquell any va passar el Nadal a l'hospital. La meva germana i jo li fèiem companyia. Va venir un home que cantava i tocava la guitarra per entretenir els pacients. Després va anar a una clínica de repòs on jo el visitava diàriament. Per animar-lo una mica, un dia hi vaig anar amb una estimada amiga meva que ell no coneixia, però que sabia que li agradaria. Es van avenir molt i, quan la meva amiga va marxar, en Domènec em va dir: "Com és que no me n'havies parlat abans, d'aquesta preciosa rosa anglesa?". Encara li agradaven les noies. Tot i que ell estava malalt i que només es van veure aquella vegada, la meva amiga encara el recorda com un home amb un encant especial. Va passar uns quants dies a casa, però a la clínica de repòs havia agafat la grip i va haver de tornar a anar a l'hospital, on va morir el primer de febrer de 1976.

Vaig escriure immediatament al Dr. Riu per comunicar-li la mort d'en Domènec. Li vaig demanar que es posés en contacte amb en Francesc Perramon perquè volia enterrar-lo al cementiri d'Arenys de Munt. El Dr. Riu va localitzar la família Perramon i, després d'unes setmanes de tràmits amb el cònsol d'Espanya a Londres, vaig poder portar en Domènec a casa, a Arenys de Munt.

No passa ni un sol dia que no pensi en ell. Sé que vaig perdre un home excepcional i únic, dotat per a tot allò que es proposava. Era tendre i humà, un poeta i un patriota i un home d'una gran integritat. Encara que res no em podrà compensar per aquesta pèrdua, almenys he tingut el consol de guanyar un germà i una germana i tots els seus fills i néts, els meus nebots i nebodes, en els quals he trobat una gran amistat i afecte.

Brenda Hudson-Perramon
(Traducció: Maria Perramon i Civit)

Les arrels arenyenques del poeta

L'ambient social que es respirava a l'Arenys de Munt dels anys 20 era el d'una oposició frontal a l'ajuntament de la Restauració o, el que és el mateix, un rebuig a una forma de fer política basada en l'amiguisme, les compres de vots, les influències i la corrupció. Ramon Vernis –“un alcalde bastante eterno”, tal com l'anomenà *La Flama* parodiant una frase de Santiago Rusiñol– i el seu homòleg Pere Gaspart havien portat les regnes del municipi durant una llarga trentena d'anys. El seu protector, el diputat a Corts pel districte Joaquim Sagnier, sintetitzà l'esperit caciquil dels governants d'una forma directa en un dels seu freqüents discursos. Deia en Sagnier: “Jo en política no m'hi fico (!!), però si teniu el vostre fill a la quinta i el voleu fer passar per malalt, aneu a veure a n'en Vernis i segur que ho solucionem”.

Ja durant els primers anys de segle havia anat prenent cos un moviment, primer cultural i més tard polític, que s'havia anat gestant a l'escalf de les idees de llibertat i de catalanitat. Des de posicionaments propers a la Lliga, el grup de futurs republicans d'Arenys de Munt passà a Acció Catalana durant els anys 20 per ser, finalment, arrossegats per l'eufòria que despertà la figura, estimada i respectada, de Francesc Macià i el nou partit d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Amb una manca de previsió total, els problemes del municipi s'havien anat agreujant. Especialment delicat fou el tema de l'ensenyament i la necessitat d'un edifici escolar. L'ajuntament de la Restauració fou incapaç de resoldre cap dels feixucs problemes que afectaven la població. Anar contra aquest estat de coses fou fàcil. La generació republicana d'Arenys de Munt, després de la seva victòria a les eleccions del 12 d'abril de 1931, ho va fer mitjançant dos eixos:

1. Dignificació i modernització del poble. L'ajuntament d'en Josep Maria Soler afrontà un problema greu i força empipador: separar la religió de la política i retornar la vivència religiosa al lloc que li pertocava, a la intimitat personal de cadascú. Quan Josep Maria Soler encetà el procés per municipalitzar el cementiri, hagué de patir la resistència, dura i obstinada, del rector del poble. Un rector, es lamentava Josep Maria Soler, “de l'escola de mossèn Tusquets, que durant la dictadura no varen fer cap llibre ni cap plàtica contra Martínez Anido i ara feu el buit a les autoritats i el dia que ve oficialment l'honorable president de la Generalitat de Catalunya no poseu bandera en vostre Centre Moral [...], però és que en les manifestacions d'ara no s'hi exalta el militarisme ni la violència tan grats a vós que no sabeu fer una conferència dominical sense esmentar la figura de Napoleó”. D'altra banda, un ambiciós programa de realitzacions urbanístiques posava les bases per a una modernització d'Arenys de Munt.

2. Atenció preferent a l'ensenyament i la cultura. La primera tasca que va emprendre el nou ajuntament republicà fou la construcció d'un nou Grup Escolar seguint el model dels grups escolars barcelonins. L'arquitecte Enric Catà elaborà un projecte d'edifici escolar en funció de les necessitats educatives dels infants i dels darrers corrents pedagògics. L'any 1933 s'iniciaren les obres del nou Grup Escolar i l'any 1937, en plena guerra, foren habilitades les primeres aules per tal d'impartir-hi classes. La creació de la Biblioteca Pública Municipal, definitivament instal·lada l'any 1933, fou l'altra gran realització cultural del període republicà. Des de l'associació “Els amics de la Biblioteca” es va impulsar i dinamitzar la nova seu cultural.

Domènec Perramon compartí plenament els ideals de la generació republicana d'Arenys de Munt; amb els amics d'aquella generació fou amb qui el poeta establí els vincles més sentits i les relacions més significatives. La clara sensibilitat del poeta era posada al servei del seu poble.

Domènec Perramon i Torrus va néixer a Canet de Mar el dia 20 de maig de 1906. De ben petit, la seva família es traslladà a Arenys de Munt, ja que el pare, Fèlix Perramon, havia aconseguit una feina important com a primer tècnic de l'empresa Sobrino de Francisco Guasch. Domènec anà a escola com qualsevol altre vailet del poble i compartí durant uns anys els consells, les obres de teatre i el mestratge del Sr. Salamero. Tot i que continuà els seus estudis a Barcelona –l'any 1922 aconseguia el títol de comptabilitat en comerç i, més tard, seguí els cursos de tecnologia de teixits–, la poesia bullia dins de l'esperit inquiet de Domènec. Amb una formació literària totalment autodidacta, els primers versos començaren a brotar, amb lletra acurada i meticulosa, durant els anys d'efervescència juvenil. Amb la poesia també arribaren els primers prometatges. Domènec i Juliana Parera estigueren compromesos durant una temporada (entorn de 1927). El poeta visitava sovint la família Parera; allí compartia les vetllades de ball i cant, no només amb la Juliana i les seves germanes, sinó també amb Matilde Planas, amb qui l'uní una amistat entranyable. El jove Perramon feia amistat amb tothom i a tots obsequiava amb un poema espontani i sincer: als amics amb motiu de les noces, pel naixement d'un fill, al sastre Cot, a l'estimada, a l'amic, a l'amiga...

Domènec Perramon, amb vint anys i escaig

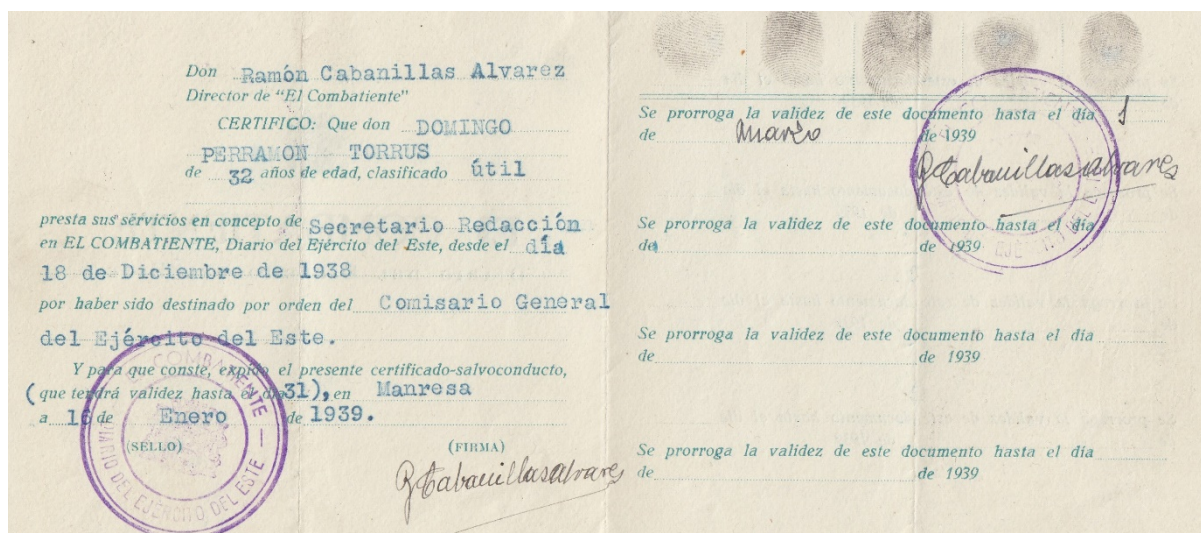
La inesperada i prematura defunció del pare posà a les mans del fill gran, Francisco Perramon, la responsabilitat d'ocupar el seu lloc a la fàbrica i de tirar endavant la família. Probablement el germà gran demanà el suport de Domènec. Domènec, però, defugí la fàbrica, aquell món de brogit permanent i de polsim asfixiant, que no l'atreia gens. D'altra banda, la distància ideològica i política dels dos germans era cada cop més gran: mentre que el germà gran mantenia unes posicions conservadores, Domènec es decantà progressivament cap a opcions socialistes i republicanes. Aquesta circumstància, juntament amb el fet que la mare, la Sra. Francisqueta, estimadíssima del poeta, tingués una certa tirada cap a Domènec, portà els dos germans a una relació força conflictiva, que culminà en un trencament total. Aquest distanciament entre els dos germans perdurà durant la resta de la seva vida.

Constituït durant la segona dècada del nostre segle, el Casal Català d'Arenys de Munt portà a terme nombroses activitats culturals (vetllades literàries, teatre...), amb unes directrius ben definides de llibertat, dignitat i catalanitat. Cap a mitjan dècada de 1920, els seus membres passaren a formar part d'Acció Catalana (recentment escindida de la Lliga), la majoria dels components de la qual conformarien el gruix del que coneixem com a generació republicana. Foren els anys en els quals Domènec Perramon hi entrà en una relació estreta, ideològica i d'amistat que ja no l'abandonaria mai més. Aquella era la seva gent d'Arenys de Munt: Josep Maria Soler, Antònia Torrent, Quimet Valls, Raimon Torroja, Joan Sendra, Esteve Puigduví, Ramon Paituví i tants d'altres. Al seu caliu, el poeta s'anà formant políticament. Quan, poc abans de la proclamació de la Segona República, la majoria dels seus membres crearen el Centre Català Republicà d'Arenys de Munt adherit a Esquerra Republicana de Catalunya, Domènec optà per l'opció socialista i es féu militant de la Unió Socialista de Catalunya. Des d'aquells moments el republicanisme i el catalanisme formarien part essencial de la ideologia del poeta fins a la fi dels seus dies. Uns mesos després que fos aprovat l'Estatut Interior de Catalunya, l'any 1933, Domènec va escriure "Catalunya comença, amb l'Estatut Interior, el procés efectiu del seu recobriment nacional que pot fer-li merèixer, per demostració consumada, la seva incorporació al concert universal de pobles lliures" (Estudi crític de l'Estatut Interior de Catalunya). La seva dèria, però, era la cultura, i la seva passió, la poesia. Des del Casal Català portà la direcció de diverses obres de teatre, amb una clara preferència per Josep Maria de Sagarra. Com a director teatral introduí una novetat: per primera vegada els papers femenins, que normalment eren ocupats per actrius foranes, varen ser interpretats per noies del poble. L'any 1929 tirà endavant l'edició d'una revista, *El porró*, dissenyada i confeccionada íntegrament (dibuix, text, títols, compaginació...) per ell tot sol. A nivell local, les seves col·laboracions literàries i els seus articles d'opinió foren nombrosos: la revista *Flama* (febrer-maig de 1931), el *Full*, òrgan del Centre Català Republicà (1931-1934)...

Domènec era prim, força alt, amb un petit bigoti sempre ben retallat, un pentinat impecable i uns ulls negres i profunds. El poeta intentà dominar el seu caràcter nerviós amb uns motlles de pulcritud, refinament i meticulositat que s'avenien perfectament amb la seva dèria per la poesia. La poesia ho era tot i l'acte de creació fou sempre, fins i tot en les circumstàncies més adverses, un acte sublim. Deia el poeta que "abans de fer una poesia em rento les mans". Ma. Antònia Torrent ha qualificat encertadament la personalitat de Domènec Perramon com de tipus romàntic. Aquell aire enclenxinat li donava un cert punt de tibantor i d'orgull. Probablement era així, però des del fons del

seu cor Domènec estimà molt. L'ànima del poeta estimà els amics, les amigues, la terra, el sol, el vent, el pas de les estacions, el mar, els paisatges... L'amor és al centre de la seva poesia. Amb els amics era obert, afable, proper, amb un sentit de l'humor que tots li reconeixien. Els lligams afectius que el poeta establí amb el "seu poble" foren fortíssims i ja l'abandonarien mai més.

Domènec Perramon havia escollit la poesia i aquesta opció s'anà refermant amb els nombrosos premis que començà a rebre en els diferents certàmens literaris en els quals participà: Molins de Rei (1r premi, juny de 1929), Badalona (2n premi, juliol de 1929), Sants (2n premi, setembre de 1931), Valls (2n premi, febrer de 1932), Barcelona (1r premi, maig de 1932), Lleida (1r premi, maig de 1932), Malgrat (2n premi, juliol de 1932), Santa Eulàlia (Barcelona) (1r premi, agost de 1932), Ripoll (2n premi, agost de 1932), Canet de Mar (2n premi, setembre de 1932), Perpinyà (1r premi, maig de 1933), Barcelona (2n premi, maig de 1933), Horta (1r premi, juny de 1933), Sant Celoni (2n premi, juliol de 1933), Sant Andreu (2n premi, juliol de 1933), Malgrat (2n premi, juliol de 1933), Sants (1r premi, setembre de 1933), Girona (2n premi, novembre de 1933), Barcelona (2n premi, maig de 1934), Perpinyà (1r premi, maig de 1934), Terrassa (1r premi, juny de 1934), El Prat de Llobregat (1r premi, juny de 1934), Malgrat (2n premi, juliol de 1934), Sant Feliu de Codines (1r premi, juliol de 1934), Girona (1r premi, novembre de 1934), Perpinyà (1r premi, maig de 1935), Terrassa (2n premi, juny de 1935), Girona (1r i 2n premi, novembre de 1935) i Barcelona (2n premi, maig de 1936). El poeta, que tan brillantment s'endugué la Viola d'Or i Argent l'any 1932 als Jocs Florals de Barcelona amb *La pau dels silencis*, veié truncada la seva fulgurant carrera a causa de la maltempada de la guerra.

Durant un breu període de temps, D. Perramon s'encarregà de la redacció d'*El combatiente*. Diario del Ejército del Este

Des de l'inici de la dècada de 1930, i probablement a causa de les desavinences amb el germà, Domènec es traslladà a Barcelona. Sabem que l'any 1934 s'estava al carrer Baix de Sant Pere, 24. L'ambient cultural barceloní va encandilar el poeta. La llista d'amistats de la capital és llarguíssima: Rosa Verdú (amb qui tingué una estreta relació afectiva), Josep Riu, Isabel Solsona, J. Ferrés, J. Ma. Font, l'escultor Josep Cañas, Salvador Perarnau, Roser Coscolla, Cecília Gubert... De tant en tant, el nostre poeta

portava la colla barcelonina a Can Corrioles per assaborir la mítica botifarra amb mongetes i riure una estona amb els amics arenyencs.

L'any 1934 Domènec Perramon aconseguí, per oposició, una plaça de funcionari al Negociat Central del Departament d'Economia i Agricultura de la Generalitat de Catalunya. Al llarg de 1935 executà diversos treballs al Consell Superior d'Economia de Catalunya. L'esclat del conflicte militar inicià un període fosc i eixut per a la sensibilitat del poeta. El mes de novembre de 1936 fou traslladat al Departament de Defensa per tal d'exercir com a cap dels Serveis Administratius del Consell de Sanitat de Guerra. Un mes després fou retornat al Departament d'Agricultura i encarregat de tenir cura del Servei de Premsa i Ràdio d'aquell departament. Des del nou lloc, que ocupà pràcticament durant tot el 1937, Domènec gestionà les emissions bisetmanals de ràdio de la Conselleria d'Agricultura; també executà una important labor en les publicacions de la Direcció General (redacció i correcció de textos, dipòsit de publicacions, classificació de gravats, dibuixos...). Domènec Perramon fou mobilitzat a començament de 1938 i destinat a l'Escola de Capacitació de Comandaments amb servei en el comissariat polític. A final d'any fou traslladat a la Secció de Premsa del Quarter General de l'Exèrcit de l'Est i encarregat de la redacció d'*El combatiente*. Poches setmanes després travessava la frontera i empenia el camí dolorós de l'exili.

Les arrels més tendres del poeta pouaren de la terra i del "seu poble". Els ulls d'infant davant del pessebre, la curiositat dels anys adolescents, el neguit dels primers enamoraments, el pas de les estacions i el color del paisatge, tantes i tantes sensacions aferraren el cor de Domènec Perramon a un petit poble, volgut i enyorat amb dolor des del "silenci roent" de l'exili, un indret constantment evocat en el bategar de la seva poesia. El poeta ens ha llegat un pòsit immens d'amor i d'humanitat. De la seva poesia brollaran noves veus, nous poetes i noves actituds que ens retornaran a l'impuls primer, a l'exemple del poeta, als lligams clars i profunds amb la terra.

Francesc Forn i Salvà

Domènec Perramon: patriota, poeta i exiliat

Al registre civil de Canet de Mar, en el foli n. 49, consta que en Fèlix Perramon i Roure, nat a Premià de Dalt, de vint-i-vuit anys i d'ofici teixidor, declara que el seu fill va néixer el dia 20 de maig de 1906 a les sis del matí i que la mare de l'infant és Na Francesca Torrus i Blanc, natural de Canet i de trenta-tres anys. Al nounat li posaren els noms de Domènec, Antoni i Manel.

De molt menut la seva família anà a viure a Arenys de Munt i formà part del nucli d'activistes culturals, d'aquell estol de pobletans que feren possible l'arribada de la Generalitat i la República i que després les defensaren durant la guerra dels tres anys (1936-39). S'identificà tant amb Arenys de Munt que moltes de les seves poesies reflecteixen els entorns, els accidents geogràfics o fan referència a persones del poble. Per tal d'intentar aproximar-nos al personatge i així tenir-ne una millor coneixença, recorrem a la descripció que ens en fa la seva amiga, l'Antònia Torrent, quan escriu: "De jove en Perramon era alt i esprimatxat, d'ulls foscos i vius, sobre una cara més aviat esblaimada i d'un cos d'equilibri físic un xic nerviós que li donava una certa personalitat de tipus romàntic".

Fins aquí la descripció de les seves característiques físiques. Per les fotografies que nosaltres hem pogut veure, ens ha cridat l'atenció la intensitat de la seva mirada, feta de tendresa i de passió, o almenys així ens ho ha semblat a nosaltres. Aquests dos trets caracterològics: passió i tendresa, molt propis d'un poeta, d'altra banda, ens podrien explicar el patriotisme que traspua la poesia de Domènec Perramon, fet d'estima i d'amor a la terra, a les muntanyes, tossals, comes, núvols i rius que constitueixen l'entorn del seu poble, el lloc on ha crescut, on viu, on estima, on pateix, els indrets que formen part de la seva història personal i de la història local. En algunes de les seves poesies s'hi detecta un cant als elements còsmics, un amor pels components telúrics del seu entorn vital, que ell alambina i perfecciona amb el sentiment del poeta i el savi domini de l'idioma.

Durant el període de preguerra, D. Perramon treballa com a tècnic tèxtil i després d'unes oposicions esdevé funcionari del govern de la Generalitat. En esclatar la guerra és adscrit al Departament de Defensa del Govern Català; després passà a la Conselleria d'Agricultura com a responsable del servei de premsa i ràdio. A començaments del 1938 s'incorpora a l'Escola de Formació de Quadres de l'Exèrcit de l'Est. Durant la retirada i després de passar la frontera és internat al camp de concentració de Sant Cebrià (Catalunya Nord). Allí, a través de British Committee for Spanish Relief aconseguí de sortir-ne i entra a Anglaterra el març del 1939. Allà estava instal·lat al British Committee for Refugees from Spain, que estava sota el control del membre dels serveis secrets britànics Donald Darling, un escocès que parlava amb correcció el català i el castellà i que amb una identitat falsa havia residit a Barcelona durant el període de la guerra. D. Darling ajudà força independentistes catalans, ja que ell en la seva qualitat d'escocès entenia més bé els seus plantejaments polítics.

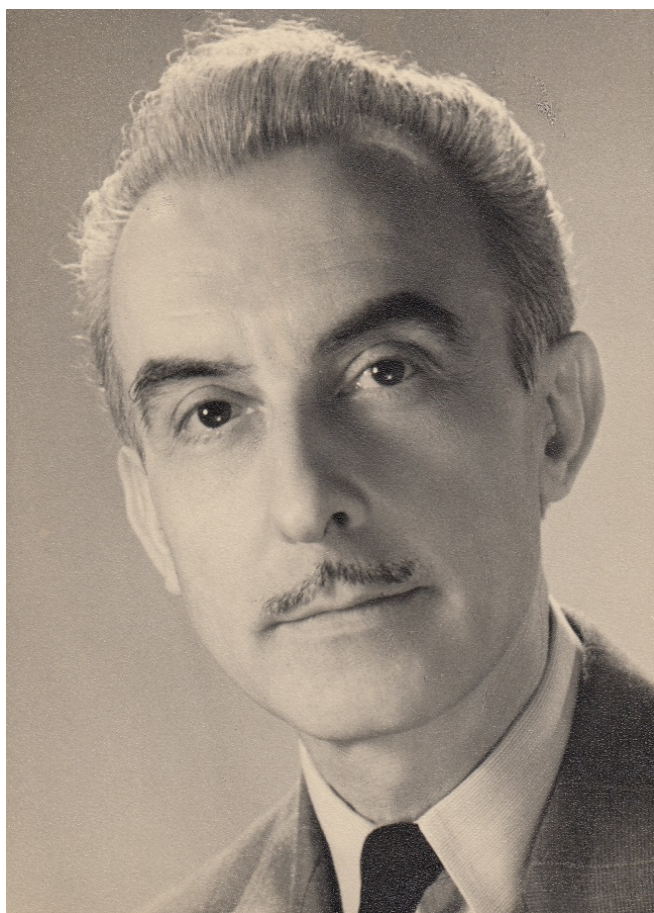
La majoria d'exiliats catalans es quedaren en territori francès; els que travessaren l'Atlàntic anaren a raure sobretot a Mèxic, Xile i Santo Domingo. Els anglesos acceptaren només els exiliats que tinguessin alguna especialitat que els pogués ser útil de cara a la guerra que ja preveïen, sobretot metges, radiotelegrafistes, pilots d'aviació, especialistes en defensa passiva, etc.

Domènec Perramon visqué els primers mesos a Londres, sota la protecció del diputat laborista Lord Faringdon i durant el període 1940-43 al número 25 de Blenheim Road, a la llar de la cirurgiana miss Dorothy Collier, que havia estat a Barcelona durant la guerra dels tres anys. Durant aquest període de temps treballà en les organitzacions d'assistència als exiliats; alguns d'aquests que arribaren a Anglaterra destaquen per la seva especialització, com el metge Frederic Duran i Jordà, cap del Servei de Transfusió de Sang de Catalunya, i després anomenat responsable del mateix servei a l'Exèrcit Popular; també arribaren Pere Gabarró i Garcia, metge i farmacèutic, expert en cirurgia plàstica, i el compositor i musicòleg Robert Gerhard, que a Catalunya era el responsable del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. A Cambridge s'hi instal·là el professor i orientalista mallorquí Joan Mascaró, que havia treballat al Consolat Britànic de Barcelona i a la seva Universitat, de la qual havia estat professor d'anglès i de sànscrit; fou especialment ben rebut l'enginyer Ramon Perera, cap del Servei de Defensa Passiva de Catalunya i expert en el disseny de refugis antiaeris; per acabar, esmentem Fermí Vergés, el darrer director en funcions de *La Humanitat*, que durant la guerra fou comandant del quart batalló de la 176a Brigada. Josep Trueta, conegut cirurgià que a Barcelona, a l'Hospital General de Catalunya, ideà el mètode de guariment de ferides conegut després internacionalment com a *closed method*, que salvà infinitat de vides, estava refugiat a Perpinyà, on l'anaren a buscar per indicacions del govern britànic les metgesses J. Collier i A. Russell.

En arribar D. Perramon a Anglaterra, hom el situà ben aviat a l'entorn del doctor Josep M. Batista i Roca, que era a Anglaterra enviat pel president Companys i com a representant del govern català a les institucions angleses.

L'any 1940, després d'iniciada la II Guerra Mundial, la majoria de la immigració catalana considerava superada la República del 1931 i defensava el dret d'autodeterminació de Catalunya. És en aquest context que el 19 d'abril de 1940 el president del govern català, Lluís Companys, constituí a l'Estat francès el Consell Nacional de Catalunya, integrat per Pompeu Fabra, Josep Pous i Pagès, A. Rovira i Virgili, J. Serra i Hunter i J. Pi i Sunyer com a secretari. Ocupada França pels exèrcits alemanys, els catalans de Londres pensen en la possibilitat de continuar en territori lliure el treball polític que no es podia fer a la França ocupada. Davant la possibilitat que l'Estat espanyol entrés a la guerra al costat de les forces de l'Eix i Catalunya no tingués un organisme que la representés, es determina de crear un ens que esdevingués el símbol de la Catalunya lliure. Així, el 29 de juliol del 1940, quan comencen a caure sobre Londres les primeres bombes de la Luftwaffe, se celebra la reunió del Consell Nacional de Catalunya de Londres a Golders Green, a la casa del conegut patriota i etnòleg J.M. Batista i Roca. Hi assisteixen F. Vergés, R. Perera, J. Elies, G. Alcoberro, S. Martorell, L. Pascau i Josep Pi i Sunyer, així com D. Perramon, que suggerí d'aixecar acta del que s'havia dit però no es considerarà oportú. Es reben les adhesions de J. Trueta i Pere Bosch i Gimpera, que viuen a Oxford.

Així, des de Londres, el 24 d'agost de 1944 el Consell Nacional de Catalunya declarava: "Era en les hores més difícils de 1940, quan tot semblava trontollar i els horitzons no podien ésser més foscos, que en constituir-se el Consell Nacional de Catalunya fixava com a fonament de la seva posició patriòtica el dret d'autodeterminació, el dret del poble català a donar-se per ell mateix el règim que la seva voluntat democràtica determini."

Domènec Perramon a l'edat madura

Aquest Consell Nacional de Catalunya tingué un important paper polític en el període 1940-44, pel fet que representà Catalunya davant les potències aliades; esdevingué així el símbol del govern de la Generalitat a l'exili, amb òptimes relacions amb els catalans d'Amèrica; mantingué també estrets vincles amb el Consell Nacional d'Euskadi, afincat també a Londres. Aquest Consell Nacional de Catalunya es féu ressò de les accions que els resistents del FNC (Front Nacional de Catalunya) feien dins de Catalunya i amb la direcció del qual hi havia una coincidència de plantejaments polítics.

Domènec Perramon, a l'Anglaterra difícil de la postguerra, treballà com a majordom a la llar de Lord Queenborough, els anys 1943-44 fou secretari del cònsol mexicà a Londres, després treballà en diverses empreses comercials, també traduí per a la BBC obres de teatre que foren radiades en les emissions especials per a Amèrica Llatina. Enyorat de la seva terra, morí a Londres l'1 de febrer de 1976 i volgué ser enterrat al cementiri d'Arenys de Munt, on jauen les seves restes.

Domènec Perramon obtingué un premi ordinari i dos extraordinaris als Jocs Florals de Barcelona (1932-34 i 1936), premis ordinaris als Jocs Florals de Lleida (1932), Girona (1935), Buenos Aires (1941 i 1960) i també premis ordinaris a Santiago de Xile (1943), l'Havana (1944) i Mendoza (1958).

Domènec Perramon és un exemple de fidelitat a Catalunya, a l'idioma i al poble que el veié créixer. És per això que creiem que és un model a imitar.

Que les paraules del poeta siguin el seu comiat i cant d'esperança:

**De pensaments embanderem els arbres
que vetllen de la font el cant pausat,
perquè no ens punxi el cor el fred dels marbres
on hem escrit derrotes del passat.**

Font de Repòs, Sobirans (Arenys de Munt), 26 d'agost de 1933

Agustí Barrera i Puigví

Domènec Perramon: l'alternativa

Domènec Perramon neix en un moment molt prolífic de la literatura catalana i de l'art en general. Feia tot just quatre anys que s'havia mort Mn. Cinto Verdaguer; Àngel Guimerà havia consolidat la seva obra *La filla del mar*; Marià Vayreda, la tan celebrada *La punyalada*; el positivisme i el determinisme havien penetrat el teixit dels nostres intel·lectuals, i Narcís Oller –admirador d'Émile Zola– ens obsequiava, precisament el 1906, amb una corprenedora *Pilar Prim*, aquella obra tan romàntica que de ben segur havia de plaure Perramon, pel que tenia d'apassionant i de sincera (dues característiques constants en l'obra del poeta). El decadentisme literari s'atrevia a colpir la societat amb obres com *Josafat*, del malaguanyat Prudenci Bertrana, i el modernisme periodístic cantava el seu cant del cigne amb els darrers números de *Joventut*. Maragall sorprenia amb una altra de les seves meravelles, *Enllà*, i enllestia l'última part del Comte Arnau a *Visions i cants*. Caterina Albert –Victor Català– corprenia la societat amb *Solitud*, editada un any abans del naixement de Perramon, mentre que Rusiñol s'atrevia a editar les seves obres més combatives –destaco *L'Hèroe* i *Llibertat*; atenció als títols.

L'any 1906 també és curull d'esperança: Enric Prat de la Riba publica *La nacionalitat catalana* ostentant el càrrec de president de la Diputació, cosa impensable en anys successius, i Eugeni d'Ors, pare ideològic del noucentisme, inicia el “Glosari” a *La Veu de Catalunya*. El 1906 se celebra ensems el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que tenia com un dels objectius prioritaris el desenvolupament i la fixació de la llengua com un afer públic i prioritari.

Després vindria l'exquísida d'en Guerau de Liost i la genialitat del “príncep dels poetes”, en Josep Carner, que precisament aquest mateix any editaria *Els fruits saborosos*. Sumem a tot això que l'any en què neix Domènec Perramon –per ser més exactes, el 1905– comencen a sorgir els moviments d'avantguarda europeus, que tenen un bon exponent a casa nostra amb en J.M. Junoy, en Joan Salvat-Papasseit i en J.V. Foix.

Domènec Perramon neix amb la bona estrella i en el futur, com si es tractés de quelcom inexplicable, els seus èxits –el 1932-34-35 i 36– aniran acompanyats per publicacions importants d'autors força reeixits: Marià Manent (1931, *L'ombra i altres poemes*), Tomàs Garcés (1931, *Paradís*), Clementina Arderiu (1936, *Cant i paraules*), Carles Riba (1935, *Tres suites*; 1936, *Tannkas de les quatre estacions*), i un nombrós estol de poetes i intel·lectuals: Puig i Ferrer, Soldevila, Llor, Sagarra, Rosselló-Pòrcel, Bartra, Vinyoli, Espriu..., és a dir, que Domènec Perramon anà bressolat, des que va néixer fins que esclatà la Guerra Civil, per una amalgama d'artistes que el situen en una de les millors èpoques que ha tingut Catalunya quant a lletres i, sobretot, quant a poesia.

És fàcil fer-nos nostra la poesia de Perramon: està empeltada de quotidianitat, d'entorn, de vida real; és enormement vitalista; hi batega amb força la vida. I alhora, a través de les coses més senzilles, la grandesa de l'univers, el misteri de l'innominable, el tot còsmic, la petitesa humana. Aquest constant ESCOLTEM LA VIDA, SENTIM-LA BROLLANT D'ANTIGUES DEUS. Aquest OBRE BÉ ELS ULLS I DESPLEGA LES ALES: LA NIT RUTILA I EL COR ÉS SERÈ. Aquest AMB L'ÀNIMA ENTENDRIDA SEGUIM UNS CAMINS VELLS, RETROBEM LA INFANTESA – QUE ÉS SOLS UNA MEMÒRIA! conviden a mantenir una actitud de fermesa davant l'existència, una actitud d'implicació per tot el que ens pertany: aquests màgics indrets

del nostre poble, els seus arbres i conreus, les seves fonts cristal·lines, la centenària rusticitat de les seves masies, la majestuositat de la seva riera, la bonhomia de la seva gent... Perramon ho estima tot com a propi, ho sentia tot al dedins del seu cor, amb convicció, sense vacil·lacions.

Domènec Perramon ha estat i és encara –gràcies a la grandària de la seva personalitat i a la vàlua de la seva obra– un món per redescobrir a nivell d’obra, una actitud per ser escarnida a nivell de persona, i, en definitiva, un camí que ens pot menar a una puixança que mai no hauríem pogut somniar.

Deia Helmut Kohl que “un poble que no coneix la seva història, ni els qui l’han forjada, no pot entendre el seu present ni construir el seu futur”. No podem permetre’ns el luxe de menystenir i ignorar els nostres avantpassats i, encara menys, quan han vessat fins l’últim alè en pro de la llibertat dels homes i dels pobles. Perquè, si ho fem, si ens deixem portar per la desídia, pel conformisme, aleshores és quan escriuran la nostra història aquells que precisament la volen eixarreïda, mutilada, aquells que desitgen fer-nos veure que no ens podem sentir orgullosos de res, perquè gairebé no hem estat res, i, per contra i en tot cas, sempre ens han vençut. No, no ens ho creguéssim pas. Tan sols cal fullejar les investigacions rigoroses que estan portant a terme alguns dels nostres intel·lectuals per adonar-se que, mentre nosaltres callem i el seny ens ofega, d’altres, els que volen moure el fil dels pobles com si fossin titelles, escriuen la “seva” història i ens la volen fer “beure a galet”. Només cal agafar alguna de les obres de Robert Brasillach, escriptor i periodista al servei de l’Alemanya nazi, o veure la passivitat internacional d’aleshores davant de l’extermini de països que segons Adolf Hitler “molestaven”, fenomen que dissortadament s’està tornant a repetir amb els kosovars, els armenis, els txetxens, els afganesos, els tibetans..., mentre els polítics es dediquen a pentinar el gat, a assegurar-se la poltrona –fixeu-vos en la conducta rèproba de Boris Ieltsin– i a fer política de partit.

Si realment volem esdevenir nosaltres mateixos i que no ens esborrin del mapa de les nacions amb una història, una cultura i una llengua pròpies, hem de passar pel sedàs de la sensibilització i culturització, sobretot quan, en el cas d’en Perramon, aquesta és fàcil per propera, sincera i sentida a freqüència de pell.

Perramon ens ofereix, des de la meua humil perspectiva, tres vessants cabdals: la lírica, on ens apropa el paisatge més genuí i estimat del nostre poble; on les fonts ens parlen amb veu jove i alegre, i els arbres ens regalen la confiança d’aquell que creix i viu per la llavor d’un demà més ple; on la porxada de la masia aixopluga els amants perquè es puguin dictar el seu amor; on la Lluna sempre és còmplice i confident, com si es tractés d’un cupidell entremaliat que barrés la porta i enterbolís de desig la pensa de l’estimada. I, quan fila la seva poesia, ho fa amb una exquisida elegància –molt en la línia de la seva manera de ser–, amb metàfores i imatges molt acolorides que ens traslladen més enllà de la mera descripció aparent i superficial, per pur lluïment. La descripció de la natura en la seva poesia trasbalsa i empremta el lector, que no pot deixar de sentir-s’hi implicat. Perramon estimava aquest paisatge, conscient que, com deia S.T. Coleridge, “tan sols qui estima casa seva estima la seva pàtria”, aquest indret tan senzill i tan nostre, aquests turons asardanats i tupits de verd esperança, els cirerers flamejants, els vells conreus farcits d’història i de saviesa assaonada, les vinyes curoses del seu fruit estimat i cobertes per la pàtina daurada dels capvespres; i la Riera, amb els seus plàtans gegantins que han anat bressolant –com pares responsables– el davallar dels seus fills

arenyencs i que donen, juntament amb el terra saulonenc, una genuïtat, un tipisme, ja únic a tota la comarca. Aquests colossos centenaris que són –igual que el Pi de les Tres Branques, o el de Formentor, o els homònims de la Devesa– símbol identificatiu i intransferible del nostre poble. Com li voldria, a en Domènec, que ho malmetéssim, com li va dolre a Salvador Espriu que desdibuïessin la seva mítica Sinera –i així ens ho deixà expressat a la seva obra *Aspectes*. La poesia de Perramon ens recorda que les fonts han de ser de repòs, que l'albada i la nit s'han de vestir de melodia. Sabrem conservar aquest paisatge que Perramon qualificava de “prodigi”, aquest “tossal, talment suspès, talment aeri, que ens atrau com un plaent convit..., on l'oratjol més tènue va trenant un seguit de sons que porten un dolç encanteri que cap mortal mai no ha sentit”? O, per contra, volem confondre'ns en la multitud i perdre el nostre paisatge, únic i irrepetible, com “ànimes roïnes i pobres d'esperit”?

Perramon no és tan sols poeta, sinó profeta compromès amb el davallar del seu poble: aquesta esdevé la segona vessant. Pren la difícil i gens cobejada responsabilitat de la regna, i avisa –recordem les seves transmissions radiofòniques de matinada des de la BBC, i les seves composicions, entre les quals caldria rellegir-se constantment *Història encesa*– i guia, i es capfica i fa camí i ens assevera amb aquell to de germà gran que vetlla per la família, que no se'n desentén i serva tothora l'esperança de la llibertat, que, com deia Hegel, “és realment la consciència de la història”, que, emprant paraules d'Oscar Wilde, “hauríem de reescriure constantment”. Perramon esdevé, primer amb la seva obra, després amb la seva participació –des de la Generalitat– en el *Diari del Front*, i posteriorment, des de l'exili, una de les poques “llums en la foscor” de la Dictadura, en “la llarga nit d'espera” que plorava el poeta. Per tant, la poesia de Domènec Ferramon no és un *divertimento*, sinó un missatge, a voltes plegat de dolor,

plany i enyorança per la terra que va haver de deixar, igual que Riba, Carner, Agustí Bartra, Anna Murià, Ferran de Pol, Pere Calders, Avel·lí Artís-Gener, Mercè Rodoreda i tants altres que fugiren perquè homes que “van venir de sobte, emprant traïdoria, / devastant la contrada com en macabre joc / i en nom d’una pau única que el seny no comprenia / implantaren el regne de la sang i del foc”. Tinguem-ho present: la pitjor negligència de l’home, com resa el Cicle Artúric Medieval, és l’oblit. Volem ser: cultes, lliures, rics, desvetllats i feliços, com delia el poeta.

I deixeu-me coronar aquesta valoració, que, com podeu observar, parteix de l’admiració sincera del qui fou el nostre més gran poeta, amb una observació que dimana de cada poema que ens oferí Perramon i que constitueix la tercera vessant: la recerca de l’autèntic sentit de la vida a través de la quotidianitat, de l’anàlisi del que ens envolta dia a dia, oferint-nos aquella serenor, aquell repòs i equilibri que tots necessitem enfront d’aquest món tan estressat que ens hem entestat a viure; aquell sospir plàcid que combrega amb el coneixement i acceptació que “la vida de l’home és breu” i que, mentre el cor bategui, hom no pot renunciar a cercar la terra promesa, l’amor per l’aimada, per la gent, pel país, com a únic camí de salvació per trobar-se a si mateix i esdevenir lliure i feliç.

Gràcies a múltiples esforços d’alguns arenyencs, el nom de Domènec Perramon torna a tenir una merescuda puixança i reconeixement; ara cal seguir solcant perquè la seva obra doni fruit, s’escampi com el gra en abundància. Cal implicar-hi els governants perquè li dediquin una presència continuada –institut, carrer, plaça–, premi i concurs a la manera d’en Raimon Torroja, que l’escampin arreu on vagin, a les fires, a les mostres, que dignifiquin oficialment la seva gran obra. I després, els educadors, que ensenyin poesia a través de la seva, que la dibuixin, que la fotografiïn visitant-la amb excursions conjuntades interdisciplinàriament a través de variades matèries; a l’obra de Perramon hi ha de tot: història, literatura, economia, arquitectura, art, música... Que fàcil que és descobrir-ho i, sense saber-ho, Perramon ens ofereix la possibilitat d’una màgica i fascinant ruta de nit –amb la gran magnitud de sensacions sobre la Lluna, els estels, el silenci i la complicitat que amaga la nostra vall quan el sol es fa escàpol i tot resta dins el seu misteriós mantell fosc. Perramon és, com tota obra feta amb amor i lliurament generosos, il·limitat. De tots nosaltres dependrà saber-ho aprofitar, conscients que, com deia Friedrich Nietzsche, “ser independent i tenir idees pròpies és quelcom que pertany a una petita minoria; és un privilegi dels que són realment forts”.

Carles Móra i Tuxans

NOVA
ANTOLOGIA POÈTICA

LLIBRE I

QUATRE POEMES
PER A QUATRE MESTRES

LA REIXA

Al mestre Pompeu Fabra

Escric, amb la ploma de vidre que vibra,
la tètrica escena d'un joc de turment;
i els cercles acústics s'eleven del llibre
i floten per l'àmbit d'acer i ciment.

Sóc sol dins la cel·la. Ja res no respira.
Ni jo. Sóc espectre de l'home.
Em torno vibràtil en prendre la ploma.
Llibert, per encant, de fatic,
escric per escriure aquest joc que ara escric.

Per l'ull de la reixa que em mira,
la pàl·lida llum fa una creu en mon pit.
Silenci infinit.
Setanta vegades el món s'ha adormit.
I jo, transparència punyent del futur i el pretèrit,
trepitjo un present que no tinc sota els peus.
Tot fuig. No m'esperen trofeus.
No faig altre mèrit
que el simple relat d'unes tràgiques veus
tornades gemecs dintre el clos envilit.
Sóc sol dins la cel·la. Silenci infinit.
Setanta vegades el món s'ha adormit

d'ençà que les reixes em creuen el pit i la cara.
M'apar que fa segles que moro, i no fino.
I ara
que l'ungha esmolada de nou endevino,
no temo que em venci...

Arriba, i imposa silenci ratllant el silenci,
una òliba amiga que em frega amb una ala.
Del bronze fidel on esperen les hores
la tanda i mesura que el Temps assenyala,
davallen les dotze sagetes sonores

com maça que truca i retruca la pell d'un timbal.
Pel fosc passadís ja s'apropen uns passos feixucs.
És l'hora fatal.
Davall l'aparença d'uns cossos porucs
la sang es revolta i esquinça les venes...

Grinyol d'una porta ferrissa de cop contundent.
Cançons enervants de cadenes,
traïdores cançons,
que canten en l'hora maligna del joc inclement.
S'escola un fragment de minut que es nodreix de segons,

i resta deserta la cel·la veïna.
Un cos no camina:
uns braços, nervuts i cruels instruments,
per força el transporten al llit dels turments.
S'encelen uns clams apagats.
La tralla que xiula té els llavis morats.

I, sobre la carn que tremola,
un tríptic sagrat de virtuts s'esmicola.

(La pàgina s'omple de ratlles trencades,
talment els sanglots d'un company entendrit
que el Temps menarà vers el llac de l'oblit.
Però no serà l'escriptura debades:
si ara la nit és al fons de l'abisme,
quan vingui la llum a esborrar tot recel,
amb l'àcid beuratge del llibre de fel
la llàgrima pura serà com un prisma
que a prop posarà un resplendent arc del cel.)

La porta grinyola, segona vegada.
Retorna el silenci i em para la ploma cansada,
i encén els fanals ovalats l'au nocturna
perquè ressusciti el cervell dintre l'urna
del crani marcat...

De nou el silenci és trencat.
Quin riure monòton m'ha dit que somnio?
No dormo. És ver. Ja ho destrio!
Ets tu, trist veí de la cara marcida.
No llencis la vida!
Recobra la calma. No riguis. No cridis.
Al mur hi ha un home: germà que t'espera
perquè amb el pretext de servir una bandera
el plom es tenyeixi en sagnants fraticidis!
Recobra la calma. Refrena la queixa.
Per vendre la vida que et resta aquest plom és mal preu!

A l'angle hi ha el banc. Vés, i seu.
I mira la reixa,

que et dóna esperança amb els braços en creu!

1930-1940

ROMANÇ DE FESTA MAJOR

Al mestre Pau Casals

A vila, avui, fan ballades.
Anneta: vine-hi amb mi.
Que farem bona parella
és cosa que ni cal dir.
Mira: porto faixa nova,
gec flamant de vellut, i
la camisa emmidonada,
que hi treu més el corbatí:
vaig enclenxinat de trinca,
i em poso la gorra així,
tombada un xic a l'esquerra,
que diu que fa molt fadrí.
Si t'esmento aquestes coses
no ho faig pas per presumir,
que jo amb la fatxenderia
mai no m'hi sabré avenir;
però ho dic perquè t'alegris,
i per fer-te decidir:
que a vila, avui, fan ballades
i tu i jo hi podrem lluir.

No hi pensis en l'aigua amarga
ni en el llunyà bergantí:
que un cel amb gavines tristes
res de bo no et pot predir;
i l'espera i l'enyorança,
quan te'n deixes posseir,
són pitjors que cap malura,
més malignes que un verí,
que l'esperit et turmenten
fins que et fan emmalaltir.

Oblida la mar, Anneta.
Vine-te'n a vila amb mi.
Posa't la faldilla blava
i la brusa d'organdí,
les sabates amb sivella,
el mocador de setí
i aquell medalló de l'àvia
on s'hi veu un Sant Martí
que té la capa guarnida
amb pedretes de rubí.

Damunt del pit pots posar-t'hi
aquesta flor carmesí
—aquesta rosa que et porto,
acabada de collir—
que et darà llum a la galta
que se't vol esgrogueir.

Passejarem per la fira
plena de crits i tragí,
i d'ocells i de mainada
que no paren de brunzir.
Contemplarem les botigues
i el tràfec d'entrar i sortir;
anirem per les parades
per si re hi vols escollir,
i tota una bella estona
ens podrem embadalir
amb els cavallets que roden
i roden sense desdir
al so d'aquella orgueneta
que xics i grans fa delir.
Veurem l'alegre gentada
que la festa fa acudir
i que omple els carrers de joia
i de joia els fa tremir:
aquells carrers lluminosos
que són de tan bon seguir
amb catifes de ginesta
i rosella i tomanyí,
i amb finestres amb alfàbregues,
i amb balcons amb un no-dir
de domassos i de noies
que l'aire i tot fan glatir
—l'aire, que té banderetes
i fanals de paper fi.
Seguirem tota la vila;
i quan ens prengui aquell bri
de fatiga o defallença,
veuràs que és dolç revenir
amb el xarop i la menta
i el pa de sucre i comí.

Després, cap a les ballades;
i ja veuràs com, allí,
l'enyorança i la tristesa
se t'acaben d'esvanir:

que la sala n'han guarnida
que més ja no es pot guarnir,
i hi torna haver aquella orquestra,
“Els Nois”, de Sant Sadurní,
que toca peces airoses
de les que es fan repetir,
i que, a més de bona corda,
porta un primer cornetí
que refila com els àngels
—si una tal cosa es pot dir.
Veuràs, la gent, quan s'adoni
que vas de parella amb mi,
com et mira i com t'aprova
que et distreguis, a la fi:
que a casa, reclosa sempre,
no hi pots fer sinó llanguir.
Veurem els bons sarauistes
més quillats que un maniquí,
i les noies casadores
que encativen tot fadrí
i que tant de zel esmercen
en fer goig i ben vestir
que amb mig any a l'avançada
ja es posaven a cosir.
Ja veuràs com, d'alegria,
l'esguard se't torna aclarir:
Parlarem amb coneixences,
trobarem més d'un veí,
voltarem alguna dansa,
i riurem amb el padrí
que, si va amb l'esquena corba
i en feia setanta ahir,
té fe que en el ball de macos
la Munda el farà sortir
i... ara que ella és vídua i sola,
qui sap què pot succeir!
Veurem les casades fresques
que no es volen pas rendir
i que, mentre l'àvia aguanta
l'infant que no vol dormir,
uns rigodons me'n puntegen
que no et canses d'aplaudir;
i elles fan la cara dolça
recordant que fou allí,
entre punt i reverència,
que l'Amor les va ferir.

I, després, la peça forta
que els hereus fa competir:
el ball de rams amb la toia,
que enguany jo et vull oferir
—i no ho dic per alabar-me'n,
sinó perquè crec que, així,
tu entendràs el que vull dir-te
sense que ho hagi de dir.

I com que ja ho entendries,
si volies accedir
a que et fes una pregunta
i tu hi donessis el “sí”,
jo et donaria la hisenda
i més que pogués tenir:
Fores mestressa i senyora
del mas i el trull i el molí,
i del camp i de les vinyes
i dels fruits a per venir;
que puc ben assegurar-te
—no és que em vulgui envanir—
que, jo, de blat i d'ametlles,
d'olives, d'ordi i de vi,
en cullo més que cap altre
terrassà en pugui collir.
I si a alguns això els fa enveja
i per aquests volts hi ha qui
fa córrer que és que la hisenda
cada any la faig beneir,
l'esplet no em ve de miracle
ni és cosa per encobrir:
Que és que m'estimo la terra
i ella m'ho sap agrair...

La hisenda jo et donaria
i més que pogués tenir.
I si la vida i les terres
amb mi les vols compartir,
llavors sí que podran dir-ho
que les he fet beneir!
I, creu-me, no te n'hauries,
mai dels mais, de penedir:
Que jo em conec prou i massa,
i no tinc el cor mesquí,
i sé que podré estimar-te

sempre igual, fins a envellir;
que voldré estimar-te sempre
fins a l'hora de morir.

Decideix-te, doncs, Anneta,
i vine a la vila amb mi.
Posa't contenta i mudada;
mentre et vas a vestir,
jo me'n sortiré a l'eixida,
que un clavell en vull collir
per rumbejar-lo a l'orella
—si tu no hi tens res a dir.

Oblida la mar immensa
i la nau que hi va partir;
i eixuga't aquesta llàgrima
que comença a fer camí
per la teva galta llisa
que no vull veure marcir.
Qui sap, la vida, què et guarda!
Qui sap què ens guarda, el destí!
Si el sol va avui a la posta,
demà tornarà a sortir...

Fuster de la plaça vella,
vós que sou tan bon veí
i heu guanyat l'anomenada
de ser amatent a servir
perquè teniu les mans pies
i el vetllar no us ve d'aquí:
volguéssiu fer una bona obra
que no es pot entretenir:
Quan el ball de nit s'acabi
i la gent sigui a dormir,
i les estrelles tremolin
al cel i en el serení,
bon fuster, preneu les eines
i fusta —no pas de pi,
que en la seva sentor forta
hi ha un deix d'oratge marí—
i feu-ne una caixa blanca,
que l'hauríeu d'enllestir
per quan vindran aquells homes,
demà, de bon dematí,
per portar-la en comitiva
amb la creu i amb el llatí...

Que aquell que Annetta esperava
diuen que ja no és fadrí.
Diuen que a la terra aquella
on va dur-lo el bergantí
va trobar-ne una altra dona
que li trastornà el magí,
i ara vesteix de ricatxo
i mena un viure que si
els avis poguessin veure-ho
els faria avergonyir:
Que ja no pensa en la terra,
ni en la mare vella, ni
en tots aquells que van ser-li
glòria i orgull de fadrí,
i parla una llengua estranya
que costa de confegir.
Aquell que Annetta esperava
s'ha captintut de roir.

Si la vila està de festa
i no s'hi pot entristir
i amb l'orquestra se n'oblida
enllà del vent ponentí,
les campanes ho retreuen
amb un toc que fa eternir;
amb un toc que dóna ganes
de plorar i de maleir...

Maleïda l'aigua amarga,
maleïts el bergantí
i el port en terra estrangera
que de tornar el féu desdir!

Wild Hill
13 de juliol 1943

LA SANTA ESPINA A L'EXILI

A Josep Maria de Segarra,
Mestre de la imatge lluminosa

El cel de l'alba o el cel de la posta.
O la mar llisa un migdia d'estiu.
O la noia que la memòria acosta
al meu cor trist quan l'enyor és molt viu.

O els vells amics que animaven converses
que un eco em torna, clares, per l'espai
i fan passables les hores adverses
d'un exili que no s'acaba mai.

O aquelles veus sonores, d'accent noble,
que posen goig o pietat al cor:
les veus de bronze del cloquer del poble
que ens parlen de la vida i de la mort...

L'espectacle d'aquella mar en calma
i d'aquell cel serè, tan conegut.
I els sentiments d'amor en un reialme
on regna eternament la joventut.

I l'eco de les veus d'amistat forta
i del bronze eloqüent del campanar:
tot això és viu encara, i em conforta
quan defalleixo en mon peregrinar.

Que si un mal fat m'ho priva i me n'allunya,
jo ho retinc a la sang i al pensament
i sento l'esperit de Catalunya
arreu, arreu, tan lliure com el vent.

I si algun cop s'afebleix o s'esborra
la visió d'un món que és el meu nord,
el campanar s'alça com una torre
al mig de la planúria del record.

El campanar, que domina la plaça
on es congreguen els sants i la gent,
i observa tot allò que en ella passa,
alerta, com un guarda diligent.

Jo ho observo també. I si a vegades

veig comitives vestides de dol,
també hi ha jocs d'infants i hi ha ballades
amb banderetes i flors, i amb sol.

I si en els jocs hi ha uns aires de palestra,
en les ballades tanta joia hi ha
que quan volen els aires de l'orquestra
fins els arbres es posen a ballar.

I la joia de l'hora s'hi redobla
reflectida en uns rostres radiants
quan l'orquestra es converteix en cobla
i les parelles es donen les mans.

I el geni de la terra es fa audible:
que l'expressen, amb colpidor encís,
els diàlegs entre tenora i tible
que parlen el llenguatge del país.

Que parlen de la llum d'una carena,
d'una mar que bressola una cançó,
dels amors d'un pastor i una sirena
i del fruit de la seva unió.

Que parlen d'aquella hora desolada
quan un plor amarg duu el missatge darrer
a la rosa d'abril, rosa encarnada,
d'aquell que morirà lluny del roser.

Que parlen, com qui té por de fer fressa,
d'un capvespre flairós de llessamí
i del mirar entendrit d'una abadessa
que veu les monges ballant al jardí...

Jo vull, perquè a la tundra de l'exili
l'oblit no m'empresoni en el seu clos,
que la tenora refili i refili,
i que la tible hi digui el respòs,

i que, a cavall del vent, una tonada
coneguda m'arribi dia i nit
que servi encesa la flama sagrada
que crema allotjada en el meu pit.

I a l'alba, en aquella hora matutina
quan els ocells harmonitzen llur cor;

o quan la llum d'un cel tot blau declina
i, a l'hora de la posta, amb porpra i or
el llit s'agença la tarda que fina;
o quan la nau del dia arriba a port
duent la nit, i amb un respir somort
el món s'adorm entre vels de boirina;
o quan la mar, tota foscor, rondina,
i onada i platja es posen d'acord
perquè no quedi a l'arena fina
de l'endemà conquilla o petxina
que el so preservi de l'hora que mor,
jo, desamic d'amollidor confort,
esquinço la translúcida cortina
que el temps teixeix al voltant del record
per esmortir-li dolor o metzina,
i amb la memòria viva i cristal·lina
veig tots aquells que van trobar la mort
en dies tràgics, de cruent renyina,
i tots els altres que en trista cohort
petgen la pols d'una època en ruïna,
lluny del terror, privats d'una veïna
veu que articuli amistat i conhort,
i afeixugats sota el pes del gran tort
que els feia una humanitat coquina
que el perjur violent no incrimina
perquè s'empara amb la llei del més fort.

Cohort de desterrats. Entre ells camina
un esperit vident que prediu quina
collita donarà tanta dissort;
i que ho prediu, a l'hora vespertina
de tantes vides mancades d'un nord,
amb una veu amarga que abomina
l'home mesquí que refusa suport;
amb una veu de lament que culmina
com en un plor de còsmic desconhort.

Mes jo, enemic d'ablanidor confort
i amb una visió que m'il·lumina,
no puc queixar-me de la meva sort:
que vaig pel món portant la Santa Espina
clavada al cor.

Londres, maig/juny/juliol, 1971

LES APARICIONS

A Josep Carner, Mestre de Mestres
i príncep de la poesia catalana

*“...che tu mi segui, e io sarò tua guida,
e trarrotti di qui per luogo eterno”*
(Dante)

Englantina d'Or
Buenos Aires, 1960

Les ombres no eren ombres. Perquè la nit aqueixa
de què vaig a parlar-vos, si en voleu ésser oients,
no fou nit com les altres. Que bé haurà de merèixer
que la Història l'esmenti com “La Nit dels Portents”.

Tanqueu totes les portes. Poseu les barrallebes.
El que he de relatar-vos no és pas per a tothom.
I si el missatge us furten de les paraules meves,
perdrà la confiança, sentit, natura i nom.

Apropeu-vos. Presteu-me un escalf com de velles
amistats que es congreguen en els instants suprems
que l'esperit colpeixen, i oireu meravelles
que alleujaran l'angoixa i el dol dels nostres temps.

Mes si, després d'oïr-les, cerquéssiu la mol·lície
de l'enyorança estàtica i el lament anodí,
recordeu que hi ha un poble sedejant de justícia,
penseu que hi ha una raça que no vol sucumbir...

* * *

El vent salmodiava un nocturnal preludi
als jocs d'obscur disseny d'un fat inconegut.
L'esmoreïda flama del llum del meu estudi,
si m'era companyia, no em treia solitud.

Els ocells de la fosca, la lluna moribunda,
el plany d'una campana que el vent feia brandar:
tot era un viu anunci que el fat estava a punt de
lliurar-se a les destreses de son poder arcà.

I jo, que he patit dubtes i recels i païra,
que he traït alta joia, o marriment pregon,
ara ni m'immutava, abstret en la lectura
d'un llibre de prodigis amb veus de l'altre món.

Si en la nit s'agitava l'univers invisible,
amb esperits i forces amics o malvolents,
jo, amb la lectura aquella, feia un màgic periple
per la mar sense límits dels propis pensaments.

I a l'exili, que és una presó oberta al temperi,
i és com assaig lentíssim d'ingloriosa mort,
el poema en tercines de Dante Alighieri
m'era font d'endurança, deu d'un estrany confort...

Tot d'una, el vent cessava. Callava tot. I l'hora
esdevenia tensa d'un silenci augural.
I, adés, jo esment havia d'unes veus al defora,
i una remor de passos, i un tust al finestral.

I en alçar-me per rebre, com la llei d'alberg mana,
els qui comptava que eren desviats pelegrins,
veia, en l'estudi, dues ombres de forma humana
—que els esperits viatgen improvisant camins.

Talment tenia inici, per mi, la nit aqueixa.
Les ombres no eren ombres, ni infonien recels.
Que eren espectres nobles i de bon reconèixer:
L'un, el bard de Florència; l'altre son guia excels.

Aquest un braç va estendre amb gest d'amistat franca
i em va dir:
—Si l'exili és oberta presó
que la vida t'encercla i els teus somnis estanca,
lliure accés pots guanyar-te a l'etern mirador.—

I Dante així em parlava:
—Si amb mos versos reposes
quan t'esgota el que et sembla assaig lent de la mort,
vine amb mi i podràs vèncer la foscor i les noses
i veure el que ha de fer-te invenciblement fort.—

Llavors, ells m'emmenaven; i dintre meu sentia
una fluida gaubança i etèria levitat
en sortir de la casa per a emprendre la via,
sense haver d'obrir porta ni tocar forrellat.

Després, de prop seguia la companyia il·lustre,
cogitant com l'incrèdul que dubta el que descreu,
entre boira terrera i malesa palustre,

els ulls plens de pruïja, i amb defallença al peu.

Mes, de sobte, la boira s'esvaní. I era festa
a respir i esguard veure que arribàvem a un lloc
on hi havia bon aire, de fragància agresta
i unes mates cobertes de flametes de groc.

Dante, llavors, em deia:

–Per fer tornar diàfan
l'aire nocturn i veure-hi com en matí molt clar,
vés, i d'aqueixes mates cobertes d'or agafa'n
cinc brins amb flors novelles i porta'ls a la mà.–

Vaig fer això. I succeïa que, si bé no mudava
la nit el seu aspecte de vedat tenebrós,
l'aire se'm feia d'una transparència blava
en fixar la mirada onsevulla que fos...

Dempeus sobre una roca fistonada de molsa,
un ancià s'hi veia, eret com bon soldat:
El cabell, plata fina; als ulls una llum dolça;
i a les mans una espasa que ell havia trencat.

I, mostrant-me'n els trossos, va fer:

–Això, un jorn, era
ceptre i raó de força, justícia de tirà.
Mes son tremp, en posar-lo a prova dura i vera,
topà amb el tremp d'un poble que no es vol doblegar.

Jo aquest poble estimava com bon fill, i el servia
seguint el solitari estel d'un ideal.

I sa gent, un faust dia
que fou festa viscuda i sentida i total,
amb sol i flors, banderes i alegria,
vingué a mi i m'oferia
el primer setial
–a mi, pobre mortal.

Mortal. I si no em feia, la mort, més bo i més savi,
va fer el meu esperit més poderós;
i ací romandré sempre, mentre el món no s'acabi,
mentre hi hagi esperances de dies venidors,
vigilant la contrada,
vigilant perquè cada
nova espasa que vulgui aquest poble oprimir
faci idèntica fi.

I ja tinc un somriure a flor de llavi
perquè sé que la Història, amb capítols complets,
dirà que es van refer els somnis desfets.
Mentrestant, vetllaré com ho fa un avi
que, enmig de grans perills
i de maltrets,
vol veure créixer els fills dels fills,
vol veure créixer els néts.–

Aleshores, les mates de tot aquell redol
llurs flames avivaren; i entorn del paladí
vaig veure resplendir
una llum àuria, com la llum del sol...

Enllà, adossada a un arbre que el llamp deixà sens vida,
hi havia una presència que feia pietat:
Un home, jove encara, amb la faç revellida
pels solcs de la sofrença, i el pit tot ensagnat.
I, en veure'm, així deia amb angoixosa veu:

–Què serà, de la sembra? Què serà, del conreu?

Com aquell que la terra amb amor vetlla i conra,
jo a ma terra donava la flor de mes suors.
Quan la vida em llevaren els la vaig lliurar amb honra,
llegant l'honra i la terra
als futurs conradors
que coneguin les tasques a accomplir quan s'enterra
el gran tresor dels somnis latents en les llavors.

Tots els somnis germinen quan la sembra
s'ha fet amb fe i amor, sota un bon signe.
I si el temps que ara fa no és gens benigne,
que l'hivern
sembla etern
quan és molt cru el desembre,
vindrà l'agost munífic i, amb ell, collita digna
si els conradors es passen, d'un a un, la consigna
feta carn de propòsits amb aquests mots: “Recorda
la sembra!”–

S'esfumà la presència. I en un tètric celatge,
tan trist com la memòria de l'acte més inic
que uns botxins perpetressin, hi aparegué un miratge
de la presó ominosa al cim de Montjuïc...

De nou el vent va alçar-se; i es despertà la fronda
d'un humor rondinaire. I no era per atzar
que el vegetal murmuri em recordés com són de
remoroses les aigües de la inquieta mar.

No, per atzar no era. Que, allí, a mos peus mateixos,
dolç concert a l'oïda i blau miracle als ulls,
ara una mar jo hi veia, amb gavines i amb peixos,
amb sorrals d'or i amb cales, amb corrents i amb esculls.

Una mar coneguda, i ara tota deserta
llevat d'un fosc navili que ella anava gronxant:
Un navili amb uns homes plantats a la coberta
i, pintat a la proa, un nom trist: "L'Emigrant".

I entremig d'aquells homes, en aparença a l'oci
donats en llur viatge vers un futur incert,
n'hi havia un amb l'ànima lliurada al sacerdoti
no sé si d'una Església o d'un poble sofert.

Un clergue humil i pobre, fill de la pagesia,
mes d'una veu molt rica, sonora com l'argent,
que en aquell fosc navili, cantant, hi esdevenia
el més preclar dels prínceps del patri enyorament.

I porto a la memòria, com sentint-los encara,
com si en tota ma vida no hagués sentit res més,
accents de sa complanta, que ell deia amb veu ben clara
perquè la mar gelosa els mots no n'ofegués:

—Adéu, germans. Adéu-siau, mon pare.
No us veuré més...—

Després,
mirant els mariners
i en aquell to que al cor del cor s'aferra,
ell es planyia així:

—El vent que me'n desterra,
que em fa sofrir!
Estic malalt. Mes ai!, torneu-me a terra...—

Res més no vaig sentir;
perquè una onada enorme, sota una força estranya,
cap a mi galopava com gegantí cavall.

Però, en tocar la riba, es transformà en muntanya;
i, després, aclofant-se, es va tornar una vall.

I no era pas miratge ni res imaginari
el que llavors vaig veure amb ulls meravellats:
Dominant la vall àrida hi havia un santuari
voltat de cel i terra, voltat de soledats.

I en l'erm, que jo trobava imposant i erradívol,
se'm va aparèixer un home que hi sabia el camí:
Negres, cabell i barba; l'aspecte, senyorívol;
i els ulls, d'una fulgència que la mort no extingí.

I, acostant-se'm, va dir:
–La mort em fou una major naixença
on la Fama va rebre'm, pròdiga d'afalacs.
I ara és la pròpia Fama qui em crida a la defensa
dels germans, que coneixen dies tan atziacs.

I en aquest lloc soliu, on vaig lliurar-me,
en altre temps, a meditar el perquè
de l'esperit que ens mou, hi vinc amb l'arma
que ha assolit més victòries: l'arma d'una gran fe.

No pas una fe muda i orba, que a les entranyes
de primitius misteris posa un batec que és fals;
sinó una altra, que et parla, i et fa escalar muntanyes,
i és amb tu quan atenys els cims més alts.

Una fe que quan l'home en aquest món arriba
l'assisteix, guia i guarda fins el dia que ell mor;
una que es rep i es dóna amb la paraula viva,
que és la que surt del cor.

I és el meu cor humà qui t'aconsella:
Vés, doncs, amb aquesta arma; vés a trobar els germans
i els dius, arran d'orella,
que és com els mots es fan més penetrants,
que sota un cel molt més blau que el d'abans
ja hi tornarem, de parella en parella,
ja hi tornarem a donar-nos les mans.–

Dit això, aquell espectre tornà a emprendre la via
vers l'altívola serra de sa immortalitat.
Jo el mirava allunyar-se i, de sobte, es fonia
engolit per la vasta soledat...

En camí vaig posar-me per dur la bona nova
allà, a les terres altes. Mes m'hi sobtava el grop,
i la tempesta em feia aixoplugar en la cova
d'un pastor del paratge, que havia mort un llop.

Ell en la cova aquella hi vivia amb son pare,
el fidel gos d'atura i el corc d'un mal record:
d'un record que la pensa li rosegava encara,
si bé molt temps ja feia que el llop havia mort.

El coltell que portava va treure de la beina;
me'l mostrà, i féu així:

—És de bon tremp; és l'eina
amb què el llop vaig occir.

Que una nit, quan la lluna ja havia fet la minva,
que és quan un traïdor més segur va,
la fera, escometent-la, féu rodolar a la timba
la noia amb qui m'anava a mullerar.

La pobra feia pena
de mirar.
Que el llop era un del pla,
que és la més mala mena
de llop que al món hi ha.

I em reca, però no em doldria massa
de no haver-me casat,
si no fos que jo estimo el meu ramat,
i si no fos
que temo que el país perdrà la raça
dels pastors
lluitadors.—

En sentir les paraules aquestes, el seu pare,
que molt quiet havia romàs vora del foc
amb les mans aclotades on colgava la cara
com qui dorm o cogita, es va alçar a poc a poc:
El cabell, com neu nova; la barba, tota hirsuta;
i als ulls les llunyanies del vellard muntanyenc.
I digué, amb la veu ferma del qui mai no s'immuta,
una veu greu, pregona, com si eixís d'un avenc
o de la gola d'un gegant:

–Al bressol de la Pàtria
hi plora un nou infant.
Els avis, tots moriren;
la raça va endavant!–

I els meus ulls, a la resplendor vermella
del foc, veien el vell transfigurat
com antic patriarca, quan ell, la mà a l'orella,
com un que escolta i sent l'eternitat,
em va dir, en un to d'il·luminat:

–Ho sents bé? Recollim-ne,
d'aquest himne,
la promesa futura que ens hi deixà el passat.–

I jo, que tinc l'oïda prou bona, i que no pecco
de distret, no sentia ni paraula ni so.
Afinant bé la voluntat, però,
vaig percebre un joc múltiple de sons, talment un eco

que anés teixint una cadena
amb els mots d'un vell himne, d'un vell cant
que deia que una terra, triomfant,
tornaria a ser rica i plena.

I amb els ulls ben tancats, per un moment,
passat i futur veia forjant un nou present.

Després, em disposava a fer córrer la nova
que m'havia portat cap aquell lloc,
i el pastor i el seu pare i el gos i aquella cova
ja no es veien enlloc...

Tot d'un plegat, un viu toc de clarí
com furient sageta espai amunt volava;
esvorancant la volta blava,
el gall deixava entrar el matí.

I jo, com per miracle, dintre del meu estudi
vaig trobar-me altra volta, amb el llibre tancat:
el llibre de prodigis que fou causa i preludi
de tot això que heu escoltat.

I que el fat venjador el seny em tudi,
si el que us he dit no és veritat.

* * *

Si ara, després d'oir-me, cerquéssiu la mol·licie
de l'enyorança estàtica i el lament anodí,
recordeu que hi ha un poble en pugna amb la injustícia,
penseu que hi ha una raça que es nega a sucumbir.

Londres, 1958-1960

LLIBRE II

HISTÒRIA ENCESA

HISTÒRIA ENCESA

Flor Natural
Mendoza, 1958

I

De l'altívola serra del Temps, on la memòria
com l'aire és de diàfana i no sap llunyanies,
davallares serena, en la flor dels meus dies,
obeint l'ordre tàcita del teu destí de glòria.

No l'efimera glòria que el feble mortal tempta
amb la fal·laç tonada del cant dels llagoters,
sinó la que en la via dels segles fa una empremta
d'amor i de renúncia que dura sempre més.

En tos ulls reflectida ta provinença blava;
ton àuria cabellera onejant com el blat
que en els tossals proclama del vent la llibertat,
vares venir submisa a fer-te dolça esclava.

Ni esbrinar no volgueses si t'era dat de tòrcer,
a lloure de tos passos, la retxa del camí.
Volenterosa i dòcil, amaves l'alta força
que et féu predestinada i et conduïa a mi.

I en l'esplendor diürna, quan en el zenit brilla
la Flor de l'existència, la Rosa incandescent,
tu i jo, fidels a l'hora, guanyàrem la cruïlla
que fa, amb dues vides, un sol oferiment.

—Oh tu, la ben trobada, que amb ta presència invites
signes de bon auguri a l'ample camp d'atzur:
faràs rodar zodíacs amb sembres i amb collites
de somnis i fruits dolços per a avidar el futur.

Creada a la semblança de tota altra donzella,
mes dissemblant de totes perquè et sotmets a mi
i véns com l'alba: incòlume, i posseint, com ella,
un estel que esbatana les portes del matí.

Com el soliu jo era, que empès per força estranya
malda en la fosca pròpia cercant-se a si mateix.
I avui que em fas ofrena d'una ànima companya
ma humanitat la trobo completa i amb escrieix.

Avui, temps memorable; present que s'extasia
perquè el món s'atalaï que tu habites el món.—
Talent, vaig acollir-te. I en pacte d'harmonia
tendrament s'ajuntaren mos llavis i ton front.

Llavors, que el cor ens feia com un repic de festa
i d'un lloc freturàvem on el fogar bastir,
pel solell descendírem, en la gran calma agresta,
i d'una cinta d'aigua seguïrem el camí.

El rierol lliscava entre pollancs i saules,
i quan avesats érem al so del seu corrent,
ens arribava un altre murmuri, de paraules,
i encontràrem quatre homes de semblant sapient.

Els quatre reposaven a l'ombra d'un vell cedre
en amistós col·loqui, seus esguard i veu.
L'un tenia deu normes de bona llei, en pedra;
l'altre una mitja lluna; l'altre dos brancs en creu;

i el quart s'adelitava en escoltar-los, mentre,
ajuntant els dos polzes i amb ulls mig aclucats,
el greu posat prenia d'un que la ment concentra
per a atènyer vidències i somnis benaurats.

La fulgència de l'hora al cedre tan bé esqueia
que l'arbre pareixia, tot d'una, afaiçonat
com temple on els quatre homes, abstrets en la taleia
d'heure la Pau, copsaven l'última Veritat.

I enllà, damunt la gespa, amb rics menjars i nèctars,
lliurats a l'avidesa d'immoderat antull,
els seguidors dels quatre, en grups mesquins i sectes,
de pau també argüien amb urc i amb aldarull.

I quan, amb l'improperi, la sang se'ls feia brasa
i volaven espurnes d'un foc de passions,
els uns l'aire encenien amb cent llampecs d'espasa
perquè els altres veiessin la llum de llurs raons...

—Anem, anem —vaig dir-te. —Seguim l'estrella nostra,
que ací podria néixer l'amarga deu dels plors.
Cerquem indret benigne que ens pugui donar un sostre
i jorns curulls de tasques i nits de bon repòs.

Ací hi ha una pruïja de dissentir i rebatre:
deport malsà a què es donen el pèrfid i el coquí.
Cerquem paratge plàcid. Vine; potser aquells quatre
homes bons voldran dir-nos quin viarany seguir.—

I ells, amb un gest benèvol, ens van mostrar una via.
No la que a ciutats mena. No la que va a la mar.
Sinó sendera asprosa que un rústec fiter obria
amb llegenda que deia, simplement: “A l’atzar.”

Llur guiament capírem de faisó dreturera:
Que si el camí eriçaven arç, còdol i adragulls,
estrenus vam seguir-lo i ens dugué a una cinglera
que un món molt clar posava davant dels nostres ulls.

—Puix que t’has fet esclava meva i, així, ets rectora
de mos desigs mateixos, si el món aquest t’atrau,
triaràs la contrada que et sigui abellidora
i allí un clos hem de fer-hi que allotgi nostra pau.—

I tu, estenent la destra sense ombra de caprici,
gojosa assenyalares indret de gran beutat:
l’indret on senyoregen el Llac de Sant Maurici,
les soledats de Núria i els cims de Montserrat.

Amb letícia vas rebre en ton esguard celeste
les clarors d’una terra que apar, amb son florir,
vívid calidoscopi que exalta la ginesta,
l’estepa, la rosella, l’aloc, el vidalbí.

I en una vall gemada on el tudó i la griva
compartien la fronda amb els petits moixons,
sortosos, vam trobar-hi una pedrera viva
de fervors i esperances, anhels i il·lusions.

La pedra aquella era òptima; òptim, aquell paratge.
I a bastir vam posar-nos, amb els millors delits,
el clos des d’on veuríem, com en pausat viatge,
el rítmic succeir-se dels dies i les nits...

Mes ai!, tot just finíem del recer la coberta
i banderó de joia l’encomanava als vents,
una nit sense lluna, tota calma i deserta,
sobre aquell món caigueren els homes violents.

Van venir tot de sobte, emprant traïdoria,

devastant la contrada com en macabre joc.
I en nom d'una pau única, que el seny no comprenia,
implantaren el regne de la sang i del foc.

Plens de sobergueria inhumana i cridaire,
res ni ningú no creien tan poderós com ells.
I amb ginys d'horror que anaven a sota-aigua i per l'aire,
van violar els dominis dels peixos i els ocells.

Fins el Sol cobejaven. I en llur deler pervers,
al cel van dreçar un núvol de força diabòlica
que entenebrí per sempre la vella pau bucòlica,
amençant de rompre l'ordre de l'univers.

I allò que pogué ésser prat d'infinít idil·li
pel plural heretatge de generacions,
fou la polsosa ruta de l'èxode i l'exili:
sense llum, sense amor, sense horitzons...

II

Un vast espai desert ara ens separa:
continent abrusat d'incertitud,
que ni el plor no tempera, perquè hi és contingut.
Mes l'altívola serra del Temps manté ben clara
la visió del que s'ha esdevingut,
i en un meandre obscur del pensament
com un faró s'hi encén
que ens deixa, si no veure, pressentir
allò que s'ha d'esdevenir.
I descobrim, encara,
talment un do d'inesperat ajut,
que de l'instint de viure la sang es torna avara
i això ens dóna una estranya mena de fortitud.
I quan, adesiara,
el descoratge de mon pit s'empara,
recordo que tu ajornes, per mi, ta joventut.

La visió del que s'ha esdevingut...
Nits de terror. I l'angoixa d'uns dies
que només passarien per a portar altres nits.
Uns temors que ens semblaven covardies
perquè, amb l'udol de l'aire i els sobtats esclafits
de mortífera fúria, ens vèiem reflectits
en els pobres que queien sota les tiranies
i la tralla del pànic, i anaven enfollits,

sense escoltar ni veure capítostos ni guies,
cercant camins de fuga, a la raó interdits;
i eren nostres, ben nostres, llur demència i llurs crits.
Els ulls rodons de l'ànima, les urpes dels neguits
i, amb les flames i cendres de més nits i més dies,
set ardent de miracles, febroses fantasies
amb ponts indistingibles i caus aprofundits
on poguéssim sentir-nos premunits.

Conviccions tudades per orgies
de destrossa i matança,
amb creences i cossos acreixent l'enderroc;
i, si gosàvem nodrir una esperança,
els tremors del planeta i les pluges de foc
sense un senyal de propera bonança,
sense una mica de cel blau enlloc.
Les vacil·lacions, les agonies
de la pensa i el cor afrevolits,
i un llevat d'improbables rebel·lies,
un ferment de propòsits, bell punt nascuts, fallits.
I, malgrat tot, les obres pies;
amb l'ardua tasca d'aparençar ser forts,
quasi endurits,
per a acondicionar els ferits
i donar un tros de terra bona als morts.

I del tumult d'emocions sens nombre
que suscitava aquell temps tan cruent,
en resta un sentiment
amarg i fosc, que l'ànima ens aombra:
un odi intens, devorador, roent,
contra els que transgrediren el Cinquè Manament.

III

I constantment,
acompanyant la visió d'ahir,
el faró encès, l'íntim pressentiment
de tot allò que es pot esdevenir...

Sota el cel fred i llòbrec del meu forçós sojorn,
on l'alba arriba ja amb llangors de posta,
a vegades em sembla que s'acosta
l'esclat de llum que em dirà: "El jorn
és arribat, del teu retorn."
I aquesta pobra entranya, mon cor, migrada almosta,

d'aital proximitat sent la proposta
i el pit m'empeny i l'encén com un forn
que pot daurar el pa dolç per a la festa
que, amb cants d'ocells i flaires d'espígol i ginesta,
tu i jo farem quan ens arribi el torn
i acomplim l'anelhada reconquesta.

I, mentrestant, esguardo a mon entorn
i veig que tota cosa encar m'és aliena
i no hi hagué parença, forma, color, contorn,
que s'avingués amb ma pupil·la, plena
de les clarors d'una terra serena.
I aquesta estrangeria
a pura joia em mena,
car des del primer dia
del meu exili he brunyit la cadena
que em lliga a tu, m'he malfiat de l'aura
subtil que xiuxiueja tota mena
de falsos averanys,
i he refusat l'acolorida ofrena
amb què l'absència l'inconstant fa caure;
i, defugint els esquers i els paranys
dels dies llargs d'espera, sabent com t'ha de plaure,
he rebutjat els guanys
de llord profit, que vénen amb l'usura dels anys.

I quan, adés, jo emprengui aquell viatge
que m'ha de tornar a tu per viaranys
no oblidats, la meva ànima t'avançarà un missatge
d'amor i impaciència expressat en llenguatge
que no vol mitjancers ni torsimanys.

Ma passa, tan feixuga llavors de ma partença,
es mourà a compàs d'una novella virior
anant vers les senderes d'antiga coneixença.
I, embriagat del blau de l'horitzó,
sentiré que ma vida recomença:
no pas amb sentiment d'una nova naixença
que em tornaria als temps d'infant, sinó
amb un de ressurrecció.

I allà, en la nostra vall gemada,
odorosa de menta, fonoll, timó i ridorta,
m'esperaràs, dreta a la porta,
amb un somriure tendre i amb la tendra mirada
que el caminant exhaust refà i conforta.

Ens donarem les mans.
I, si volen sospirs, no hi haurà queixes.
I ens direm les mateixes
paraules que ens dèiem abans,
abans que el torb cruel ens separés.
Les paraules mateixes,
tot simplement,
talment
si jo, com d'habitud, només
vingués de l'alzinar o de les feixes
i et trobés,
com sempre, aqueferada amb els rosers.

Reprendrem aquell viure frugal, dintre el marc rústic
d'aqueixa vall que no té parió;
on mai no et pren aire marrit o mústic,
on cada font s'hi dóna en cristall i en cançó.

I una nit anirem dalt del turó,
una nit ampla i clara, plena de lluna plena,
i, des de la carena,
davall el pal·li maragdí dels pins,
sentirem la contrada com reposa i alena,
sense fatic ni pena,
mansament presonera entre els propis confins
i la xarxa de plata dels camins.

Contemplarem, des d'aquell mirador,
conreus, masos i viles. I admiraré el prodigi
que ja no resti ni un vestigi
de la tongada de destrucció...

I si la incipient compassió
que mes venes penetra quan veig que cada rama
vol fer adéu a l'estiu
és signe precursor
que diu
que s'esmoreirà aviat la flama
d'aquesta esplendorosa estació,
la meva sang no se'n dol ni s'exclama;
perquè l'amor és viu
i dins, com en el si de la tardor,
roman, ben recollida, la virtut d'un caliu
que àdhuc les nits d'hivern aflama.

I tindrem un hereu
que un dia, fort de braç i ferm de peu,
de la vall i la casa i la volta de blau
esdevindrà custodi,
mentre el zodíac rodi i rodi
amb sembres i amb collites per a avidar la pau.

Ja d'infant, l'asseurem al cap de taula
com a l'hereu escau.
I quan,
com cada infant,
vulgui sentir una història, conte o faula,
rondalles que la nostra fantasia li brodi,
posarem cura a no dir cap paraula
que parli del pretèrit de destructora febre;
farem que el cor incessantment vigili
perquè ell no tasti el fel de l'odi
ni li
afeixuguin el front i la palpebra
núvols hostils i boires de tenebra
com els que he conegut en mon exili.

IV

Però també es podria esdevenir
que, del retorn, mai no arribés el dia.
Que el cor es dóna al joc de pressentir,
i cap pressentiment no és profecia.

El cor, i el joc de pressentir...

Mes si
la conjectura alterna del joc aquest maltracta
les flors de l'esperança amb sol i fred extrems,
sé que, com jo mateix, tu res no tems:
que ambdós servem la nostra fe intacta
com el dia primer, que el primer acte
del nostre amor fou segellar aquell pacte
de constant harmonia en la serra del Temps.

Ni separació, ni hores adverses.
Res no hi haurà que aquesta fe enderroqui.
Que jo esmerço els meus dies, com tu l'espera esmerces,
en mantenir el doll càlid de les nostres converses
que ara són en natura d'un doble soliloqui.

Secretament, com l'oculta arrel guarda
els colors i fragàncies d'una florida nova;
en quietud pensiva, com l'ocell que no troba
cap més passada al caure de la tarda;
en secret i en silenci, però sense covarda
defallença, passarem per la prova
a què ens sotmet aquest pressentiment
que ara sembla que diu: "Inútilment
friseu per l'hora del retrobament."

I amb les cogitacions que desperta
aquest avís greu i solemne,
la ment ponderadora es posa alerta,
ateny la consciència sa major plenitud
i s'eleva un disseny d'alta fermesa: "Fem-ne,
d'aquest coneixement, com un escut
impenetrable, d'endurança,
on el fat malvolent trenqui sa llança
tants cops, que hagi de dar-se per vençut."

I, així, tornem a emprendre asprosa via
com la que ahir ens mostraven aquells quatre homes bons.
Mes ara ja no cal la coratgia,
que han cessat les temences, els neguits i els malsons.

I per un breu instant, cedint
de bona gana
a l'impuls tèrbol d'un instint
que ben sovint
la seva força imposa i mana
que un sentiment confirmi l'esquifidesa humana,
ens lliurem a una baixa delectança,
a una joia callada i venial,
perquè en aquesta vida d'afanys i de mudança,
penosament i lenta, tot avança
per la doble rodera que fan el Bé i el Mal;
perquè tot el que neix i creix, declina
i es fa caduc i vell,
fins que arriba aquella hora vespertina,
quan emmudeix l'ocell
i el Temps, sense favor, sense renyina,
ho rasa tot a un idèntic nivell.

Doncs sentim que és aquesta pacient i secreta
fortitud, l'endurança sense planys ni laments,
el que a la fi decreta

la desfeta
dels homes violents...

És cert, però, que vanament
frisem per l'hora del retrobament?

Hi haurà,
en aquesta hora despullada, d'ara,
que del gran drama anònim ni un paper no s'apunta,
algú que pugui contestar
de faisó justa i clara
aquesta alhora simple i intrigant pregunta:
“Què és el que ens separa,
i què, el que ens ajunta?”

Les ànimes roïnes
i els pobres d'esperit
habiten regions veïnes
d'un món que ells fan petit,
recelosos del dia, aprensius de la nit.
I, en llur exigü espai,
a vegades es topen, però no es troben mai.

Astuts o pusil·lànimes, llur passa és insegura;
agosarats o en dubte, s'obren un camí tort
malversant l'alè d'altri, o pidolant suport.
I, tot d'una, bruscament, els detura
un enigma terrible: els omple de païra
la fosca portalada que anomenem la Mort.

Però el Sol i l'Amor, a tu i a mi,
quan férem aquell pacte
que ens avingué per sempre, ens van fornir
del compàs just i la mesura exacta
per a récorrer i amidar el camí
que va dels pics de l'Alba al congost de la Fosca.
I l'hem anat seguint amb compte, amb molts
fatics i amb els ulls ben oberts, no fos que,
en avesar-hi massa el peu i a còpia
de petjar-ne la pols,
oblidéssim la provinença pròpia.

I hem après que morir és el retorn
d'un manlleu antigüíssim, d'un vell préstec
que, agosarat o tímid, mansuet o feréstec,
un hom ha de rendir-lo, sense frau ni suborn.

I que la Mort, la pobra Mort mateixa,
no deixa
en préstec ni refusa, no prega ni comanda;
que solament
espera a l'altra banda
de la pesada reixa
que ens empresona, tota tranquil·la i somrient,
perquè sap bé que, amb tant de
glatir per un cel lliure, no pot haver-hi queixa
de cap penat a qui arriba la tanda
de l'alliberament.
Que ens rebrà com si fóssim els seus hostes,
en casal d'atzabeja i amb un present de flors.
Per totes les preguntes tindrà bones respostes,
i ens ungirà les temples amb olis de repòs.
I que, mal que ningú no li ho demani,
ens dirà que el repòs en son casal
és només momentani,
per agençar la despulla mortal
que ha de donar-se a una tasca vital
en el silent obrador subterrani
del regne mineral.

Hem après que la fosca portalada
que a tants fa tanta feredat
no és pas major enigma del que ens semblava cada
porta gran i tancada
que mai hàgim trobat.
Que quan la llum postrema la toca, s'entrebada,
respon al feble truc amb un esclat
de nova llum, i s'obre ben bé, de bat a bat,
i ens dóna accés a la llisa esplanada
de la Posteritat,
que ens guardarà la identitat
amb què guanyàrem bona o mala anomenada
en seguir les roderes que fan el Bé i el Mal.
I el Temps, el Temps absolut i total,
que sempre passa i mai no cessa,
ens donarà, potser, anuència
perquè, una bona estona, sense pressa,
puguem gaudir de la supervivència
en l'epíleg del drama terrenal,
fins que el temps nostre passi a ésser
temps immemorial.

Així, quan l'hora arribi de creuar aquella porta
ho farem amb uns passos d'humana dignitat
i sense simulacre que algú ve i se'ns emporta
befant-se de la nostra impotent rebel·lia.

Que molts d'altres endavant ja han passat.
I els segles van fent via.
I la Mort no és cruel: que l'agonia,
ja vingui amb brevetat
ja sigui lenta,
és més allò que experimenta
aquell de qui cal prendre comiat.

I de coratge no ens caldrà cercar-ne
en cap quimera ni en creença impura:
que no hi haurà sofriment ni tortura;
que "l'hora" no és una hora, que és l'instant de ruptura,
quan l'esperit preval i es desencarna.

I vola amunt, amunt,
deseixit del seu llast,
travessant les esferes,
fins a arribar a un punt
de serenor infinita, on tot és pur, tot cast,
i on les ànimes compten el temps per primaveres,
sense que mai coneguïn comiats ni esperes.

I en el feliç, inefable moment
de l'anhelat
retrobament,
serà com si tornéssim a fer la coneixença,
llevat
que la flameta aquella que sent, batega i pensa
i es nodreix de l'essència de tot coneixement,
per la seva subtil ubiqüitat
ens farà prendre esment
que res mai no ens havia separat...

Veurem com un tossal, un pla esclarit,
talment si fos suspès, talment aeri,
que ens atraurà com un plaent convit
en la blanor de l'ample camp eteri
on la Llum té la seu de son imperi
i on l'oratjol més tènue va trenant un seguit
de sons que porten un dolç encanteri,
que cap mortal mai no ha sentit.

I trobarem que no podria haver-hi
un paratge més plàcid i escollit
perquè el nostre esperit,
alliberat del mundanal temperi,
vencedor de l'argila i de la nit,
pugui assolir, penetrant-ne el misteri,
la pau d'un quietisme transcendit.

A pler i a pleret,
l'amor nostre prendrà sa residència
en aquell lluminós, benigne indret,
on no hi ha violència,
traïdoria ni vesània,
angoixa ni defici,
i és tan blau com el Llac de Sant Maurici
o com la Mar Mediterrània.

I el fill que no t'hauré pogut donar
i que tots dos volíem amb vehemència unànime,
amb força pervinguda d'una alta font magnànima
la nostra gran recança d'amor el crearà;
i, visitats d'un goig premonitori,
el percebrem allà,
no com una ombra vaga, evanescent
en un cel il·lusori,
sinó precís i clar
i resplendent,
quasi tangible, gairebé corpori,
amb facultat de veure i entendre, i de parlar
amb una humana veu;
fruit d'amor perfectíssim, el desitjat hereu
ja amb nosaltres per una estada eterna.

I aquella llei mateixa que el món astral governa
i presideix l'eurítmic moviment
de tot el firmament,
posarà en ell una fretura interna
que el farà apropar a tu submisament
per tal que et reconegui i faci acatament
a la virtut primària de ta fulgor materna.

La radiant presència del benamat satèl·lit
promourà un record vívid d'aquell temps fosc i gèlid
de mon exili i ta solitud,
quan la carn suportava el terrenal traüt.
I comprendràs que no fou pas debades

el sacrifici de ta joventut
amb tantes primaveres ajornades;
comprendràs que l'espera lleial no fou en va,
car per ella acomplires el teu destí de glòria.

I l'univers enter s'estremirà
d'una joia com d'última victòria,
mentre, amb duresa, la invisible mà
d'un vent amb deixuplines flagel·larà la Terra,
quan l'infant, adreçant-se a mi, dirà,
amb el candor que a l'ànima s'aferra:
"Pare: vós que teniu bona memòria,
conteu-me un altre cop aquella història,
encesa i trista, de la nostra guerra."

1956-1957

LLIBRE III

**ELS NOMS
DE LES MEVES
AMIGUES**

I

DELS MEUS AMICS

(Poemes «In memoriam»)

TOT DE CAMINS...

Per a Mrs. Mary Hale

Tot de camins de plor ratllen la terra
i els rius en creixen en les nits del cor.
Si un tràgic fat avui a mi em desterra,
vós, amb l'angoixa que al respir s'aferra,
ja haureu sentit quin aire fa la Mort.

Per estimar els camins, potser calia
que el meu cant fos un cant de desterrat
i que vós m'inspiréssiu l'elegia;
vós que sou àvia i us dieu Maria:
el nom més dolç de la maternitat.

Adesiara trobarem estranyes
veus inventades en distint país.
Mes els arbres, la pluja i les muntanyes
mouen un íntim palpitar d'entranyes
que onsevulla que anem té igual encís...

Jo sóc un estranger. Però el dolor
no té més que una veu, pertot ben clara.
I si, en parlar, no us puc entendre encara,
els vostres ulls m'obren un horitzó
on llegeixo l'amor que em duu la mare.

Faringdon, 30 de maig de 1939

LIRA ESTRÈNUA

Per a Amèlia Trueta

Per la ingènua
melodia,
trobaria
lira estrènuia?...

*

D'imprevista,
la llum teva
ja em relleva
de veu trista

i, una mica,
l'esperança
quan s'atansa
fa musica;

però, a l'alba,
cal comprendre
l'hora tendra
de què et salva,

com si et dóna
set de lira,
qui delira
perd corona.

Si poc digna
veu prenia,
darrera
fos, de cigne,

i tot d'una
que a ma febre
fes tenebra
la llacuna.

Que els ingenus
mai no han presa
la Puresa
com a Venus;

i si portes,

com les nines,
tot de fines
flors absortes,

tu has d'atraure
–blanca Leda–
tons de seda:
ploma i aura...

Si el cant era
com sageta
d'oreneta
passatgera,

no diries
que ma prova
prompte troba
mortes vies?

Et captiva
dring de perla?
Hi ha la merla,
tord i griva!

O et regales
i més goses
si d'aloses
sents frec d'ales?

Si et cantava
com la molsa
sap la dolça
cinta blava?

L'aigua viva
mou musiques
que t'expliques
a la riba:

Vora els saules,
qui pot dur-hi
fresc murmuri
de paraules?

No t'esvera
si argent salta

quan s'exalta
la riera?

Te n'estranyes
si amb poc tacte
cerco el tracte
de les canyes?

(Fos prou destre
—no ho sóc gaire—,
canyes i aire
quina orquestra!)

Més galana,
potser, et fóra
la tenora
de sardana?

O t'admira,
perquè és rara,
la gatzara
d'una fira?

Goig t'enceta
—t'ho demano—
un piano
de maneta?...

Tot s'imita.
Però passa
que és ma traça
molt petita,

i em recrema
fer el pallasso.
Si fracasso
què he de témer?:

Faràs gresca
si una nota
de granota
surt, grotesca?

*

Però, calla!:
que el silenci

potser agenci
la troballa...

Ver seria?
No sents, ara,
una clara
melodia

com la fina
veu de festa
de celeste
mandolina?

Prou és certa
la ventura!
La nit pura
ja és oberta

i en sos límits
devé encesa
la tendresa
dels grills tímids

que a la plata
de la lluna
diuen una
serenata...

Puix que et meno a
l'alegria
d'una via
pura i tènue,
per la ingènua
melodia
ja tenia
lira estrènua!

Eaton Hastings, 14 de juny de 1939

L'ALTA PARAULA EN EL CONVIT

Per a Montserrat Trueta i Llacuna,
que fa primera coneixença amb el Verb
a la ciutat d'Oxford i en el mes de
les flors de mil nou-cents quaranta.

(Una veu d'infant:)

Només la mena d'aquest tust lleuger,
l'encet de llum que ara els meus ulls acluca,
i ja endevino que sou Vós, potser,
el Ben Vingut, qui truca.

Què us diu mon cor, si encara és tan petit
que set gotes de rou just contenia?
Vós sou el Verb. I, tal com Vós ho heu dit,
l'arc del cel sigui pacte i profecia:

Pau i glòria s'acordi en la proposta
amb què m'arriba el tast de l'únic Pa.
Jo tinc volença, pel que us puc donar,
que l'un de l'altre sigui sempre l'hoste.
I ara que un primer èxtasi s'acosta,
surto, amb vestit de festa, a mon llindar...

No em pregunteu on vaig:
Si sou Vós que veniu, mon cor espera.
L'alta Paraula de la primavera
desvetlla inèdits pol·lens, aquest maig.

Car m'és donat d'entendre la Paraula
perquè de ma infantesa us abelliu,
l'ànima meva us reconeix, i diu:
–La mel d'amor, Senyor, ja és a la Taula.

Veniu. I, així que l'hàgiu saturat,
rebeu mon cor i això que ell us demana:
Si em féreu néixer en terra catalana,
feu que el retorn no trigui a ser fressat.
Per tants germans en trista caravana!
Per la glòria del nom de Montserrat!

Londres, 23 de maig de 1940

MAR OBERTA

Per a Oriol Pi-Sunyer, que ha fet
primer tast de la vigoria implícita en
el Pa de l'Home, a la capital d'Anglaterra
i el dia 26 de maig de 1940.

Ran d'un oreig matutí
que veles recents desplega,
vaig a Vós i em trobo a mi
dins d'un blau que em diu: "Navega."

"Navega", tot simplement.
I bon punt el solc comença,
l'oreig ja es trasmuda en vent
i la blavor es torna densa.

Jo ni el pensava, aquest blau
de la mar inadvertida.
Fins ara, que sento on rau
l'immens batec de la vida.

Fins ara, que ja he deixat
la meva mínima platja
i enceto la immensitat
d'un periple de coratge.

Que he d'atènyer mon destí
al llarg del ritme que meno,
Vós ho haureu volgut predir
cridant-me en temps tan estrenu.

M'heu cridat, i vaig a Vós.
I si així talment calia,
que amb el risc dels pescadors
se'm faci afanyar la via.

Conegui, en mon navegar,
hores de fatiga i ànsia,
si així he de merèixer el Pa
de l'Home en millor substància...

Només, si fos massa fort
el tràngol que enllà m'espera,
manteniu en el meu nord
la Fe, virtut marinera.

Que en l'Amor que avui pactem
ma vida pugui trobar-hi
aguant de timó i de rem
per seguir l'itinerari.

I, més tard o més dejorn
—car la set que en tinc no em deixa—,
m'obri cales de retorn
la terra que em veia néixer.

Londres, 24 de juny de 1940

LA NEU, ELS ÀNGELS I L'ESPLET D'AMOR

Per als meus dilectes amics Josep i Maria-Pepa Carreras,
que han rebut doble fruit en la seva primera collita d'Amor.

Només els àngels poden dir
quin amor, a l'hivern, besa les branques.
Jo tinc ben poc per a oferir;
però el cor meu coneix les aures franques
i, extasiat, exclama en mon camí:
Ai, quina meravella de flors blanques!

Ni el maig més viu amb son pintat reprendre's,
ni l'arc del cel rera la pluja breu,
no promourien unes veus tan tendres
com la blancor impol·luta de la neu.

Si l'Amor és un pa de tast magnífic
i horitzó encès a l'ànima i l'esguard,
jo veig la neu com el senyal prolífic
que prediu nou batecs per a la llar...

Pels camins de la neu jo puc trobar-hi
els més amples exemples de bondat.
I ara mateix, que em creia solitari,
els arbres m'obren braços d'amistat.

I cada branca em diu: "Camina, encara.
No et paris fins que arribis a aquell clos
on hi ha el somriure d'una nova mare
que té una cambra il·luminada amb flors.

No hi fa pas res si, de sorpresa, exhales
un llarg sospir com mai no has conegut.
Que en aquell clos, ple de frisança d'ales,
avui els àngels llur present hi han dut..."

Si aquest anunci em diu tan bella cosa,
la neu fa molt més pur el meu camí.
I, mentre avanço, em ve un perfum de rosa
conjugat amb alens de llessamí.

I quan mon cor ja quasi és a la porta,
i abans mon peu no sigui en el llindar,
sento el secret que el meu sospir s'emporta:
Són dos ocells, que es posen a cantar!

* * *

Jo vull que l'alegria immaculada
d'aquesta neu susciti fonts de pau.
Que els conreus de l'hivern llevin l'anyada
que a l'esperança de l'Amor escau.
I que un dia els ocells prenguin volada
sobre un món lliure sota un cel ben blau!

Londres, 18 de gener de 1941

ELS NOMS DE LES MEVES AMIGUES

Els noms de les meves amigues,
adéus del fullatge a la branca,
em tornen la ufana dels anys juvenívols
quan cor i record se'm desvetllen d'un eco.

L'or vell de les hores llunyanes
fa un dring de diàlegs dispersos,
i un flèbil oreig en el bosc de l'Automne
imita les veus dels ocells elegíacs.

No em troben, però, solitari
les hores d'avui perquè porto
gravades al cor amb cisell d'homenatges
les lletres dels noms de les meves amigues.

Londres, 10 d'agost de 1965

THE CHAIN

In Memoriam
Leonard Arthur Chadwick, M. C.

Between us two a chain we wrought
Of golden silence and deep thought.
Of its great strength we never spoke
Lest it became fetter or yoke,
But found it had in every link
Something to make us feel and think:
A meaning which, like the word "friend",
Implied allegiance without end.

You've now departed from these islands
But left behind a golden silence.

Though the word "friend" was never spoken,
The chain we wrought was a firm token
Of loyalty that would hold fast
As long as Time and Thought did last.
You had to go. But no cold tomb
Will erase Thought. Back in the womb
Throbbing and warm of Mother Earth
Your name will have a second birth.

You have departed from these islands
Leaving behind a thoughtful silence.

The man who said that life is war
Did know the truth but knew no more
Than you have known of human strife,
For you have been through war and life.
And on the daily battlefield
The chain of friendship was your shield.
Armed with the strength of that chain only,
You'd stand alone yet not be lonely.

When you departed from these islands
You left behind a friendly silence.

London, October 1965

LA CADENA

Entre nosaltres dos una cadena vàrem forjar / de silencis daurats i de profunda meditació. / De la seva gran força mai no vàrem parlar / perquè no es convertís en cadena o jou / però vam trobar que

tenia en cada baula / quelcom que ens fa sentir i pensar: / Un significat que, com la paraula «amic»,
/ implicava lleialtat sense fi. / Ara te n'has anat d'aquestes illes / però deixant enrere un daurat
silenci. / Tot i que la paraula «amic» mai no va ser dita, / la cadena que vàrem forjar va ser un ferm
símbol / de lleialtat que hauria de mantenir-se ferm / tant com va durar el Temps i el Pensament. /
Te n'havies d'anar. Però cap freda tomba / esborrarà el Pensament. De tornada a la matriu / palpitant
i càlida de la Mare Terra / el teu nom tindrà una segona renaixença. / Has marxat d'aquestes illes /
deixant enrere un silenci pensatiu. L'home que va dir que la vida és guerra / coneixia la veritat,
però no més / del que tu havies conegut de la lluita humana, / perquè tu havies passat per la guerra
i la vida. / I en el camp de batalla quotidià / la cadena de l'amistat era el teu escut. / Armat només
amb la força d'aquella cadena, / podries estar sol encara que no et sentissis sol. / Quan vas marxar
d'aquestes illes / vas deixar enrere un acollidor silenci.

FALLING STAR

For Josephine Sumner
with heart-felt sympathy
and in memory of
H. H. Sumner, Esq.,
her late husband and my friend.

Along he came –that man in black.
His eyes so deep I could not see.
“What can he want,” I thought. Alack!
He said he wanted me.

The man was thin, but far from lithe.
A cloak half hid his fleshless bones.
Upon his shoulder was a scythe,
A tool I think he owns.

The sun had set, and in the sky
Myriad lights began to glow.
I asked the man, “So early? Why?”
And waited for his blow.

But he replied in a cold voice,
“When your time comes my scythe won’t miss.
My coming now was my own choice,
That I might show you this.”

And his forefinger, white and dry,
Pointed towards something afar:
A light that sped across the sky.
It was a falling star.

The man in black started to go.
But paused awhile, turned round and said,
“I only wanted you to know
One of your friends is dead.”

London, April 1966

ESTRELLA FUGAÇ

A Josephine Sumner amb el més sentit condol i en memòria del senyor H. H. Sumner, difunt marit seu i amic meu.

De llarg venia –aquell home de negre. / Els seus ulls tan profunds no podia veure. / “Què pot voler”, vaig pensar. Ai, las! / Va dir que em volia a mi. / L’home era prim, però no àgil. / Una capa mig li cobria els descamats ossos. / Sobre la seva espatlla hi havia una dalla, / una eina que crec que li és pròpia. / El sol s’havia post, i al cel / miríades de llums van començar a brillar. / Vaig preguntar a

l'home: "Tan aviat? Per què?", / i esperava el seu cop. / Però ell va contestar amb una veu freda: /
"Quan arribi la teva hora, la meva dalla no fallarà. / La meva vinguda ara ha estat per decisió pròpia,
/ perquè havia d'ensenyar-te això." / I el seu dit índex, blanc i sec, / apuntava cap a alguna cosa
llunyana: / Una llum que a tota velocitat creuava el cel. / Era una estrella fugaç. / L'home de negre
va començar a marxar / però es va aturar momentàniament, es va girar i va dir, / "Només volia que
sabessis que un dels teus amics ha mort".

UNA RESURRECCIÓ

Per a la senyora Matilde Planas,
vídua de Jaume Parera

La mar sanglota, plora la muntanya,
els arbres ploren, sanglota la font,
i el món llangueix d'una tristesa estranya
quan fina el dia, quan el sol es pon.

Silent passa la nit. Torna el matí.
I el sol tendre que l'horitzó colora
és la flor del record amb què l'aurora
reté la imatge exacta de l'ahir.

També ve una hora quan per sempre ens deixa
aquell que era company i benamat,
i el sol se'ns pon, i al cor brolla una queixa
que és un plany per la pròpia soledat.

La tirania de l'amor ens plau
talment, que ni en diríem tirania.
Però la mort, que allibera l'esclau,
sempre ens sembla que ve amb traïdoria.

I, proclius al lament o a la protesta,
blasmem l'argila o increpem la nit.
I oblidem que el que escau és la conquesta
d'aquella mort que s'anomena oblit.

Que amb el sol del record a l'horitzó
la mort no prevaldrà. Doncs cada aurora
és, per a aquell que el cor fidel enyora,
una mena de resurrecció.

Londres, octubre de 1965

SUGGESTIÓ DE MONTSERRAT

D'aquesta primera còpia
del poema original,
l'autor en fa ofrena
a la Sra. Montserrat Bruguera de Prat
en testimoniatge d'amistat.

Brolla, enyorança, dintre meu, encara:
sigues la deu constant, l'aigua fidel.
Un profund sofriment faci més clara
la glòria de ma terra –que és terra, mar i cel.

Amable i greu alhora em ve el consell que em dius:
“La fortitud escau si és dur el viatge.”
Car m'he abrusat en vehements calius
i em feren pur incendis d'amor pel meu paisatge,
àdhuc a ulls clucs em donaran guiatge
colors de boscos propis, muntanyes, prats i rius.

I ara que la tristesa del meu exili encunya
moneda incorruptible d'or viu com mai n'hi ha hagut,
el preu que pot guanyar-me en sang i en joventut
rau en la set immensa que tinc, de Catalunya...

Les llàgrimes que vesso són pluja solitària,
aigua nocturna i dolça dintre les fonts d'amor.
Ma terra, tan sofrerta, reclama una fondària
que trobi arrels primeres, primers camins d'enyor.

Però la veu amarga es dreça i no es resigna
a guarnir pentagrames absurds, de fútil joc;
espais oberts i ardua li calen, sota un signe
que empenyi les esperes amb un alè de foc.

Doncs, aquesta elegia no sigui la monjoia
d'una hora calma i freda en un cervell d'orat.
Ans sigui una muntanya de dolorosa joia,
símbol, en pedra grisa, de ma fidelitat.
Dreço ma veu amarga –ma veu d'exiliat–
per l'amor de ma terra.

I vora d'una noia
que s'anomena Montserrat!

Londres, 14 de novembre de 1968

REFUGI

A Ramon Tor

La vostra veu ens ve, ratllant, encara,
tot l'aldarull de llum dels nostres anys.
S'ha limitat el cercle dels paranys
amb els batecs del vostre pit de pare.

I no sabrem si fou ahir o ara
que us coneixíem, vívid dels afanys
d'un escrutini dels volers estranys
de nostra edat –campana que no para.

Però el refugi del vostre costat
posa una pausa viva a aquest esclat
dels nostres anys, i ens brunyirà la cara.

Quin so tindran els nostres pensaments,
que encenen llum d'amor en vostres dents
i la bondat del vostre pit de pare?

Cafè de la Rambla, 4 d'abril de 1932

L'INSTANT

A Emili Saleta

Vago pel món duent la vestidura
de moltes hores orfes d'afalac,
amb l'esperit cobert d'una fretura
i amb un sanglot ocult sota el parrac.

I, jo mateix, sovint em faig paüra
i poso a ma existència un nou sotrac
i em dic: –Per si et plavia la tortura,
somriu i amb els peus nus estreny el mac.–

Però què hi fa! El llavi em dóna cura
i els ulls ja no nodreixen altre llac
que el llac de l'esperança on l'aigua pura
gronxa la vela d'un instant manyac.

No haurà arribat, l'instant? Doncs bé us puc dir:
–Vulgueu-me, amb vós, a l'ombra del camí!

2 d'agost de 1932

TÈBIA CLAROR

A Josep Canyes

Amistat: vestit blanc sense parrac,
clariana de sol en porta oberta.
De prop l'amic l'opacitat deserta
perquè ens partim el beure i el tabac.

Ahir, avui, demà: ni un fris d'intriga
subratlla subterfugis de recel.
Sempre la llum d'una llanterneta amiga
penjada al sostre, com la lluna al cel.

Joia de l'un, joia de l'altre; i
si el fred té un glavi que la sang espanta,
l'atzar ens obre sempre un bon camí
florit de llana dolça d'una manta.

29 de desembre de 1932

**EL CEMENTIRI ERA PLE DE VEUS ININTEL·LIGIBLES,
I ELS TERMÒMETRES VOCIFERAVEN, PER NOSALTRES,
UN URGENTÍSSIM DESIG DE DOSIFICACIÓ FOSFÀTICA.**

Per al metge Josep Riu,
excel·lent amic

La ciutat, cementiri dels vius,
—ara que el sol té uns llavis insolents,
de fill de flama—
és plena d'espectres amb vestits de fil,
blancs com llàgrimes d'arpa.

S'hi trenquen, adesiara,
els avisos dels cobradors
de tramvia;
i els clàxons hi diuen el to
dels suïcidis frustrats
de tot de gats famèlics.
Els bancs i les cases de canvi
registren els punts de les mitges de seda
mentre les botigues de robes
transpiren tinta verda
per a la lletra de tots els cuplets
sense vergonya ni decència,
engendrats pel sol d'ara...

Benigna, la mitja tarda,
il·lustrarà les terrasses dels cafès
amb l'apatia dels buròcrates
i amb els ulls esquinçats d'algun infant,
vingut al món
per generació espontània,
que jugaria amb les ales de sabó
d'aquells barbers que serveixen l'arc iris
en petites vitrines glaçades.

Però, a la nit,
quan els teatres s'emplen de gent
indesitjable
que perpetra crims en veu baixa
i els carrerons tomben els fulls
dels breviaris dels clergues
temperamentalment sanguinis,
perquè s'obrin, clandestinament,
les magnòlies de drap, orfes de planxa,

i les portes dels mercats
on es cotitza fruita transitòria;
llavors, a la pista de les Rambles,
els venedors de periòdics
tindran deport llençant llurs veus de fusta
contra el cervell dels transeünts,
amb les raquetes invisibles
que ells mateixos han teixit
amb els nervis dels animals astènics
caçats dintre una selva de gramoles,
d'anuncis lluminosos
i d'aparells de ràdio.

8 de juliol de 1936

EL “BON DIA” –CRUELMENT GROTESC– DE L’OFICINA M’HA INJECTAT L’ENYORANÇA DEL MEU LLIT

Per a Lluís Palazon

El galop dels petits cavalls metàl·lics
de la màquina d’escriure;
el perfum traspasat d’aquestes flors
d’abans-d’ahir;
l’arxiu dels noms de tantes amigues
que ja m’han oblidat
(sortosament);
i l’onomatopeia
d’insectes negres al ventilador,
em donen la beguda soporífera
que em fa sentir, terriblement, infant,
i, entre llençols de fum de palla
(d’aquesta palla amb la qual xuclo
el vague alè d’uns somnis
semitropicals),
ofego els elements de perspectiva
del paisatge ratllat del meu pijama
en la sang que flueix del cant histèric
d’una sirena
de vapor.

8 de juliol de 1936

LA TIERRA SE PUSO OSCURA

In Memoriam
Federico García Lorca (1898-1936),
Mártir de la Poesía

Del mar de arena del odio
donde la serpiente silba
y con su veneno ataca
sueños de paz bien vivida.

De la cueva del sigilo
que en su reducto cobija,
cual nido de ideas negras,
los cuervos de la perfidia.

Del matorral de las sombras
donde las horas conspiran
con hiedras de opresión lenta
y telarañas de intriga;

donde la urraca esconde
riqueza mal adquirida,
y el escorpión despiadado
su puñal traidor afila:

de allí manó la ponzoña
para la amarga bebida.

En la rosa de los vientos
se ensangrentó la noticia
para que los cinco mundos
viesen la mano asesina.

El campo encauzar no pudo
la sangre recién vertida
y brotaron juramentos
de todas las flores mínimas.

Se estremeció la dehesa
por tanta hierba marchita
y los erales mordieron
raíces de siempreviva.

Los grillos, muertos de miedo,
callaron sus mandolinas,

y hasta enmudeció la fuente
como una campana fría.

Parada en un sauce llora
la luna, como una niña;
y se desgarran los labios
de los labios de la brisa:

“¡Ay, qué duro estaba el plomo
bajo la tarde amarilla!
¡Ay, cuántas madres gritaron
con las entrañas heridas!”

La Tierra se puso oscura
como una plaza de hormigas,
con los horizontes negros
por Federico García.

Barcelona, 1936

LA CITA

A l'amic i metge F. Duran-Jordà,
que ja sap de quin mal patim.

Ens trobarem després...
Quan els tramvies
que ara es mengen el nom dels passatgers
desfacin un trajecte de manies
perseguits pels renecs dels carreters.

Ens trobarem després...

Ara som bona gent sense llicència.
Bona gent i res més.
I la flor rara de la paciència
es marceix dintre un bosc de garrofers.

Ens trobarem després...

Després: quan els teatres i botigues
ja no escupin els preus sobre els carrers.
Quan les senyores de matrius antigues
reconeguin el deure llur quin és.

Ens trobarem després...

Ara en el gran sepulcre dels perjuris
encara hi ha epitafis falaguers.
I encara els peus ferrats dels fills espuris
són els que truquen més.

Ens trobarem després...

Després: quan tota cosa tingui un aire
d'infant que esquinça faixes i bolquers.
Quan els que dormen ja no ho facin gaire,
i els Mestres ja no paguin més lloguers.

Ens trobarem després...

Després, després! No és el moment, encara.
Quan els químics no trobin ja elements,
llavors!, llavors la cara serà cara;
no una roda que actua per les dents.

Llavors ja no caldrà que tu recelis.
Ni jo. Ni aquell que sigui com escau.
Doncs vetllarà el sentit dels Evangelis
un garrot imponent com un Sant Pau.

Per sol ja no hi haurà una bola encesa
que cada tarda cau i va a la mort.
La volta blava la veurem suspesa
d'un astre que tindrà forma de cor.

I el fill que tens podrà escriure uns poemes
que no parlin de màrtirs ni guerrers;
sinó dels ulls puríssims dels cinemes
que fan dibuixos animats només.

Ens trobarem després:

Quan el rellotge no sigui terrible.
Quan el després no esperi altre després.
Ens trobarem quan ja sigui impossible
que un turista badoc ens preguntés:
“A quina hora no sopen, els Obrers?”

Aquest!, aquest serà el total després.

Londres, 10 de març de 1940

TRES FLAMES DE ROSA

Per a l'amic Pere Voltor,
en el naixement del seu
primer fill.

La nit –cada nit– es prepara
amb tot de pronòstics de sol.
Les vetlles coronen la mare
amb l'alba total del bressol.

Sabéreu cercar la collita
guiats d'un propòsit mateix.
Si el fruit té una veu molt petita,
la paga és d'amor –i amb escriu.

I tu, que vas dir-li a l'esposa
quina ànsia s'enduu el gira-sol,
reps ara tres flames de rosa:
la mare, l'infant i el bressol.

Londres, 22 de desembre de 1940

LA RESURRECCIÓ DE SPENCER TRACY

“Torna a obrir els ulls, que els somnis són mentida.
No dormis més, que el son pot dur a la mort
i més enllà de l'última fallida
no hi ha redreç ni auxili ni conhort.
Torna a obrir els ulls. El son pot dur a la mort.”
Talment, la mar, amb zel de mare, et crida.
Et crida impacient, quasi embravida,
i el batre de ses ones és tan fort
que et despertes i tornes a la vida
pel viarany eteri del record.

Del record viu, que et conté i et defensa
en un total refús del comiat.
I, ara que has travessat la boira densa
del no saber, i reps la claredat
sense núvols d'aquella vall immensa
on tothom deixa el que era manllevat,
pel record nostre entres en tinença
de la perfecta immortalitat.

Merescuda la tens. La mereixies
des de l'hora primera quan ton peu
començava a petjar la pols dels dies
d'aquest planeta on l'home és hereu
d'afanys i desencisos i follies.
Que l'existència teva era un freu
enfosquit amb frustrades alegries,
i ta paternitat, feixuga creu
que amb un amor sofert, privat de veu,
pel llarg carrer dels anys tu portaries
sense un descans i sense un cirineu.

Mes ara, exempt de llast i de sofrença,
rediviu en la flama del record,
reps l'esperit del Fènix i pots vèncer
l'oblit final, la veritable mort.

I enmig del gran traüll i de la febre
d'un món ignar que es perd en la tenebra
del dubte i la superstició,
sense un sol que esbatani la palpebra
i dispersi els fantasmes de la por,
amb el millor fervor que es pot concebre
el nostre cor calladament celebra

la festa de ta resurrecció.

I sentim joia quan la mar increpa
el furtador invisible, el Temps que fuig,
i li diu amb un greu brogir d'enuig:
“Passa, com sempre. Mes cal que refrenis
l'instint rapaç. Pots endur-te la trepa
anònima que no té sants ni genis.
Però no el fill preclar, que jo per ell
he esmerçat l'energia de mil·lennis
i amb el rosec de l'ona per cisell
he anat tallant la seva imatge en roca
de les velles pedreres abissals
on vetlla un foc antic –com li pertoca
a un que té el destí dels immortals.”

I el Temps passa, se'n va. Però tu restes
i amb passos mesurats, a poc a poc,
t'aveses a la calma d'aqueix lloc
sense temps que la mar amb ses protestes
ha guanyat per a tu. I si aquell foc
que en el món primitiu fongué congestes
no s'ha extingit, que com en secret joc
vetlla en la roca ígnia, tu tampoc
no has perdut el do càlid de la sang;
i en corpòria forma et manifestes
als nostres ulls, eret i noble i franc,
quan la llum penetrant de les conquestes
del geni humà reproduïx les gestes
amb què assolires el teu pòstum rang.
I el moment esdevé festa de festes
quan ta presència emplena el teló blanc.

Et veiem tal com eres, tal com ets
encara als ulls de la memòria nostra:
El mateix aire, els mateixos trets
del teu capteniment i del teu rostre;
el teu rostre, que rebutjà uns secrets,
uns artificis fal·laçment discrets
amb què el menys fort s'agença i creu que mostra,
amb uns accents i uns gestos estafets,
allò que en el món màgic de les taules
neix del llevat humà de les paraules.

Actor i personatge: un i vari.
Persona múltiple que en el recer

d'una ment fèrtil pot crear un miler
de caràcters amb carn i amb vestuari
que quan vegin la llum per cop primer
poblaran un país imaginari
que és tan real, o més real potser
que cap país del petit món diari.

Metamorfosis i mutacions
forçades no han rebut la teva benvinguda,
doncs sovint són refugis d'histrions
que trafiquegen en emocions.
Tu mires la Natura, que sols muda
amb el ritme de les estacions,
i veus com ella, talment en exemple,
harmonitza la vida i l'espectacle.
Veus la Natura, com un còsmic temple
amb celatges d'auguri i amb oracle
que diuen que tota ella és un miracle
que copsa el que l'escolta i la contempla.

Mirant-la, tu has entès el ritual
de les estacions, i has vist la pura
corba dels anys i el canvi gradual
de les edats de l'home com un alt
precepte que condemna la immatura
pruija d'excel·lir i la fingida
sinceritat de veu i d'aparença.
I saps que en el teatre de la vida,
on tot té una mateixa provenença,
un ritme idèntic i un destí igual,
la naturalitat de l'espectacle
s'ateny emprant el mètode ideal
d'aprendre les lliçons de la Natura,
que entre tempesta i calma assegura
un equilibri gairebé total.
Saps que tot fingiment és gros obstacle
a la floració d'un pur miracle
—i àdhuc en clima de teatre cal
fer que el miracle sigui natural.

Perceps que el sol —mentre la terra guia
per curs el·líptic en espai finit,
amb llum i fosca alternes per la via—
crema el temps monorítmic dia i nit:
el temps, que és un instant, sol, repetit,
tal com la nit és una, i un, el dia.

I saps que sols hi ha una primavera,
un estiu, un autumne i un hivern.
I que aquest cicle tingut per etern
perquè cada any retorna com ans era,
tindrà, com tot, una escena final;
un desenllaç dramàtic, d'obra trista,
quan, sens giny ni mà de tramoista,
les llums del cel prendran una espectral
pal·lidesa, de vivent mai no vista,
i en llangors com de cambra de malalt
el món, que té la por per consellera,
s'arraularà en tremolosa espera
mentre el buf gèlid d'un vent hiemal
entrarà al cor de l'astre principal
i extingirà amb la flama darrera
tot vestigi de vida terrenal.

BLACKBIRD BLUES

A Louis Armstrong

The sky was bright. The air was clear.
The sweet lime-tree was in full bloom.
Yet the blackbird, shedding a tear,
Silent remained, oppressed with fear
Of a west wind laden with gloom.

With song the bird used to rejoice
When the wind came light with good news.
Now that it blew with mournful voice
He sadly sensed he had no choice
But to change style and sing the blues.

He sang, "I'll tell the whole world why
There's now deep sorrow in my song:
The blackbird-king today did die.
That snow-white cloud sailing the sky
Carries the soul of Louis Armstrong."

London, 6 July 1971

EL BLUES DE LA MERLA

El cel era resplendent, l'aire era clar. / La dolça llimera era tota florida. / Encara que la merla, vessant una llàgrima, / romania silenciosa, oprimida per la por / d'un vent de l'oest carregat de tristesa. / Amb cant l'ocell s'alegrava / quan el vent venia lleuger amb bones notícies. / Ara que bufava amb una veu llòbrega / tristament va sentir que no tenia altra elecció / més que canviar d'estil i cantar el *blues*. / Va cantar: "Diré a tot el món per què / hi ha un profund pesar en la meva cançó: / El rei-merla ha mort avui. / Aquell núvol blanc de neu que solca el cel / porta l'ànima de Louis Armstrong."

LLIBRE IV

POEMES

A POC A POC

A poc a poc admirarem la posta
davall un cel de roses i de foc.
El sol morent a l'horitzó s'acosta
a poc a poc.

Una gran pau s'estén per la contrada.
L'alquímia de l'hora, amb màgic toc,
trasmuda en or penyal i serralada
a poc a poc.

En el camí que mena a la masia
no hi trobarem cap còdol ni cap roc;
el peu, però, hi va com cada dia:
a poc a poc.

Ve, gansoner, un bou que mai no arriba
—ungla calmosa que no es mou del lloc—
tot i que el jaio, inconscient, l'abriva
a poc a poc.

Passarà un ruc que ve del seu ofici
com en represa habitual d'un joc,
movent el cap sens ombra de defici,
a poc a poc.

El marge brusc ens posarà a la vista
un ginestell tot esquitxat de groc
que es va marcint com una dama trista:
a poc a poc.

L'heura d'un om té clapes d'agonia,
i al rieral es vincla algun aloc
que va perdent el blau i l'alegria
a poc a poc.

Tot tanca pietosament la boca
i no s'aixeca cap soroll enlloc;
només l'ocell tardà piula i s'ajoca
a poc a poc.

Ara ja som a dintre de la casa
i el record del defora és com un floc.
El caliu de la llar consum la brasa
a poc a poc.

A poc a poc, la nit son vel atansa.
Les lloques diuen llur darrer “cloc-cloc”.
I el son ens besa, tot descabdellant-se
a poc a poc...

Arenys de Munt, 1929

LA CAVALCADA DE LA MORT

Entre la tarda i el record
–dol sangonent, record i tarda–
passa la cavalcada de la Mort
i ens afeixuga el pensament i el cor
amb tota sa grandesa i sa basarda...

El pensament fa un vol esmorteït
i el cor batega al marge de la vida.
Però un eco insisteix el tràgic crit
amb què el plom habità cada ferida.

L'eco del crit. I, amb ell, sota aquest cel
desheretat de mínima rialla,
l'ombra roent i tendrament cruel
d'aquell germà caigut en la batalla.

Aquell germà, i aquell i aquell i aquell...
(El frenesí del crim ni els escollia.)
Llur carn de bat a bat, era el vermell
camí per on la Gran Voraç fa via.

Nosaltres, ben a frec. I mal que el plom
no ens vencé en sa funesta trajectòria,
dintre aquest clos d'exili on ara som
la Mort dels vius ens posa un tant de glòria.

Sempre la Mort... Les roses de la sang
diuen quin és l'alè de cada terra.
Són idèntics el foc i l'esvoranc
de nosaltres i els que engolí la guerra.

Cap nom. Que cap no fóra tan precís
com el dolor que els noms de tots enllaça.
Algun demà sabrà el nostre país
el clar sospir d'una aigua que es desglaça.

Ara en som lluny. I passen en corrua
ombres que eternament cavalcaran.
Rera els herois, damunt llur glòria nua,
mil mares fosques cerquen un infant...

Sota el cel sense joia de la tarda
passa la cavalcada de la Mort
amb tota sa grandesa i sa basarda.

Una elegia en cossa el dol i en guarda
la visió que sagna en el record.

Eaton Hastings, 30 de març de 1939

ELEGIA D'AGOST

Agost, Agost: on vas amb la foguera
que ha incendiat el camp de Dionisos?
On menaràs el llengoteig de flames?
On dringarà la llum de ta campana?

I jaquiràs, sense condol, en l'ombra
d'una altra llum menys clara i menys sonora,
els rius de sang que ha il·luminat la torxa
del temps encès, que en el teu si crepita?

Maturitat en or, la romanalla
del teu alè, serà ton llegat pòstum.
Però el martell dels dies xafogosos
no ritmarà l'olímpica indolència.

Imperarà nomès l'embriaguesa
del xipolleig en la sagnant quimera
d'esprémer els joiells de l'alegria
dintre l'estoig de tants cellers flairosos.

I quan seran barrades les grans portes
de l'aldarull, al temple del beuratge,
ens lligarà en atuïdor silenci
la inquietud dels dies que s'apropen

i restarem, amb l'ànima embalbida,
al cru albir de qualque atzar malèfic.
Agost, Agost: enyorarem ta destra
que amb el martell de foc el pit ens rebla.

Però te'n vas, seguint l'eterna ruta
dels dies i les nits de què et nodreixes.
Te'n vas joiós del ritme cronomètric
que et marca l'arribada i la partença.

Has enriquit, en ta darrera tarda,
la pàgina atzurenca amb un autògraf:
un empedrat immens de núvols tendres
que un raig de sol en posta esfilegassa.

T'ha embolcallat un vel de boira prima
com en preludi d'un traspàs solemne.
Però el ressò de tantes veus que et criden
fibla el traspàs, en impotent revolta:

Agost, Agost: on vas amb la foguera
que ha incendiat el camp de Dionisos?
On menaràs el llengoteig de flames?
No dringarà la llum de ta campana!

Arenys de Munt

ELS SILENCIS DE L'AMOR

*"Love's essence, like a poem's, shall spring
From the not saying everything."*

C. Day Lewis

L'AMOR IMPLÍCIT

Tot, sota el cel del nostre món, afina
amb aires de nocturn aquests moments
en què tu, amada meva, amb mi te'n véns
i penetrem la tènue boirina
d'un somni que ens enllaça els sentiments.

Tot, en el món del nostre somni, vibra
si el silenci d'ambdós fa un sol camí.
La nit, plena de lluna, és com un llibre
de cançons velles, que no ens cal llegir.

I mentre l'escoltem sentim la vida
brollant d'antigues deus cap al demà,
amb un trèmul murmuri que ens convida
a conversar d'amor sense parlar.

I així que la conversa és començada
el cor la guia amb uns subtils mitjans:
amb un somriure lleu i una mirada,
amb el contacte càlid de les mans...

Si vibra tot, si tot és musical,
si en nits de pleniluni es fa més tendre
el llenguatge del cor, cercar no ens cal
paraules que l'amor facin comprendre.

Si el xiuxiueig del cor escoltem bé,
tot és implícit –com la vehemència
del perfum de la flor del taronger
que és del somni d'amor la pura essència.

I la sageta que projecta un mot,
o la paraula aguda com un glavi
porten el risc que el somni se'ns acabi.
Tot serà obvi si ho expliquen tot
els silencis que el cor imposa al llavi.

NO GAIRE

L'amor que et duc, benamada, té un aire
pensiu, abstret, que un dia ja entendràs.
És que, en silenci, ma pensa s'enlaira
devers l'estel joiós del nostre enllaç.
Si, d'un temor, preguntessis: "Te'n vas?",
fent un somrís jo et diria: "No gaire."

Per què voldríem paraules? Per què?
Obre bé els ulls i desplega les ales:
la nit rutila i el cor és serè
i l'aire és ric del perfum que tu exhales.

En l'herba nova improvisa camins;
sense meandres, que jo no vindria.
I en la rosada que copsen els brins
s'irisarà l'averany del nou dia

que ha d'encetar-se amb llum trèmula i sang
quan l'amor rebi, en primeres ofrenes,
les flors nocturnes d'un gran arbre blanc
on els diàlegs maduren a penes.

Flors de tendresa, que jo abastaré
per adornar la invisible monjoia
d'aquesta nit que el silenci esdevé
un missatger tan perfecte de joia

que el rossinyol, refrenant el seu zel
d'ocell canor, fa una vetlla callada,
fidel a l'hora, com jo sóc fidel
al teu amor confiat, benamada.

Cerca, a ple dia, en la volta d'atzur,
senyals d'ocells que han passat en fugida;
no hi trobaràs traça certa, ni el pur
mot que et seria defensa: "mentida".

I si en la llum del migdia abrandat
cada paraula és com au fugissera,
en la nit clara, de cel estelat,
l'amor silent en constància prospera

i sap percebre, en la gran quietud

que precedeix l'arribada del dia,
que en la cel·lística hi ha una virtut
que del silenci en fa simfonia...

Si amb el poder que li ve dels estels
la nit pot fer que el nou dia comenci
com una festa ajustada als anhels
que el nostre amor ha nodrit en silenci,

sense paraules, preguem a la nit:
"Puix pels estels els anhels ens desxifres,
fes que el silenci ens apropi el delit
d'un món de joia amb campanes i pifres".

I amb joia al cor trobarem un indret
que tarongers en flor omplen de flaire.
L'alba hi vindrà amb tendreses d'encet;
i quan escaiguin paraules i al caire
dels instants pròdigs jo et digui: "Tens fred?",
tu em respondràs, somrient: "No, no gaire."

1935

AQUEST SILENCI

Caliu de roses, quan la tarda mor,
el meu respir i els teus batecs ajunta.
Una aurífica pausa ens guanya el cor
i et dic: Aquest silenci d'or
no l'arrisquis al joc de cap pregunta.

Deixa flotar els interrogants
com la boirina que en l'oreig confia.
Posa les dues mans
obertes a la gràcia dels instants
i empara't amb la meva companyia.

L'amor no ve per un camí concret
on les preguntes posen la vedruna.
La posta ens dóna un roserar desfet
perquè les flors no lliguin cap secret
sota el pàl·lid somriure de la lluna.

Tu prou diries: "De les roses, fem-ne
garlandes i cinyells..."
No saps que arriba, en el moment solemne

que del sol s'afebleixen els dardells,
l'atzar, pletòric de dictats novells?

Estima, doncs, l'atzar: clou les parpelles,
aprèn el ritme del meu pas
i, mal que el cel d'avui et sembli escàs,
els teus ulls clucs infantaran estrelles
i un ample firmament constel·laràs.

Dóna'm la mà sense temor,
escolta el meu respir dintre el silenci
perquè el teu pit de nous batecs s'agenci,
i sabràs que el callar del meu amor
ja és com una resposta que es condensi.

I, encara, quan vindrà aquell temps que escau la
intenció rosada en cada mot,
ens partirem mirades a la taula
i sense que jo et digui cap paraula
tu m'entendràs de tot.

8 de desembre de 1933

CLARORS I VEUS DE LA TERRA
(Fragment d'un poema d'exili)

*“Dolça Catalunya,
pàtria del meu cor”*
J. Verdaguer

(Missiva d'un exiliat a l'amiga malalta)

Quan fórem a l'albir
del lluminós paisatge
fariem, d'un sospir,
la fita del viatge.

Mirariem avall
—l'aire pur res no veda—:
uns rius com de cristall,
uns boscos com de seda,

i un ritme de sembrat,
de vinya, de quintana,
com un tapís brodat
de verd, de groc, de grana.

Des del color més viu
fins a l'ombra més dolça:
els solells, tot caliu;
els bacs, frescors de molsa.

Tot com en un tapís
de rica brodaria.
Les clarors del país fan una simfonia

que fins i tot al sol,
quan del ponent és l'hora,
d'anar-se'n tant li dol
que en pluja d'or hi plora.

Viles i llogarrets
fan una magna estesa
on vetlla terra i drets
la dignitat pagesa.

Ciutats ací i allà
que, en pugna de taleies,
s'hi fan a qui alçarà

al cel més xemeneies.

I, encantant-se en l'estol
de termes i comarques,
un mar com un bressol
amb un vaivé de barques...

I jo et diria: Veus?:
de tota aquesta ufana
de poblats i conreus,
la saba és catalana.

Terra d'honrat treball
de fàbrica i masia.
De matinada, el gall
t'hi cantarà: "Bon dia!".

Un "Bon dia" vibrant
com de clarí de plata.
L'aire s'emmena el cant
i el "Bon dia" es dilata:

"Bon dia" de martells,
de tràmeccs i d'arades.
"Bon dia" de clavells
a totes les entrades.

"Bon dia" en cada ram
de noies matineres,
que a la ciutat i al camp
bateguen com banderes.

Camp o ciutat. Arreu
el "Bon dia" es matisa
amb tons d'idèntic preu
i de distinta guisa.

Que si a les viles grans
hi trobes el "Bon dia"
forjat pels artesans
i la menestralia,

que afanyen tant com val
la seva anomenada
de tenir un fer com cal
i una paraula honorada,

al camp l'hi has de trobar
amb un estil que agença
un rústic tarannà
amb la bondat immensa:

“Bon dia” en el nevat
cabell de la padrina,
que sap qui ha perfumat
la flor de la farina

i et diu: “Si en el Molí
del Temps jo hi aprenia
el ritus d'oferir
la glòria del “Bon dia”

entre el fervor del sol
i els batecs de la sembra;
si el pa del juliol
se'ns prediu pel desembre,

deixeu a mon govern
llavor, planter i mainada:
que jo seré un hivern
de vetlla esperançada

perquè en constant delit
de fruit, la pagesia
mantingui el pur sentit
del català “Bon dia”...”

“Bon dia en el somrís
il·luminat de l'avi,
que seu en el pedrís
com un monarca savi

i et fa –mentre als ullets
un flam antic l'hi dansa:
“Ja ho veus: d'aquests indrets
no cal fer-ne lloança,

doncs ja l'en fa bé prou
l'esclat d'aquest “Bon dia”
sempre tan clar i tan nou
i amb tanta bonhomia

que àdhuc s'hi dóna encès
pel joc de veus galanes
que mouen, a pagès,
les bèsties casolanes:

El bou hi obre un mugit
que els aires desentela,
i l'innocent cabrit,
que el sent, bela que bela!

El colom hi fa un dolç
parrup adesiara;
el gat hi estén miols
i es va rentant la cara,

i el porc –que ací ja ho sap
que és porc– per tot “Bon dia”
gruny, gruny, abaixa el cap
i, compungit, fa via...

I el ca fidel, el ca,
t'aborda i t'insinua:
–No et vull pas esverar;
si no, mira'm la cua!–

I, per si encara creus
que ell té maneres rudes,
salta i et besa els peus,
fa quatre corregudes,

i en un joiós mareig
se'n va on l'aviram tresca,
alça un escataineig
que el bestiar s'hi engresca,

i a l'era i al corral,
al porxo i als estables,
hi ha un concert general
que fa escriuir els diables:

La cabra hi dóna encet
amb un pinyol terrible.
El be hi fa el clarinet
i el xai romp amb el tible.

La gossa i el cadell

fan el clapit del rastre;
bufa el trombó el vedell,
i el cornetí, el pollastre.

La mula hi centra el cant,
i el lliga i l'harmonitza
sota el compàs brillant
d'un viu retruc de guitza.

La lloca i els pollets,
que són de mena cauta,
hi posen els ferrets
i algun intent de flauta.

La truja i els garrins
no es queden pas en terra:
ells són els violins
i ella –és clar!– és la “verra”.

El boc, amb fosca tos,
imita les timbales;
i un indiot o dos,
vermells i enrampats d'ales,

ultra uns arpegis, fan
un fregadís molt destre,
talment el redoblant
que arrodoneix l'orquestra.

L'ànec fa un contrapunt,
sona el fiscorn la vaca,
i al mig del gran conjunt
s'hi mor de riure l'haca,

fan xiscles els conills,
i el cavall, l'euga i l'ase
alternen uns renills
i uns brams com una casa.

I en ser a l'acord final
–per si les veus són poques–
s'hi engega el temporal
de crits d'un ramat d'oques!

Tot amb un noble orgull;
sense urc ni petulància.

Llevat de l'aldarull
i alguna dissonància,

el concert t'és ofert
amb una tal riquesa
i amb un caient tan cert
de la gràcia pagesa,

que, en capir el què i el com,
et dius: –Aquest “Bon dia”
pot tenir un altre nom:
“El cor de l'alegria!”

Així et dirà l'encís
del Mas, aquest bon avi
que seu en el pedrís
com un monarca savi,

mentre el clarí del gall
s'allunya i es recobra
enardint al treball
des del conreu a l'obra.

I amb l'incessant delit
que el cant del gall avia,
s'afina el pur sentit
del català “Bon dia”:

De la farga al guaret
tot bronz de bons desficiis,
com si entre el comparet
i els fadrins dels oficis

hi hagués l'íntim acord
de brunyir i fer més viva
la franquesa de cor
d'aquesta terra activa.

La feina en els tallers
s'hi fa amb cants i alegria.
Quan suen, els obrers
diuen: –Treball, bon dia!

Bon dia i viu suar,
que, ací, la sang és brasa–.
L'eina, pel català,

és com la clau de casa.

I a casa hi esdevé
senyor de cortesia:
–Qui truca? Un foraster?
Obriu-lo, i molt bon dia!–

“Bon dia” conjuntit
amb efusives mostres:
taula parada, llit
i amor –com un dels nostres...

Si franca és la ciutat,
com ho és la ruralia!:
els cors, de bat a bat;
i en cada cor: “Bon dia!”

“Bon dia” i dolç verol
pel fruiterar i per l’horta.
I un fer de sol a sol,
que la nissaga ho porta.

“Era un pagès gasiu...”
Prou la dita mentia!
Qui sou i d’on veniu
ni ho vol saber: –Bon dia!;

i allà hi ha un presseguer
que el foc i el sucre acobla:
Mengeu. Pel foraster
tenim “Bon dia” doble!–

La bondat del pagès
és com mel de la gerra:
que una mica de res
sintetitza la terra.

I aquí la terra diu:
“Bon dia!”, i la bonança
hi és com un ésser viu
que va multiplicant-se

i es formula en convits
de pau tan alta i vera,
que et gronxa els cinc sentits
la calma que hi prospera.

D'esglais o de perills,
ni la fosca en congria.
Si, a plena nit, els grills
fan: "Bon dia!, bon dia!..."

El "Bon dia" és pertot;
i si d'un mal t'hi exclames,
la gent té en cada mot
l'escalf de quatre flames.

L'escalf d'un foc que fon
tristors i dols allunya.
L'indret més dolç del món
és aquest: Catalunya!

NOVEMBRE

*“Where are the songs of Spring? Ay, where are they?
Think not of them, thou hast thy music too...”*

John Keats

Rostre pàl·lid del món. Boires de plata
–cabellera que emmarca la grisor
d’aquest cel malencònic que deixata
les llàgrimes de pau de la tardor

per fer un beuratge màgic que en silenci
entendrirà les hores de repòs
quan el record, afeixugat, es llenci
dins d’una pau sense coixins ni flors.

Pau de tardor: alè pausat dels dies
que fa tremir les veles dintre el port
i embolca enyoraments i melangies
com una ala de roba sobre el cor.

Vaixells al clos; ocells d’ales de roba:
ja no voleu pels viaranys marins.
Presoners del Novembre, gàbia nova
que us priva de saltar prop dels dofins.

Presoners en la xarxa de boirines
d’aquest temps arraulit, gemegador,
que esborra el gràcil vol de les gavines
mentre el Novembre va teixint cortines
amb les trames de pau de la tardor.

Cortines lleus que l’oratge s’emporta
i en fa una mena dolça d’abrigall
guarnit de perles, que els vaixells conhorta
d’èsser estancats en l’entelat mirall

del port, on no es coneix l’alta aventura
ni aquell perill de l’aigua mar endins,
sinó la ploma blanca que es detura
per dibuixar un ocell de forma pura
al caire d’una nau sense destins.

I el mariner, plantat sobre coberta,
enyorador dels blaus camins d’atzar,
exhala un cant morós per la deserta

immensitat opaca de la mar.

D'aquesta mar en altre temps serena
i remorosa com un gran combat;
d'aquesta mar que avui s'adorm de pena
com un mantell de randes oblidat.

D'aquesta mar que el ritme no delata,
com si fos morta en son bressol pregon...
Cabellera subtil, boires de plata,
damunt del rostre empal·lidit del món.

Novembre reposat. Muntanya freda.
Branques nuoses, nervis dels laments
de tantes fulles que han perdut la seda
que decorava els dies transparents.

La transparència dels matins encesos
l'ha enterbolida el bes atúidor
del plom dels núvols, per un fat sotmesos
al paisatge plorós de la tardor...

Ja no veurem, pel corriol que puja,
aquell fistó tan verd i tan frescal;
i el roure esgrogueït, sota la pluja,
apar l'espectre d'un gegant malalt.

El borriçol que feia l'herba tendra
al frec de l'aura dolça de l'Abril,
ara s'ajeu i para un llit de cendra
perquè l'hivern no tingui el son tranquil.

Toca les coses una llum espessa
pronosticant un hàlit malastruc,
i dins l'obaga ha tremolat la fressa
d'un passarell que cerca l'aixopluc

entre el fullam de bronze d'una alzina
que, alliberant-lo un poc, el farà esclau...
A l'horitzó no es veu ni s'endevina
cap ull clement que la densa cortina
del cel traspassi amb un llambrec de blau,

i els arbres han dreçat les branques altes,
com pals d'estrany vaixells d'un altre port,
inútilment, per unglejar les galtes

dels núvols grisos d'aquest temps somort.

I es va estenent la calma ploranera
que posa un llaç de dol a cada bri
perquè el pinsà pintat, d'ala lleugera,
trobi només, dessota la falguera,
una ombra trista que el farà fugir.

Per això el pastor travessa l'albereda
com posseït d'un mal encantament,
i les llangors que li han defès la cleda
—Novembre reposat, muntanya freda—
les porta tot el dia al pensament,

i l'ampla soledat de la carena
i el frec humit de l'aire i del plugim
li fan un solc de lassitud i pena
damunt del front i sobre el llavi prim.

I es va allunyant enllà de la quintana,
i quan la corba d'un revolt el fon,
és més deserta l'hora que encomana
les pal·lideses a la faç del món...

Pau de tardor. Silenci de la tarda.
Lenta agonia de les fulles d'or
que amb llur cruixit enceten la basarda
que ens fa la passa vacil·lant, covarda,
quan caminem camí d'un altre port.

Aquest camí de quietud amarga,
de quietud solemne i fatigant
perquè ens recorda la corrua llarga
de tantes esperances que se'n van.

Aquest camí que té un perfum de lliri
que va llanguint, llanguint eternament
per esblaimar les hores de deliri;
camí de dol, que ens obre el cementiri
com un refugi humil de sentiment.

Quan hem passat el ferro de la porta
que fa un grinyol adolorit i fred,
veiem un romaní de branca morta
i una heura que s'arrapa a la paret,

i sentim un dolor, com una grapa
que anés prement el pit amb gaudi fer,
com si aquesta heura forta que s'arrapa
ens abracés amb unes rels d'acer.

Llavors, un petit foc encén les venes
com per combatre el fred de l'esperit
amb un instint de fondre les cadenes
que la basarda ens ha penjat al pit,

però el ventijol apaga la guspira
que es revifava dintre el cos mortal,
i amb una veu feblíssima sospira
per entonar un càntic funeral:

“Cada grapat de pols que ací reposa
diu l'averany del gran moment d'atur;
del gran moment que clou sota la llosa
l'interrogant dels passos del futur.

Tot el misteri d'un demà que crida,
dins d'aquest clos fa jaços de descans
i espera el vol lleuger de cada vida
com un ocell que fugís de les mans,

perquè l'amor i el dol i l'enyorança
tanquin la corba del néixer al morir
talment un signe de la perdurança;
que si el cos es consum i va apagant-se,
la fossa és un començ vencent la fi...”

Quan el sospir del ventijol recobra
aquell caient que és música de pau,
cada xiprer es transforma en canelobre
i estén una ombra com un flam suau.

I l'ombra tènue, que els caiguts remembra,
diu que les vides que s'encelen són
com les boires de plata del Novembre
damunt del rostre empal·lidit del món...

No es fon el plom del cel ni el de la terra;
ni una estrella no es veu, ni un clap de blau;
ara, per l'altra banda de la serra,
silenciosament, la tarda cau.

I retornem, cercant la tèbia espluga,
amb una mica de gemec intern
i amb l'ànima un si és balba si és poruga
d'una temença d'arribar a l'hivern.

I pel camí només ens acompanya
un núvol de records i de tristor...

El port del mar, i el port de la muntanya,
i el port del gran repòs: tot és grisor.
Una grisor de vel, densa i estranya.
Pal·lideses del món: fred a l'entranya.
Novembre reposat: pau de tardor.

12 d'octubre de 1931

LES NITS DE SANG

Les nits d'horror, ahir. Les nits martiritzades,
amb lluna d'extermini i un foll galop de crits
pels laberints de l'aire. Carn trèmula, debades
dessota els arcs del pànic. Les nits de sang. Les nits!

L'ascensió furtiva, l'anhel contradictori
–penúltim simulacre de forces que no són.
No falliren les pedres ni aquells cossets de vori
que, en rendir-se, dreçaven l'imperatiu del món.

Ací som tots, encara: En coixins subterranis,
defesa la presència, on en fam de més instants.
Si aigües profundes saben un jaciment de cranis,
també pensen la corba futura de nous cants.

No cal la roba negra. Que foren les mortalles
de tanta sang traïda, fulgents, d'un lli sonor.
La glòria més perfecta de totes les batalles
brollà en els pous d'absència, sobreixidors d'amor...

* * *

I, tanmateix, la carn!: Estoig d'altres collites
de llum –anticipades en tendres blats, talment.
Conreu de vetlles castes, ingents de tan petites,
i l'endemà domèstic amb Nord i amb Orient.

Pel plor de les finestres, qui tornarà a la casa,
ara, el narcís puríssim, el benvingut nadó?
L'espiral de l'angoixa, la lluminosa espasa,
maldaren en designis de restitució;

mes cada cambra buida era un sorral d'esperes,
el bressol sense lliris un fred interrogant:
“El tel·lúric espasme, l'udol de les esferes,
la sang en fosc diluvi, quin nou amor diran?

Pugnen bondats ignotes i un nou matí s'atansa
més clar que la pau vella on ja ens sabem mortals?”
Però només brillaven, després de la matança,
les dents de la gangrena i els ulls dels hospitals...

* * *

Ai, Lluna; Lluna estèril! Femella despitada
que incitaves els monstres al frenesí dels ploms:

Per cada enveja teva caigué, bombardejada,
una ciutat d'aurores ornada de coloms.

I aprèn, Lluna sinistra: la Vida no es retracta
ni al caire del martiri ni enllà de l'esvoranc.
Les nits de fe terrible t'eleven aquesta acta:
–Mira la dona gràvida, que amb ton letal impacte
derrocares quan li era més pròvida la sang:
Ni un clam, ni una feblesa. Tota ella un instint blanc,
guardà la flor del ventre –vençuda, però intacta!

Eaton Hastings, maig de 1939

PENETRACIÓ DE L'ALBA

Viva que et vull saber, i recent: igual
que el primer tremolor i l'inicial
batec de llum i d'aigua que em fou ta coneixença,
què hi fa si sóc malalt de mort –mortal?
Res de la vida pura sense la Mort no es pensa;
i, d'unes veus secretes, sé que per tu puc vèncer
la gràvida tenebra del paorós portal:
la carn oberta en flames d'una felicitat sofrença,
i amb l'orgull de saber-te, nova com ets. No em cal
altre trofeu ni altra defensa.

Vine! –clamaré sempre, perquè em vulguis en tu.
Si el meu cor té aigua bona, de tes arrels em puja;
com del teu cel m'arriba la llum que el meu front duu.
Bé em pot retreure algú
que adesiara un cant d'ocell m'enuja:
És quan, en mes febleses, el món apar dejú
del teu amor, que es dóna com un concert de pluja.

La nit no té prou braços per agençar-me el son
si l'aire dels silencis em volta amb ses corones
i tu m'hi véns a veure. Però si m'abandones,
em pren la pau terrible, la mentidera font,
i caic sota un suplici d'inexorables fones
que em fan sagnar com l'arbre que veu el sol que es pon...

Combato el son. Banderes
desplegaran els núvols, si els dies són deserts.
La branca ressuscita de tot de primaveres
i els rius vetllen i s'alcen per insistir-li els verds.
Doncs jo, que et coneixia en transparents riberes,
alba diversa i una que en altra “tu” no et perds,
sé que al meu simple límit alba total m'hi esperes
i vull passar ma fosca amb els ulls ben oberts.

Vine, flor de victòries! Vine, puix que estàs fent-te
senyora del meu ésser, senyera de l'enyor.
Sojorno en set de vida i veig la Mort contenta
perquè el senyal dels roures em salva de temor.
Només en to d'auguris prenc el color de menta,
el càntic de la rosa, l'ardent metall del tord.
Vine, invisible meva! Impera en mi, i augmenta
la prova de l'exili amb sofriment d'amor!

NI EL SILENCI ROENT...

Ni el silenci roent que ara ens devora
el cor i els ulls, no dictarà l'oblit.
Com en la plaça negra de la nit,
sento un recolliment de nova aurora.

Per fires mortes i apagats cristalls
circula el plor desfet d'una campana.
Mes roman un batec: –Germà, germana:
no s'ha esfondrat per sempre el cant dels galls!

Si un braç de malvestat i de follia
rebat la joia i el flameig del cant,
seculars oliveres mantindran
el llantió del temps, a la Masia.

El càstig dels hiverns no hi fou més fort
que el gest de pau de l'era i de l'arcada.
I entre els bous i el mantí, signà l'arada
camins més alts que els que ha fressat la Mort.

El pare ja no hi és. Però en la mare
ell promogué la glòria dels conreus,
i en uns solcs verges revindran les veus
de gust antic, amb més dolcesa encara.

No s'ha esfondrat per sempre el cant dels galls!
S'esvaniran, les tristeses aquestes.
Una altra aurora, amb un flameig i crestes,
durà més fires riques de miralls.

Les guerres i els xiprers acorden cites
enllà dels erms que despoblà el terror;
i és amb les pluges lentes de l'enyor
que es recobra el compàs de les collites...–

Una terra és distant. Ara el combat
entre espai i record farà més vives
les aigües noves i les veus captives
que nodreixen arrels de llibertat.

En tant l'espera ens lliga i ens enfebra,
els versos d'un poeta taciturn
i una música vaga, de nocturn,
minin el setge clos de la tenebra.

Car si un recolliment de nova aurora
centra la plaça negra de la nit,
no ha de colgar-nos en afrau d'oblit
ni el silenci roent que ara ens devora.

Londres, 8 de juliol de 1940

SIRENA BRUNA

Amor, gavina daurada:
quines aures retalles amb ton vol?
En quina platja enamorada
has escoltat el cascavell del sol?

No hauràs begut el salabrós oratge
del cor d'aquella noia de banús
que dóna el pit al sol damunt la platja
com posseïda d'un desig il·lús?

Sirena bruna, xucla amb les parpelles
l'interrogant del seu desig dement:
li engendrarà, aquest sol, ramells d'estrelles
per aclarir-la de l'infantament?

Sentirà, a les entranyes, la frisança
d'aquell turgent presagi maternal
on dringuin mil estrelles d'esperança,
flairoses d'algues i marisc i sal?

D'aquest anhel olímpic resta cega
i es pensa que li ve més llum als ulls;
ni sent el plany de l'aigua, que gemega
escumejant d'insatisfets antulls.

Que la sirena bruna, bruna,
vol entendre només el glavi d'or
d'aquest sol que li porta una fortuna
de pensaments, mentre li esberla el cor;

d'aquest sol que l'ajeu i la captiva
damunt les roses mortes del barnús
que punxen amb un clau de febre viva
l'esquena de la noia de banús.

Ella no sap que els crits de juvenesa
són un estiu d'amor equivocat,
i als llavis té un flameig de verge encesa
que vol incinerar sa venustat.

I del desig que dins la sang li vibra
li ve un deliri i un panteix tan fort,
que el cotó-fluix del seny se li desfibra
com si fos la boirina de la mort...

Gavina, vola: no et refiïs massa
de l'aigua que perfila el seu gemec
ni del núvol d'il·lusió que passa
com per penjar-te un gallardet al bec.

Ni la sirena bruna, ni la platja,
ni el cascavell del sol que dringa i riu,
no han d'esquinçar l'encís del teu viatge
amb les ungles enceses de l'estiu.

Quan de l'autumne arribarà la calma
i el foc d'avui serà un record difús,
veuràs com s'esvaeix aquell reialme
on glatia la noia de banús.

Caldetes, agost de 1932

SI M'HAS TROBAT PLORANT...

Si m'has trobat plorant com un infant,
no és que un castell s'esfondri:
és que els meus ulls s'han inundat d'amor
i tu no em pots entendre.

Doncs és d'amor, el plor l'estancaré
envoltant-lo amb la fosca del silenci
perquè la serenor del teu esguard
no la torbin clarors de lluna trista.

Has conegut només camins vernals
que han fet ta passa confiada i flonja,
i el cristall blau d'un cel d'adolescent
una vitrina et fa per als teus somnis.

Així, els laments que encara no he exhalat
no podran entelar la teva joia
si un dia s'evadeixen del meu pit
per dir-te que es dessagnen primaveres.

No vull que mori l'ocell blanc
del teu somriure, que arrenclera perles,
ni que prop teu s'alcin xiprers de dol
regats amb l'aigua de malaltes pluges:

me'n vaig enllà del món,
germà de solituds i de renúncies,
i sols m'enduc un ramell d'amarant
per decorar el fossar de les absències.

La millor part de mi
restarà amb tu, sense que te n'adonis.
Si marxés no sentint-me mutilat
no em fóra dolorosa la partença.

La vida et portarà moments daurats
que, a poc a poc, prendran color de posta;
i quan repassis el llegat del temps
trobaràs el meu cor a la vitrina.

Llavors, només llavors,
sabràs que el cercle on plora el meu silenci
és com tumbaga del metall més fi
que, en fermança d'amor, pogués donar-te.

Tu m'has trobat plorant com un infant
i has pensat: "Els infants riuen o ploren".
Però l'amor que m'ha inundat els ulls
ja l'entendràs, un dia...

3 de setembre de 1933

TU I JO

Oh, les branques fruitades,
totes feixugues en llur gest munífic
després d'aquella pacient espera
amb l'alternativa visita del sol i de les pluges.
La sang viva que adollen és l'ofrena
d'una font de dolcesa inexhaurible.

L'aire del cel s'hi atura,
s'hi encanta,
i amb un bes prolongat daura l'ofrena.
Els ocells hi renoven la troballa
d'un do antic, tan antic com l'origen
del vol mateix, i el xerroteig se'ls torna
efusió d'argent sonor i càlid
que és l'atribut de l'alegria ingènua...

Tu i jo mirem les transmutacions:
del foc en aigua, i de l'aigua en sang,
i de la sang en cançó espontània.
I no hi veiem senyals de taumatúrgia,
tan avesats ja som a la infinita
successió de prodigis i miracles;
tan avesats tenim els ulls a veure
que de la nit el dia se'n deriva,
i nosaltres mateixos, Home i Dona,
essent, com som,
només dues partícules de la gran meravella
que el foc transforma en aigua,
i l'aigua en sang, i la sang en cançó
d'una font de dolcesa inexhaurible.

Les nostres mirades, però,
devers la volta d'atzur són atretes,
com si l'aigua fos alta,
com si els rius,
que han entès el missatge
d'aquella nit amb estels que tremola
en el ventre turgent de cada dona gràvida;
com si els rius
alcessin les mans brunes i sol·lícites
de la Terra amorosa
fins a les branques de la sang eterna.

Així sabem l'Amor.

Com sabem els atzars imponderables
que han agençat els marges amb violes
i les plomes dels ocells viatgers
per a les hores tristes, d'abandó i de feblesa,
quan ens rendim als impulsos humans...
Branca i ocell, tu i jo?

Com un sovint nodrit per l'esperança,
em deturo un moment;
et contemplo, i et canto
refilant uns arpegis d'impossible
—puix que la fruita és devorada
per l'aire lent del cel,
per aquest aire
que se m'emporta el vol.

Mes tu, clou les parpelles
mentre el meu cant té vida.
Reposa en el senyal dels impossibles,
ençà de l'esbarzer de la temença:
Ni frau ni desencís
no truncaran la cinta dels teus somnis,
llaçats avui amb aigua nova
arran d'aquests delits tan blaus que algú ara em dicta.

Car la Terra és rodona
i abraçada pels rius,
i tornaré per a cantar-te encara.
Mal que el meu vol, llavors, ja serà en minva,
jo et trobaré per la branca més jove.

I et cantaré de nou.

Un aire més diàfan prendrà, de tu, la fronda,
i jo hauré esment que és dolç sentir la Mort que em ronda.

Londres, 10 de setembre de 1939

(Versió alternativa)

CAR LA TERRA ÉS RODONA...

Oh, les branques fruitades
—amb la sang part de fora!
L'aire del cel s'hi atura,
s'hi encanta...

Les mirades se'ns en van cap amunt
com si l'aigua fos alta
i els rius
—que han après el misteri
d'aquella nit estrellada que es gronxa
en el ventre turgent de les dones fecundes—,
els rius
alcessin les mans brunes i sol·lícites
de la terra amorosa
fins a les branques de la sang eterna!

Així sabem l'amor.
Com sabem els destins inexorables
que han inventat els marges amb violes
i les plomes dels ocells passatgers
per a les hores de dolça tristesa
on ens trobem germans...

Branca i ocell, tu i jo?
Com tants d'altres que estimen l'esperança,
em deturo un moment;
et contemplo, i et canto
refilant uns arpegis d'impossible
—puix que la fruita és devorada
per l'aire lent del cel,
per aquest aire
que se m'emporta el vol.

Mes tu, clou les parpelles mentre el meu cant té vida.
Reposa en el senyal dels impossibles
i enllà de l'arç silent de la temença.
Ni frau ni desencís
no truncaran la cinta dels teus somnis,
llaçats avui amb aigua nova
arran d'aquests delits tan blaus que algú ara em dicta.

Car la Terra és rodona
i abraçada pels rius,
i tornaré per estimar-te encara.
Mal que el meu vol, llavors, ja sigui en minva,
jo et trobaré per la branca més jove.

I et cantaré de nou.

Un aire més diàfan tindrà, de tu, la fronda,

i esmentaré que és dolç sentir la Mort que em ronda.

Londres, 10 de setembre de 1939

VINDRÉ

No t'era a prop, i tu ja em pressenties.
(La finestra era closa i l'has obert.)
Sospiraven, al mur, les satalies
i el respir de la menta era més verd.

Pel viarany del teu anhel
vibraven les trompetes de mil lliris
per fer més viu el tremolor d'un cel
vestit de blau i d'imminències d'iris.

T'adaptaves al ritme tremolós
acompassant el vol de ta frisança;
i ara que ja han florit els set colors
et poses diademes d'esperança.

Crespons d'atzur festegen el teu front
i la mirada se t'afina.
Els missatges d'amor no saps com són,
però, de cor endins, mormoles: "Vine!"

Vindré. Vindré pausadament,
perquè et bressi més temps la melodia
inefable d'aquell presentiment
que t'ha avançat que jo vindria.

Amb l'ànima ondulant
seguiràs el perfil de ma carrera.
Jo et portaré fulgors de diamant
per aclarir la teva primavera.

La virtut dels meus mots primicials
encendrà, per a tu, clarors secretes
i entendràs el sentit de molts senyals
que avui encara no interpretes.

I quan ja et miri fit a fit
perquè els meus ulls et siguin profecia,
s'il·lustraran amb flames d'alegria
les clavellines del teu pit.

16 de desembre de 1933

LA PAU DELS SILENCIS

Lema: Veu de cristall

Viola d'Or i Argent
Jocs Florals de Barcelona, 1932

Escup les metzines de l'odi en les cendres dormides
del veire d'oblit on reposen els dies que foren.
No vulguis nodrir cap rebroll dels instints homicides
que un temps s'abeuraren al pou de la sang on s'arboren
els àvols intents que germinen comeses funestes
que cerquen el gaudi en l'espasa i el tret. Ara amides,
si vols, amb el metre mental –oh llanterna del crani!–
l'amplada i llargada del tèrbol camí ple d'arestes,
el tèrbol camí que menava a les tràgiques gestes
d'horror i de crim un exèrcit de llops i de guilles.
No entenguis cap veu del pou fosc que els instints et demani!
No veus la imminència fatal d'un pendís on perilles?
Bandeja aquest fum tenebrós que circumda ta passa
quan vas caminant a compàs de la música interna
que et truca el cervell amb el ritme pesat d'una maça
i encén dins ta sang un flameig que els sentits t'enlluerna.
Recorda, per fer contracop al retruc de les venes,
el so luctuós de les veus i esgarips de martiri
–acústics perfils que traçaven horribles escenes
de guerra inclement– i et veuràs presoner de cadenes
que et duïen fermat per les vies d'error i deliri.
Refusa aquell pacte infamant que desfent la suprema
virtut personal que controla les forces humanes
et posa, servil, a mercè de fal·leres tiranes
que et fan rebolcar dintre un toll sangonós que et recrema.
Recordes l'impuls animal que el teu braç animava?
Tu eres també de l'exèrcit de fel i de bava!
Tu eres un llop! No m'ho neguis! No diguis encara
cap mot que pretengui velar la nuesa i cruesa
d'aquesta cruel veritat que t'ungleja la cara
i et pinta la pell d'un color moradenc que t'acusa!
La culpa pessiga la llengua i la fa desentesa.
No tems el balbuç que et farà la paraula confusa?
No posis les cordes vocals dintre un sac de mentides!
Tu eres un llop de combat! Amb entranyes de fera
cercaves germans per occir. Anul·laves les vides
a l'ombra d'un drap sense nom que tu en dius la bandera...
I ara que t'has rabejat en carnosos desferres,
no fuig del teu nervi envilit la malèfica dèria

de viure en el camp de la Mort, ple del baf de les guerres?
T'atrau el galop trepidant dels genets de misèria?
Es gonfla ton pit del plaer de covar l'improperi
que buida tot pulcre desig de sentir l'hora tendra?
Tan dur tens el cor, que el dolor no t'ajuda a comprendre?
No sents els sanglots sincopats d'aquest plor de misteri
–misteri pregon de la Mort, invencible misteri–
on vibra el record de tants fills que ha immolat ta mà cafre?
Jo et dic que aquest drap sense nom que t'abriga no esborra
cap vida del llibre d'amor, ni neteja cap nafra!
Què et resta després de l'estrall de ta fúria inhumana,
sinó un miserable regust com de fang i de sorra?
Desclou ara els ulls i desfés-te del pacte que et mana!
Redreça't damunt tu mateix per damunt de ta vida!
Esprem el verí d'aquest rèptil que el crim et proposa
i escolta la veu de cristall que a reviure et convida
amb una tendresa vital, dringadora i commosa:

“Retorna a la pau dels silencis aurífics que dansen
entorn d'un repòs durador, dolça calma que vibra
amb muda eloqüència que entenen els pits que descansen
i ofrena un callat aliment, com les ratlles d'un llibre.
Desferma la pluja suau de les llàgrimes pures
rentant aquest llot que ha deixat la cruenta tongada...
Per què no inicies el plor? Com no tens la mirada
velada del rou transparent, i, cellut, et detures
en dubtes alterns de bondat i maldat on vacil·la
l'esclat de l'impuls que enderroqui els ídols d'argila?
Estèril l'esforç que tu posis? Mentida, mentida!
(El call del pretèrit s'emmena la boira marcida
i et crida el futur amb murmuris de branca gronxada
d'un màgic alè matutí que et fa exempte de febre.)
No et plau pressentir uns somriures inèdits, d'albada
que marqui un començ que jamai no podies concebre?
Reclou-te! Desclou-te després en novell natalici
de tu i dels anhels que susciti ta nova existència,
i alhora veuràs vora teu l'innombrable seguici
d'espurnes d'amor que il·luminen la teva presència.
Anima't! Eleva els teus braços ben àgils i lliures
devers l'horitzó que nivella la llum que ara esclata,
i amara els palmells redimits en el broll dels somriures,
florir dels somriures, puríssim fum d'aigua de plata.
Desclava't les punxes de l'odi! Recull les espurnes
disperses pels àmbits més càlids, amb joia sincera,
content i cantant dins la farga on l'amor reverbera,
i encén sota l'arc lluminós de les hores diürnes

la flama roent per brunyir l'ideal que t'espera!"

1930

FONT DE REPÒS

Deixem l'esguard penjar-se d'una fulla
i que, la fulla, la bressoli el son.
Restem callats: que la paraula esbulla
el cant de seda de la font.

Deixem que dormi el llavi;
l'esperit farà un arc més franc i obert.
Ja tornaran frisances quan s'acabi
aquesta llum on s'adormissa el verd:

l'àuria llum que estima i amanyaga
les branques, que somriuen amb el sol,
mentre el repòs solemne de l'obaga
s'estremeix del flautí del rossinyol.

L'aigua dels sentiments serà més clara
si el sospir de la font sap recollir
per damunt dels coltells de l'atzavara
que esquincen el perfum del romaní.

L'obaga no té flors. Però ens agença
un corriol flairós, sense entrebanc,
per on divaga aquesta pau immensa
que esvaeix els neguits i adorm la sang.

De pensaments embanderem els arbres
que vetllen de la font el cant pausat,
perquè no ens punxi el cor el fred dels marbres
on hem escrit derrotes del passat.

No desertem d'aquesta pau tranquil·la
ni del clos que l'obaga ens ha guarnit.
Només la fulla tendra a la pupil·la,
i el cant de seda de la font al pit.

Sobirans (Arenys de Munt), 26 d'agost de 1933

JOC

Si t'abellien les mirades fràgils
d'un bassiol de pluja de febrer,
tremoladís sota les ales àgils
del ventijol lleuger;

si t'era grat de veure com palpita
el pensament de cel que l'aigua duu
i navegar per una mar petita
que s'ha emblavit per tu,

vine, amb els ulls mig closos, a comprendre
l'adolescència on viuen mos delits
i obre, com d'una margarida tendra,
els pètals dels teus dits.

Jo et donaré el meu cor, clar de presagis
com l'aigua tremolosa de febrer,
perquè, amb els pètals dels teus dits, assagis
de fer-ne una barqueta de paper.

Serà prou fort, per evitar naufragis,
l'amor que hi posaré.

Barcelona, 23 de febrer de 1934

NIT DE FORTUNA

Camins de blau, mar endins
l'amor va a cercar fortuna.
De nit, palpita la Lluna
sobre el setí dels camins.

Quina nit tan transparent,
amiga, perquè em miraves!
La barca, un bressol d'argent;
els teus ulls, estrelles blaves.

L'aigua sospira per tu
i no me'n ve gelosia:
tinc el teu respir segur
com la platja, que dormia.

Hem deixat l'arena d'or
a la badia tranquil·la.
Ara l'Estrella del Nord
tremola dins ta pupil·la,

i em preguntes amb l'esguard:
“Per què cerquem meravelles,
si flota en l'aigua del mar
una vitrina d'estrelles?”

Jo et diria tres cançons
que gronxessin el viatge:
pel repòs dels horitzons,
dels teus ulls, i de la platja.

Però val més que escoltem
aquesta cançó senzilla
de les carícies del rem
vora els batecs de la quilla,

i que seguim mar enllà
mentre la nit es dilata;
quan brilli l'instant de plata,
el cel ja ens advertirà:

“Hisseu la vela del cor
que ve una aura de fortuna,
i cenyiu l'amor ben fort
d'una abraçada oportuna...”

Demà, portarem a port
la magnòlia de la Lluna!

Barcelona, 19 de març de 1934

MELODIES D'ALBADA

Cansat d'anar per temptadors jardins
i obrir-hi rutes vagues sense fita,
ara et trobo en el vas dels meus destins
—oh blanca flor petita.

Màgic repòs dels ulls, m'has dut el guany
d'una calma on s'adormen els deliris
i el meu cel bigarrat recobra l'iris
que jo entelava amb set colors d'engany.

Ara els falsos colors són destenyits
perquè la blancor teva em dóna un prisma
per renovar la gamma dels delits
amb un goig límpid, de segon baptisme.

Tu sola, amb ta bellesa pàl·lida,
aireges l'aire del meu viure opac;
i amb ta sentor, que és com un afalac,
vells delers finen, d'una força invàlida.

Ombres del cor se'm tornen alba pura
perquè despertes, amb ta claredat,
batecs d'una aura rítmica i segura
pel meu respir cansat.

I en l'afeblida llum del meu estudi,
que es pinta d'un crepuscular reflex,
m'arriben, dintre el ritme dels batecs,
melodies d'albada en dolç preludi.

Petita i pàl·lida com ets,
del teu alè ma vida s'equilibra;
i escric pàgines verges d'un nou llibre
amb una tinta blava de secrets.

Secrets serens, car ta presència em porta
dels dies blancs a l'innocent costum:
quan jo veia en el cel flors de ridorta
i en la ridorta estrelles de perfum.

Retrobo en tu les resplendors de perla
de la rosada d'oblidats matins,
i en l'aigua clara dels records es perd la
toxina intensa de letals jardins.

I aquells colors –aquells colors mateixos,
decor equívoc del meu viure errant–
ara són fúlgids, com l'esmalt dels peixos
del mar de somnis del meu temps d'infant.

Arenys de Munt, 18 de setembre de 1934

SERENATA D'AMOR

Amb llàgrimes verges, de lluna,
la nit perleja l'horitzó.

Reposa, amor: jo et porto una
flor de silenci en ma cançó.

S'adormirà el cristall del llac
si el setí blanc de tes parpelles
embolca el tremolor manyac
del diamant que encén estrelles.

Somia, amor, tendra assutzena
de les més blanques sets:
són per a tu els màgics indrets
d'aquesta nit calma i serena.

Cridaré un àngel, que t'agenci
jardins nocturns amb flors d'encís
mentre el meu cant doni al silenci
plomes d'ocell del paradís;

plomes d'un son de mil colors
que irisaran la nit tranquil·la.
L'oliverar vetlla i destil·la
sospirs de lluna i argent fos,

i el rossinyol no vol, no gosa,
alçar el desmai del llessamí
perquè sospita que reposa
ton pensament en mi.

Quasi inaudible, la musica
dels grills remots bressa l'instant:
aquest instant que té una mica
de tremolor de diamant

perquè la lluna i les estrelles
i el llac que dorm saben que tu
has embolcat amb tes parpelles
tot el repòs que el meu cant duu.

L'aire s'encanta i es fa amic
dels banderons de l'albereda.
Reposa, amor: el son és ric
com un brodat de seda,

i el rierol, que fa un moment
ja era una veu succinta,
ara ni menys se sent
i a ton repòs posa una cinta
blava, quieta i transparent...

Somia, amor: que el somni ve,
aquesta nit, viu de presagis;
i a les boirines on tu vagis
irà el meu cant també,

per desxifrar la profecia
reflexa en el cristall absort
d'aquesta nit que es torna dia
amb l'alba del meu cor...

L'alba ja esberla l'horitzó,
amor. El dia, avui, comenci
a il·luminar el fruit del silenci
florit de lluna en ma cançó.

Que el tremolor de diamant
que el llac dorment gronxava,
prengui, del rierol constant,
la dolça cinta blava
pel signe d'un infant.

I que l'amor del néixer el sol
dugui una mel que no s'acabi,
per quan flueixin del teu llavi
cançons senzilles, de bressol.

17 de juny de 1936

UNA ALEGRIA VIOLETA

Camins negres i blaus.
I un silenci forçós que el plor m'estanca.
Perquè he explorat els teus camins d'ahir
t'he conegut més blanca.

L'àlber del teu record m'ha estat un repte:
"Tremola amb mi, que els aires són molt purs."
Ella –he respost– tàcitament accepta,
al cor m'ho diu, l'emoció que em pren.

Si só malalt, no ho era aquell delit
que em duia adés a descobrir ta vida.
No sento greu d'ésser tan feble, ni de
la sang que deixo a l'aigua dels teus llacs.

Ma sang nodreix arrels d'aurora
perquè els miralls et diguin qui ha exaltat
la palmera que centra els teus jardins
i el cant del rossinyol que l'enamora.

Al vidre prim d'adolescents secrets
la tinta cobra transparència pura.
Camins negres i blaus. I els disset anys
són encesos, per sempre, en l'escriptura.

Jo sóc enllà. Tu, comptes amb els dits
les llunes noves pel cel nou que esperes.
A mi em resten, només, l'antic castell
dels records i una vetlla d'oliveres.

No han emigrat, però, tots els ocells,
ni els set colors de l'iris no són fora:
al bosc del meu silenci, una font plora
en la naixença de silvestres flors.

Si l'aire fresc dels teus camins m'ha dut
la ratlla viva d'un vol d'oreneta,
ja és escaient, per al meu plor estancat,
una alegria violeta...

Me n'aniré. Aquesta alegria em diu
que ets, tota tu, un senyal de primavera.
Siguin per al teu cor el blau del cel
i el rossinyol que canta a la palmera.

24 de gener de 1936

VETLLA I VIATGE (Díptic de les Germanes)

*"Sphere-born harmonious sisters,
Voice and Verse"*
(Milton)

I. LA VETLLA

L'oliverar vetlla i guarda
el jardí obert de la lluna,
i el cor dels ocells que dormen
marca al compàs de la vetlla.

Donzella: al gran llac dels somnis
la nau de l'amor es gronxa.

Tu, com els ocells, esperes
l'avís lluminós de l'alba.
Jo, vora el llac i en silenci,
l'alba del teu cor espero.

Qui sap a quina hora fausta
l'amor ens vindrà a l'encontre.

L'argent de les oliveres
és la sideral polsina
que el cel constel·lat fa caure
perquè en traguem el pronòstic.

Quan sabràs per què tremolen
les nits sembrades d'estrelles?

Un cel límpid, sense núvols,
l'aigua del riu torna blava;
i el riu, de verd omple els braços
dels pollancre de la riba.

No tots els diàlegs prenen
per vehicle la paraula.

Jo no t'he parlat encara
del sentiment que m'inspires;
vull vetllar perquè floreixi
el teu somni de donzella.

Si bé la vida és molt curta,
sobra temps per desencisos.

En el teu somni hi ha un príncep
que té joventut eterna;
i jo una estrella percaço
que enllà de la mort rutili.

Talment convergència guanyen
dues vides paral·leles.

El matí obre les portes.
I el sol, amb el seu toc màgic,
en or del més fi transmuta
l'argent de les oliveres.

Com d'or fi, l'amor que et porto:
sense desig ni renúncia.

Tu obres els ulls i em mires.
Jo et dic: "Bon dia, Germana!"
I el dia és bo, i es desperta
amb fressa d'ales i música.

La veu dels ocells de l'alba
és l'epíleg de la vetlla.

1937

II. EL VIATGE

Les llàgrimes de la nit,
amb un dring fi, com de plata,
van caient al rierol
que s'esmuny entre els pollancre.

La boirina del torrent
s'esfilegassa en les canyes...
ai, quin lligam pel meu cor
els cabells blancs de la mare!

En la neu dels seus cabells
rossinyols d'amor niaven;
i avui em sento enyorós
d'antigues cançons de falda.

La mare, abans de morir,
em digué: “Pren una barca
d’ideals. Fes-te a la mar,
timoner de l’esperança.

D’aures d’amor pressentit
serà tan àgil la barca,
que tindrà, alleujant-li els remes,
un sostingut batre d’ales.

Navega totes les nits
amb set d’estrelles a l’ànima.
El teu destí et menarà
a una platja blanca, blanca,

i a l’arena de platí
vindrà l’estrella més alta
a fer-te, d’un bes al front,
príncep del més pur viatge.

Porta el meu record amb tu,
ben clar, que l’estrella sàpiga
que en el fervor del teu vers
encara és viva la mare.

Quan li hauràs parlat de mi,
ja podràs dir-li: “Germana.”

El bes d’una estrella viva
és el guardó del viatge.

CONREUS ANTICS

He sospirat, en gris, tantes vegades,
que em cal tornar-me font de nous sospirs.
Enyor d'amors: ja rep, la vena exhausta,
la saó intensa del meu temps més trist.

L'arrel profunda té una veu secreta
que va a la flor per entranyats camins.
La terra d'ara també és terra meva
perquè ella es dóna a mos conreus antics.

Hi sento exemples de ginesta viva,
d'aires de mel que respirava ahir,
i hi penso la tendresa amb què em cenyien
els braços de la mare, en dar-me el pit.

Si em revénen alens de l'edat blanca,
si com d'adolescent tinc el respir,
si em torna el toc de llum del meu paisatge,
senyal que meno bé els conreus antics...

La grisor és vasta i la jornada lenta:
no hi ha vedrunes entre dia i nit.
Però amb fidelitat clavo la rella
d'aquesta arada que és l'enyor que dic.

Transparento la tasca amb les fatigues
que em són corona d'aigua de delits,
i el batec de ma sang diu com germina
la sement pura dels conreus antics.

Repòs no em cal. Que si la feina és aspra,
jo vaig néixer en la llum d'aquell país
on la febre dels cirerers en flames
dringa en la gorja dels ocells petits.

I si ara compto llunes adormides
i hores de boira sota ponts de risc,
la pell ja em té frisança d'alegries
perquè prosperen els conreus antics.

Prepara els braços, dolça amiga meva.
Mare: altre cop pareu-me taula i llit.
Que així que hauré premut la nit darrera,
tindrè crits d'alba pel retorn feliç.

L'íntima arrel ja florirà en veu alta;
i, entre àuria pols d'asolellats camins,
mon cor vindrà a collir la fruita casta
que han de donar-me els meus conreus antics!

Eaton Hastings, abril de 1939

PROLONGACIÓ DEL MEU CEL

Blanca i nascuda lliure en el jardí perfet,
cap veu no et diu encara al cor: “Cal que et defenses.”
És meu, l’aprenentatge. La sang que tu m’has fet
(s’ha revelat la rosa) emporpra el nou secret
que reclama el misteri nocturn dels meus silencis.

Més vehements que l’alba que encenen els teus anys,
les nits de què em nodreixo t’han vist estrella nova.
Si no, de què em valdrien les vetlles i els afanys?
Ja et sé recent i blanca. I escau que tornin planys
a dir-me que la vida no em nega un cel de prova.

Oxford, 1 d’agost de 1939

CLIXÉ DEL PORT DE BARCELONA

Accèsit al Premi Dolors Monserdà.
Barcelona, 1933

La ciutat té una fatiga
en el port, cada ponent.
Quan el bleix marí s'abriga
d'una boira sangonent

que pels pals s'entortolliga
com un vel d'enyorament,
mentre les veles mustiga
el besar del sol rogent.

Més tard, neden les mirades
de les naus, emmirallades
en els ulls del port amic.

I quan ell clou les parpelles,
brilla un triangle d'estrelles
en el front de Montjuïc.

Barcelona, 1933

PETIT MÓN QUOTIDIÀ

Ens lleguen una tristesa
els sants i els ocells de pas:
que el nostre vol és escàs,
és lluny la terra promesa.
Les neus totals, de puresa,
en un descens molt lent són.
Doncs, l'escalf d'un petit món
endolceixi la tristesa.
Si la rosa té defesa
la vida fora del tany,
un llibre li alleuja el dany
amb un pol·len de tristesa...
–Petit món quotidià:
obre'ns, amb Amor, la mà!

Londres, 19 de març de 1941

AMB JOIA PURA EL MÓN MERAVELLÓS

Fosc és el món, negra és la nit
si un cel hostil apaga les estrelles.
Freda és la Casa de l'Oblit,
amb finestrons que són mortes parpelles.
Més fosc i fred és l'esperit
que tanca els ulls a tot de meravelles.

El fil d'argent, la font mig amagada
en un meandre del polsós camí.
El missatge que l'arc de Sant Martí
transmet al fort de la ruixada.

El núvol abrilenc, que fa un viatge
per proclamar el seu parentiu
amb el cristall brunyit del riu
i amb les randes d'escuma de la platja.

El tell, que, quan s'acosta el juliol,
alça les branques fins al cel
i abasta el sol i el converteix en mel
en el seu vegetal gresol.

L'abella feïnera, que tresca,
que fa i refà mil cops sa via
per portar flors a la geometria
daurada i dolça de la bresca.

El diminut fanal de la lluernà.
El cascavell incansable del grill.
La destresa, de moviment senzill,
amb què l'aranya el seu teler governa.

La granota que seu ran de la bassa
sota el sol de migdia
i fa un salt que, d'ensurt i d'alegria,
fa saltar el cor del noi que passa.

La sardana de les Estacions
que van voltant ben compassades
amb sol i vent i pluges i nevades,
flors i fruita, garberes i garbons.

El gra de blat que en el solc es desvetlla

i alça un dit verd per veure si ja ve,
per l'aire, aquella febre de febrer
que presagia la flor de l'ametlla.

El cirerer abrandat, que, en rebre els vols
de pardals que el visiten amb delera,
s'estremeix i, d'un ram de flames que era,
es torna com un ram de picarols.

El colom, que camina amb un d'aquells
posats tan greus, com de noi que fa l'home,
tot solemne amb el jaqué de ploma
i amb els botins vermells.

O la merla, que surt de la bardissa
i corre amb passes curtes per la prada,
talment la velleta endolada
que té por de fer tard a missa.

L'obra mestra del niu de l'oreneta.
L'arrel que esclata en perfum i en colors.
L'astre diürn, el farell poderós
que assenyala un camí a cada planeta.

La mar, que, mal que té aquell llit pregon
que adesiara ens mou a la complanta,
té un pit de mare, i té un bressol, i canta
i cantarà fins a la fi del món.

I aquell plor de la Vida triomfant,
aquell moment suprem de la Natura,
quan celebrem, amb joia pura,
l'adveniment feliç d'un nou infant.

Molt clar és el món, blanca és la nit
si un cel amic encén milers d'estrelles.
Cap casa no allotja l'oblit
si records li esbatanen les parpelles.
Més clar i obert és l'esperit
que sap percebre tot de meravelles.

Londres, setembre de 1965

HIMNE DELS CATALANS

Tenim la sang per abrindar la vida,
tenim l'amor per posar foc al cant,
i el foc d'amor d'aquella veu que ens crida
perquè lluitem per fer la Pàtria gran.

Els Catalans sentim la primavera
eternament encesa dintre el pit
amb el florir roent de la Bandera,
el drap barrat que l'odi ha perseguit.

Quatre camins de pàtria i de grandesa
vermells de sang damunt d'un fons daurat.
Quatre camins units en la proesa
d'obrir el camí de nostra llibertat.

Si aquest camí algú el sembrés d'espines
per esquinçar el peu de tants germans,
sobre el traïdor, com ones gegantines,
avançarà l'allau dels catalans.

L'opressió, les reixes, les cadenes
no han esborrat l'empremta racial
perquè lliguem amb un lligam de venes
el gest del braç i el gest de l'ideal.

I del record que punxa i que castiga
totes les hores d'un passat cruel,
ens ve l'impuls que ens lleva la fatiga
i ens posa el pit més fort i més rebel.

Perquè ha estat viu l'esquinç de la ferida,
perquè hem tingut el cor tan torturat,
la sang i el foc, l'alè de nostra vida
el posarem davant la Llibertat.

I morirem, si és que la Pàtria ho mana,
tot abraçant el drap vermell i groc,
perquè som fills de terra catalana,
i els Catalans no s'han rendit enlloc!

CONFESSIÓ

Jo vinc a Vós, Madona emmorenida,
amb peu descalç i els ulls humitejats.
M'he despullat la boira de la vida
damunt el llit morat dels meus pecats.

Sento el dolor profund d'una proposta
amb què el cervell em va instigant el cor,
i fer callar la seva veu em costa
perquè no sé quin crit serà més fort.

Si això fossin les urpes del dimoni
que creu que el seu parany té bon esquer,
serà prou alt el cim de Sant Jeroni
per veure qui s'esberla el cap primer.

I vinc a Vós, Mare de Déu morena,
Regina del fantàstic Montserrat,
perquè em serveu el càstig i la pena
que imploraré quan m'hagi confessat:

Mai no he pecat de fet ni de paraula,
però dintre del meu pit encara hi bull
un odi pel qui ens posa la mà a taula
i el pa ens parteix i ens mira de reüll.

He tingut febre i m'han punxat deliris
de clavar l'ungla i d'ensenyar la dent;
i encara que us prometi un munt de ciris
la passió meva encara es va encenent

perquè ja em ve dels pares i dels avis,
i es cou a dins de l'olla de la sang,
i em posa un glop de fel arran dels llavis
i em clava un esperó a cada flanc,

i té una llei de cosa que s'arrapa,
que va tibant les venes com cordills,
i que m'empeny i crida: "Apa, apa,
la mare està plorosa dels seus fills!"

* * *

Mes la cama no es mou –que sembla morta–,
i resto presoner del meu afany,
i tinc fal·leres d'esbotzar la porta

martellejant el forrellat i el pany...

I Vós, tan avesada a la muntanya,
que si parleu ho feu igual que jo,
i que heu portat un Fill en vostra entranya,
potser no goseu dir-me “Tant de bo!”

Madona: sou Mestressa i sou Senyora
de la carn meva i de l'esperit.
Però d'aquest desig que a mi m'arbora
no sabré mai sentir-me'n penedit,

i l'arrossegareu damunt la terra
passant pel mal camí sense puntal
fins que el cos meu ja sigui una desferra
del mar on flota el deure filial,

que en el taüt immens de sa fondària
m'acollirà, d'això, impenitent.
Senyora, ja s'acaba la pregària,
deixeu-me triar el gust del meu turment:

Quan sigui al trist epíleg ma existència,
que ja tindrè els propòsits a parells,
poseu en el meu pit, per penitència,
el foc de quatre ferros ben vermells.

UNA ALBADA D'AMOR

Si em pren el llanguiment d'un cap-al-tard,
no sé afinar cap melodia.
Però de ta presència per ma via
se m'aclareix l'esguard
i rebo l'hàlit d'un propici atzar.

En el blau candorós de ta mirada
veig la llum nova d'un nou horitzó;
i en el meu cor neix un delit d'albada
que en mos llavis desperta una cançó.

Una cançó d'amor; doncs és tan fina
aquesta rosa pàl·lida que tens
a cada galta alabastrina,
que jo no et puc portar altres presents
sinó un volar de notes transparents.

El vol d'aquestes notes que et dedica
el meu amor amb un compàs discret,
t'avançarà, de mica en mica,
la coneixença d'un jardí secret.

Encara no és en tu. Però l'advera
l'essència de la veu que en mi promous,
clara talment la branca de pomera
que saluda el sol dolç de primavera
que l'ha enriquida amb llum de pètals nous.

Ma cançó et ve a dir:
"No te n'adones
que ja s'acosta l'esclat matutí
i vessa per la tanca del jardí
un oreig amb ocells i papallones?"

I tu somrius, amb la mirada tendra
com si una estrella et tremolés als ulls,
i sense esbrinar els signes vols comprendre
la puritat que de ma veu reculls.

Mes, com que no sospites la ventura
que em truca i m'entra al cor així que et veig,
creus que ma veu brolla tan pura
perquè es penja a les ales de l'oreig.

Ai, quin engany tan fi!
No ho saps ni ho endevinaries:
només trobo motius de melodies
quan m'ets present i allises el camí
per cada albada que inspires en mi.

No. No és l'oreig de l'hora matutina
amb el goig volander que ell origina
qui em duu puresa als llavis, com tu entens.
Si ma cançó s'afina,
si treuen pètals nous mos sentiments,
és per la rosa pàl·lida que tens
a cada galta alabastrina.

ADÉU A LA DONA BLANCA

Aquell batec de mocadors al port,
esmorteïts al vent de la recança,
era la neu primera d'una mort
que ha de nevar l'absència.

Massa blancs els sospirs, massa lleugers,
guanyen l'enllà del vol de les gavines.
Els corns marins i el rom dels mariners
els cremaran les ales.

Tu i jo, qui sap!, potser ja no ens veurem
ni que el record encengui la llanterna.
L'itinerari que improvisa el rem
prepara un port de flama.

A l'altra banda –tu, on seràs?– hi haurà
dones de pell de sol i ulls d'atzabeja.
Del lliri niví de la teva mà,
l'espectre, ran de l'ombra.

Peixos vermells i llavis rics de sang
seran, però, pintura pels meus somnis
perquè no arribi cap gemec de blanc
a aquell país novíssim.

Si un eco teu m'hi duu caients de pena,
t'oblidaré en el llit d'una sirena.

16 de juliol de 1935

UNA ALTRA PRIMAVERA TRANSIDA

Amb els ulls desolats
i el cos cenyit amb ànsies de foguera,
sentim que arriba una altra primavera
travessada d'ocells i de soldats...

Ja fóra grat el so de les cornetes
si la branca no hi fes un gest d'esglai
pels presagis d'un aire amb baionetes
que flors manlleva i no les torna mai.

Aquell gaudi entranyat, que en el paisatge
mena a connubi l'aigua i el conreu;
la simfonia del divers llenguatge
amb ciutats amples de la pròpia veu,

són extingits. Ja res no s'aparella
pel delit púdic en el llit profund.
Els rius reculen amb l'aigua vermella:
de llenguatge, només en preval un.

No hi ha univers. Ni el fruiterar no treu
tants llums pintats a la vernal aurora.
Paisatge únic i una sola veu:
Els erms on canta la metralladora.

I els dies desolats,
l'esperit de la font, la branca viva,
senten que una altra primavera arriba
trista de nius, madrastra de soldats...

Mentrestant, es vindica la Babel.
Que la torre dels morts ja toca el cel.

Londres, 30 de març de 1941

COM PER UN CRISTALL MÀGIC...

Com per un cristall màgic es projecta
l' hora encantada i límpida, d' un ahir d' infantesa:
Quan l' ànima era sola, de res no encara presa
llevat d' un cel de somnis i d' afecte.

Un sol munífic i una intermitència
de núvols de paüra foren la trista mida
amb què, dintre el solc àvid del guaret de la vida,
l' ànima es féu sement de consciència.

Després... només l' avís constant, la cura,
sense pausa ni treva, del conreu que ens reclama.
Al cor, l' íntima espluga; i, en el record, la flama
per tal que la collita vingui pura.

Potser la pervinença d' una anyada
ens desencisi i sembli com amb escreix d' espines.
Mes el delit no puja pas d' unes deus mesquines
si posà arrels de llum l' hora encantada.

I el cristall sempre hi és. I, en ell, la imatge
d' un cor, i una mà oberta i uns llavis de sang franca,
que amb els somnis pretèrits, amb llur estela blanca,
refan dictats ingenus de coratge.

Talment revé el conreu, talment prospera,
que l' ànima retorna per son fur i palpita.
Cada nova volença serà, per la collita,
un pronòstic lleial, de primavera.

I enllà de l' atzavara i dels seus glavis,
enllà de les fatigues i els arços de temença,
cau, òptima, la paga d' amor a la semença:
Retrobament de mans, i cors, i llavis.

Wild Hill, 23 de juliol de 1943

IRIS DE MANDRA

Em lliga, en el capvespre de tardor,
un floc de mandra serpentina
que juga amb un anunci tricolor
sota el balcó de l'oficina.

Jo no tinc set. Però m'atreu la tinta
que cau al rostre de la nit
quan la ciutat es va encenent i pinta
les avingudes del brogit.

El tram i l'autobús –timbre i botzina–
fan un trapezi de sorolls
perquè es gronxi el balcó de l'oficina
mentre em tremolen els genolls.

I quan el crit del noi del periòdic
rera el gemec d'un tram s'ha fos,
com un fanal que presta un servei mòdic
en un carrer miseriós

la meva mandra fa una llum malalta
i, amb un cristall de vaguetat,
miro la lluna que ha posat la galta
a la barana d'un terrat.

Barcelona, 1934

POEMA DE FORNAL

Lema: Flameig rítmic de Pàtria

El ferro i la llum, en connubi roent d'esperança,
s'abracen pel llit fulgurant de l'encesa fornal;
i cada sospir de la flama blavenca que dansa
desgrana el preludi de foc d'un nou cant nupcial.

Preludi de foc musicat: prometença que vibra
cantant la fecunda puixança que anima les mans
dels homes de pell embrunida, que escriuen, al llibre
de fulls immortals de la Història, les gestes brillants
d'un poble tenaç que amb martells de treball dignifica
els himnes que empenyen la força per vies d'atzur
perquè dels reflexos serens esdevingui més rica
la sang d'una raça que lluita de cara al futur.

El ferro, enrogit del besar de la núbil companya,
colora la llum amb un trèmul batec carmesí
i aviva el flameig emporprat que dormia en l'entranya
del foc racial d'una amor que conjura el destí
amb una florida de radis de pau tan profusa,
que quan el delit de l'ardit forjador treu esclat
el braç musculat, rebatent el martell en l'enclusa,
desperta el profètic repic d'una gran llibertat:

la gran llibertat de la sang, com un signe prolífic
que diu que el recés de la farga és el màgic bressol
que gronxa els destins de la Pàtria amb el ritme magnífic
d'un batre d'anhels dringadors com espurnes de sol
caient, en desmai, sobre el vidre de l'aigua dormida
d'uns dies fermats amb muralles d'escarni fatal,
perquè, del contacte del foc, engendrant nova vida,
revinguin les deus d'alegria a inundar la fornal
d'un límpid alè vaporós, palpitant de somriures,
i neixi l'auguri feliç d'un volar de cançons
perquè per les flames d'amor els espais siguin lliures
i el foc de la Pàtria il·lumini apagats horitzons.

El foc de la Pàtria! I l'amor! Quan els llavis encesos
del ferro abrandat d'ideal cerquen llavis fraterns
i l'aigua reclosa del poble s'inflama dels besos,
les veus de la terra redrecen els himnes eterns!

Quins xiscles de joia fa l'aigua quan rep la besada

del ferro roent que l'encela fent vels de vapor
—subtils teranyines de somni, que enfloquen l'arcada
del front amb imatges de Pàtria vestides d'amor—!
Imatges augustes, que inciten la noble puixança
dels homes de bronze que aterren el mur dels laments
amb una escomesa de malls abrivats d'esperança
que enceten un broll de rialles de llum en fragments.
I mentre la joia vibràtil teixeix un sudari
pels lívids espectres dels dies d'un tràgic passat,
culmina el preludi de flames i el broll fragmentari
de ferro i de foc, devinguts espurneig estrellat,
perfila els serrells d'una càlida pluja d'ofrenes
d'amor i treball en l'espluga del brau forjador
que esmenta l'estrèpit feixuc d'un trontoll de cadenes
rompudes que es fonen del càstig dels dolls de claror,
i l'home, enardit d'un inèdit incendi a les venes,
arbora el seu llavi amb el flam d'una nova cançó:

“Quin glavi de llum ha esquinçat els alens de tenebra
que antany enarçaven els plàcids contorns de la pau
voltant els batecs d'esperança amb espines de febre
que feien més viu i punyent el desig de cel blau?

Quin astre flamíger projecta la tèbia besada
d'un foc que incinera els vestigis dels jorns decadents
perquè comparant el pretèrit ens sigui donada
la clara virtut que prodiguen els dies presents?

Uns dits miraclers han desclòs la cortina d'aurores
que ahir sanglotaven darrera una boira cruel
en plor simultani amb la Pàtria, sofrent d'opressores
cadenes vexants on restava junyit tot anhel,
i s'han esvaït les angoixes; fulgura l'estel
de la llibertat, que esperava, amb la torxa minvada,
l'instant venturós d'esberlar la boirada del cel
i encendre els espais amb l'esclat radiant d'una albada
que fes estremir els horitzons sota un tàlem immens
ornat amb setins d'un atzur que amplifica els somriures
dels àmbits de joia gonflats de presagis serens.

Avui els camins de la Pàtria són amples i lliures;
l'ignífer connubi floreix, matisant un nou so,
en cercles de roses enceses que nimben la farga
talment una gràcia de sang i de llum tornats flor
perquè les cançons dulcifiquin el deix de l'amarga
beguda d'un temps que la sal recollíem del plor,

i, com una orgia de forces en música viva,
els malls i els martells i l'enclusa i el ferro enrogit
mesclant-se en tumult gaudiós que els estímuls abriva
colpegen el gong de la raça i retuquen el pit...

El riure metàl·lic dels malls, com un càntic de festa
que dreça caiguts optimismes, em torna el compàs
d'un aire que ordena les ànsies de noble conquesta
i el joc d'aquests nervis que menen l'impuls del meu braç.
L'impuls del meu braç no serà forjador de cadenes
ni reixes d'oprobri per fer presoners els germans:
només per les gestes fecundes, per tasques serenes,
tindrè fortitud a la sang i delit a les mans.
Només per la falç i el volant i la fanga i la rella,
només per posar dins la terra el llevat racial,
trauré del caliu de les venes la força novella
que avivi el simbòlic repic que commou la fornal.

La terra em tindrà agraïment. Per conreus i muntanyes
hi haurà el viu panteix de les postes de púrpura i or
perquè quan l'arada clivelli les seves entranyes
i caigui la pura sement, fent-se cor del seu cor,
la sang dels ponents, com un vi perfumat d'esperances
que vessa l'essència vital que promou el ferment,
susciti en el solcs, simulant un estadi de llances,
l'esclat d'un exèrcit de tiges de blat, com dient:
—Pel guany de la terra no calen el plom ni l'espasa
en tant que el treball sigui l'arma dels temps que vindran.—

I al cor de l'estiu, quan el sol fervorós sigui brasa
de l'alta fornal de l'espai en claror triomfant
i el blat ja s'estengui en aurífics tapissos d'auguri
com un colofó sota els hàlits del Juny flamejant,
la sega farà que el delit de la sang no es deturi
i el braç marqui el ritme que porta la raça endavant.

I quan les espigues exhaustes ja dormin a l'era
i quatre roselles enceses els vetllin la mort,
veurem que la terra desplega la nostra bandera
perquè el nodriment sigui foc d'ideal dintre el cor...

Llavors, aquest braç enfortit que el martell ara empunya
per fondre la tràgica marca dels dies d'afront,
seguint el dictat d'un anhel que febleses allunya
farà que la farga, vibrant de l'amor més pregon,
elevi, amb les flames d'un nom immortal: Catalunya!,

la llum d'un espill per a totes les pàtries del món.”

Febrer de 1933

HORA DE BRUIXES A LA RURALIA

El príncep de la teulada
avui l'han fet presoner.
Dintre el verd de la mirada
hi duu una lluna esquinçada.
El príncep no sap què té.

Amb l'espiral dels miols,
quin tremolor de finestres!
Uns quants noctàmbuls -no molts-
del cervell treuen la pols
i fan conjectures destres:

1a conjectura –“L'ànima del vell Carlet
encara fa itineraris
per un cel analfabet.
Vuit i cinc feien disset
en sos préstecs usuraris.”

2a conjectura –“En una nit ben igual
que aquesta, va morir el Batlle.
I el Jutge municipal
posà al Registre un senyal
molt rar: Dos punts i una ratlla.”

3a conjectura –“Quan la creu de la capella
fou aterrada pel vent,
una partera novella
posada a mans d'una vella
tingué un triple infantament.”...

Es fan d'altres conjectures
més greus, i amb recel covard.
Els noctàmbuls –criatures!–
veuen tres negres figures
i s'adonen que és molt tard.

L'aire fa estranys giravolts
i agita el vel de les ombres.
Amb els tètrics flabiols
de tres o quatre mussols
es desvetllen les escombres.

El príncep desentafora

un plor extrem i tenebrós.
Les bruixes pensen que fóra
–si fos un príncep d’Angora–
pell cara d’espolsadors.

Novembre de 1937

OMBRA BLANCA

La filla del general
desitjava l'aventura
d'una nit de carnaval
en què deixés d'ésser pura.
La filla del general...

Mes la barca de la lluna
lliscant per miralls d'atzur
li portava la fortuna
d'un ram de taronger pur.
Ai, la barca de la lluna!

I entre pàl·lides aromes
i deliquescents efluvis,
es perfilaven les pomes
d'una trista nit de nuvis
amb ombra blanca d'aromes...

Les camèlies de paper,
les cornucòpies, els quadres,
conspirarien, potser,
perquè vinguessin els lladres
de camèlies de paper?

La cambra està ben tancada
i amb un emblema de pau.
En el foc de la mirada
el general té la clau
de la cambra ben tancada.

Per què la nit serà un pont,
si l'aigua és freda i s'encanta?
El nuvi té molta son;
la donzella no en té tanta;
i la nit és com un pont!

Plora el gos. Vetlla el fanal.
El vent passa i fa paüra...

(Malgrat son desig malalt,
encara és blanca i és pura
la filla del general.)

16 de novembre de 1937

LLIBRE V

**UN LLIBRE
PER A NADAL**

BONDAT ETERNA DEL NADAL

Viola d'Or i Argent
Jocs Florals de Cuba, 1944

Amb tot l'amor que tenim
afinarem una cançó molt pia.
Que l'aire ens sigui blau, de prim,
per transportar la melodia.

Que la bondat ens posi als dits
finors de rosa i tons de malva.
(Si en parpelleig astral, totes les nits
gronxen la llum d'una alba,

amb la cançó d'avui, tan lleu, tan fina
com les convalsències de l'enyor,
penetrarem reialmes d'indulina
on dorm el ritme dels bressols d'amor...)

Els àngels canten per camins de lluna
i a la terra no plora cap fanal;
cada estrella del cel deixa una engruna
de llum, per la germana del Portal.

Cada nit de Nadal, tèbia i tranquil·la,
duu un tremolor molt pulcre al sentiment;
i en to profètic el pinsà refila:
“La bondat ve, com l'alba, d'Orient.”

I fins el llop entén la profecia,
perquè la pau fa un iris tan pintat
que els homes han suspès llur ferotgia
sota una aura de bona voluntat...

Rabadà humil, tanca la cleda
i oblida el jaç que et torna emperesit:
No diguis que la nit és massa freda,
fins que vegis l'Estrella que ha florit.

Mentre dormen ovelles i primales,
una cançó molt pia afinarem;
i sentiràs al pit un batre d'ales
que ens empeny a volar cap a Betlem.

Rabadà humil, l'Estrella és clara,

i altres clarors a l'ànima ens vindran
quan mirarem els ulls d'aquella Mare
que amb bondat de pobresa adorm l'Infant.

Anem, anem, Rabadà;
deixa el sarró, que l'aliment no ens manca:
la puritat d'aquesta neu tan blanca
té, pels humils, una virtut de pa.

I aquest batec que ara es desperta
com un altre Nadal dintre del pit
és un bondadós convidat
a caminar pel món amb la mà oberta.

Tots els camins d'amor van a Betlem;
tu, Rabadà, no ho saps, encara?
Ja ho entendràs quan cantarem:
“Què serà bo per al Noi de la Mare?”...

Quan tot el món voli en cançons
com la que el Nadal afina,
vindrà una Estrella matutina
a eternitzar el somriure dels horitzons.

Quan tothom cantarà la cançó pia
i el refús no governi nostres mans,
totes les mares es diran “Maria”
i tots els homes ens farem germans.

En tots els fronts hi haurà flors de Nadal,
alens de mirra i llum de primavera;
i ens pervindrà un repòs com de palmera
i tebiors de somni oriental,

i es negaran tots els colors de l'odi
amb el respir serè d'un aire blau
mentre el compàs del cant angèlic brodi
els averanys d'aquesta nit de pau...

Per fer més pur el cel d'aquesta nit,
de bona voluntat l'espai ressona;
i el vell captaire tremolant ha dit:
“Germà: la vida és bona.”

La vida és bona. I l'alegria
embolcarà un Nadal blanc i sublim

si amb tot l'amor que tenim
avui cantem una cançó molt pia.

Barcelona, 24 de desembre de 1934

AQUEST NADAL

...I, ara, un repòs: una claror tranquil·la
i un perfum lleu, com d'invisibles flors.
L'esperit i la carn –flama i argila–
han fet ardu camí. I, ara, un repòs.

Qui ha vist la sang deixada pel viatge?
Qui ha escrit l'adreça en l'imprevist hostal?
“Germà: pren un repòs. Rep l'homenatge
de bona voluntat d'aquest Nadal.”

Aquest Nadal!... L'enyor ara en remembra
molts i molts d'altres, tan distints d'aquest!
Sense un senyal d'amor, aquest desembre
que desolat ens fóra; i amb quin fred!

Amb l'alè de la Mort a frec, encara;
i en els ulls l'horitzó del desterrat,
com un infant demanàriem: –Mare:
quin sentit hi ha en el mot “Humanitat”?–

Mes, abans la pregunta no fes via,
uns altres mots commouen l'aire i fan:
“Mira a Betlem! I mira l'Establia
quina resposta té per cada infant!”

Com vols que el sol d'amor caigui o s'eclipsi,
si Betlem ja és per sempre un Sol ixent?
Tu que has entès d'aprop l'Apocalipsi
ja ets hereu digne del Nou Testament.

Puix que has patit misèria i fam i guerra,
abraça't més al mot “Humanitat”.
Que el Nadal torna a dir: “Pau a la terra
entre els homes de bona voluntat.”

No ho sents? Aquesta lletra tan senzilla
diu: Si el mar més revolt té sempre un port,
en l'oceà dels plors sempre hi ha una illa
on creix la flor invisible del conhort.

No has trobat un hostal? No t'afalaga
un perfum lleu, com de discretes flors?
Per tes fatigues, no t'és bona paga
aquest convit: “Germà: pren un repòs”?

Doncs, mal que la dissort t'encalci els passos,
no et serà aquest Nadal tan fred i trist:
que hi ha unes mans de seda, que hi ha uns braços
oberts talment solia obrir-los Crist.”

Londres, 25 de desembre de 1939

EL MISTERI DE NADAL

Viola d'Or i Argent
Jocs Florals de Buenos Aires, 1941

Ai, si l'enyorament
ens pogués fer el miracle!
Tornaríem a bastir aquell espectacle
on parpelleja l'Astre d'Orient.

Altres cop seguiríem el camí
per on, d'infants, ens va portar la mare:
entre la molsa, el bruc i el romaní,
el galzeran i l'atzavara...

Però això és lluny. I entorn del cor
la incertesa hi ha obert com un abisme.
Només el plany... Per tot conhort,
que el plor silenciós faci de prisma:

que se'ns destriïn els colors
d'aquella llum que ens pot donar un auxili.
Vagaregem. Mes, com per als pastors,
brilli una estrella al cel del nostre exili.

Si un somni de Nadal pot fer més lleu
la fredor d'aquest aire que ens desterra,
anem al cim d'una muntanya amb neu
que tingui els aires de la nostra terra...

—Apa, Joan. Apa, Joan.
No facis més el tarambana.
No sents quins grinyols fan
els gossos vora el bestiar de llana?

Ni aquest posat de vedell ensopit
ja et dic jo que no et salva.
Cal que partim al punt de mitjanit
i que arribem abans no trenqui l'alba.

Apa, Joan. Desfés el jaç,
pren el sarró i plega la manta.
Avui no hem d'esperar que es fongui el glaç
ni escoltar si el porc canta.

Redell! Ets més pesat

que els malalts o les dones!
No penses que d'aquí al poblat
tenim cinc hores bones?

Així, fes un altre badall
d'aquests tan llargs, amb què la sang m'excites.
És que en comptes d'oïr Missa del Gall
vols que arribem, enguany, a misses dites?

No tens por que el rector
d'esperar-nos es cansi,
i no ens vulgui l'ofrena del sarró
ni ens deixi fer el tastet del seu vi ranci?

—Que em cridàveu, Martí?
En bona fe, creieu-me que dormia...
No us sembla que ja és hora de fer via
si volem ésser a temps per oferir?

—Vaja, gràcies a Déu!
Parlant-te de vinassa
ja no hi ha mandra, ni foscor, ni neu,
i tota la son passa.

Mira al defora, quina nit
més ampla i més serena!
Per matar el fred, carrega't un cabrit
que t'abrigui el clatell i mitja esquena.

Obre el ramat i anem, Joan.
Ja és molt alta l'Estrella
i altres pastors ja deuen ser endavant,
que per la vall se senten drings d'esquella.—

I el Joan i el Martí
surten del clos i munten la carena
i, amb el ramat i els gossos, fan camí
dintre la nit ampla i serena.

Fan llur camí silenciosament.
I cavil·len quin signe pot haver-hi
ran d'una nit de fred i un naixement
que té un punt de rondalla i de misteri.

Però pensen que res no es pot comprendre
sense fer anar molts llibres en renou;

i per a ells dos ja és prou
sentir que el cor avui fa un truc molt tendre.

Al cel hi ha tremolors d'argenteria.
La muntanya respira eternitat.
I els dos pastors, amb gossos i ramat,
silenciosament van fent llur via.

I, tot d'una, el Joan
—que ja ha passat la cinquantena—
s'atura i fa: —Martí, sentiu quin cant
més dolç tota la vall emplena?—

I el Martí que se'l mira amb ulls estranys
i no diu res, però fa mig somriure
i pensa: —Què hi farem! Ja té uns quants anys,
però encara la son no el deixa viure.—

Mes el Joan segueix absort.
Per ell el cant és una cosa certa
perquè té l'ànima desperta
i duu l'Estrella dels pastors al cor.

Què hi fa si la son el domina
i la beguda li plau com a molts?
Avui té el front serè, l'orella fina,
i ell sent el cant i veu el món més dolç.

I diu: —Martí, Martí: escolteu més,
que sentireu la vida!...
I això no és neu, que són els ametllers
que avancen la florida.

I aquesta llum que amara el corriol
i retalla l'aulet i la vedruna,
vós podreu dir que és la llum de la lluna,
però jo us dic que escalfa com un sol.

Replicareu que el fred és viu?
Si jutgeu per la pell, no us mouré guerra;
mes, sabeu?, essent fills d'aquesta terra,
és amb el cor que hem de sentir l'estiu.

I ara em sembla que som a aquelles vetlles
del mes de juny, que el blat la falç ja vol,
però encara són tendres les ametlles

i a la bardissa es gronxa el rossinyol.

Quan pels camins frescals de l'horabaixa
tornen pagesos amb sacs i cistells,
i els guillats carreters, de gorra i faixa,
broden la pols amb crits i cascavells.

Quan tot el cel és un domàs verd-poma,
i les parelles se'n van a la font,
i els ganàpies s'empaiten i fan broma
i la quitxalla juga i no té son.

Quan les velles agafen la cadira
i seuen al portal amb el petit,
i el món batega, encès com una fira
plena de llums alegres i brogit...

Vós podreu dir: "Pobre Joan, té febre
i capgira les coses pels extrems.
Veu ametllers allà on hi ha neu i gebre
i el desembre li sembla un altre temps."

Mes si la terra us entra al cor i hi canta
la més viva de totes les cançons,
el que pensin els altres no us espanta
i un és feliç de veure visions.

I ara, gireu els ulls cap allà baix
—vers aquell clap de vora la quintana—:
no veieu com hi fan una sardana
la llebre, l'esquirol i el llangardaix?

I enllà, prop del rocam tot ple d'esberles
amb aigua verge viatjant pel rec,
no hi veieu uns punts negres? Són les merles
que s'hi contemplen i hi mullen el bec.

I pel tirant d'aquella rasa
que de les pluges evita l'estrall,
podeu veure-hi el vailet que mena l'ase
i l'home que feineja amb el magall.

I a la vessant, allà on l'ermot s'ajunta
amb tres quarteres de bosc baix i espès,
s'hi veu el caçador que sempre apunta
i que em sembla que mai no caça res.

I en aquella caseta fora vila
que té les teules de color d'aram,
la pacient padrina fila i fila
i parla amb els ocells i l'aviram.

I allà on el riu s'adorm, que ni s'esmenta
si l'aigua hi corre o no,
no hi veieu la pagesa com hi renta
amb un polsim de plata al picador?

I entremig d'aquells pins plantats a ratlles,
l'home petit que porta un feix
de llenya seca a les espatlles,
i que el veus cada dia allà mateix.

I aquell tocom tot verd, amb un que hi sega
quatre gavells d'alfals.
I a l'altra banda, l'hortolà que rega
arremangat de cames i descalç.

I el pujolet vestit d'arboç i alzina,
que té un planell que no es veu des d'ací,
però que el saps per la blanca boirina
que hi aixeca el gran tràfec del molí.

I el mas aquell, del paller que s'aclofa,
del pedrís amb uns testos de marduix,
i de la xemeneia amb una tofa
de fum que sembla cotó-fluix.

I més ençà, quelcom que us ha de plaure
encara que ho veiéssiu deu mil cops:
La parella de bous i el vell que llaura
amb barretina i amb esclops...

I això, que tot plegat sembla un pessebre,
mes que és el tros de terra on hem nascut,
per abrandar la sang té una virtut,
més penetrant que el vi, més que la febre.

No sé, Martí, si vós em feu cabal,
ni si copseu el cant i la llum vera
que fan que la nit de Nadal
sembli un dia d'estiu o primavera.

Però jo em sento el cor lliure de noses
i us asseguro, com em dic Joan,
que veia i veig totes aquestes coses
tan clarament com les he vist d'infant.

I és amb la pura veritat als llavis
que us dic que també veig el solc pregon
on creix l'alta renúncia dels avis
que ens van fer lloc quan vinguérem al món.

I veig encara una casa modesta
amb un roser florit ran del llindar
on hi ha la mare vestida de festa
que mai no es cansa d'esperar.

Que mai no es cansa d'esperar. I que mira
espai amunt amb l'esguard fervorós
i hi fa volar una invisible guspira
que anirà al fill, onsevulla que fos.

No la sentiu, aquesta llei tan forta
que amb la terra i la mare ens ha lligat?
Adhuc si l'una és lluny i l'altra és morta,
aquesta nit vénen i us fan costat...

I ara, Martí, no m'agafeu taleia
ni penseu que jo sóc un home estrany.
Si us he contat el que sentia i veia
és que us duc voluntat de bon company.—

I el Martí, aleshores, s'agenolla,
anomena "germà" el pastor Joan
i mormola: —El que has dit no és cosa folla,
que ara jo també el sento, el mateix cant.

I si primer tot m'ha semblat desvari
i pel teu seny m'entrava un cert temor,
és que el clos nostre és lluny i solitari
i no ens hi arriben gaire veus d'amor.

Però avui m'has parlat d'una manera
com feia temps no em parlava ningú,
i veig aquesta nit igual que tu:
com un dia d'estiu o primavera.

Veig i sento les coses que tu has dit.

I aquesta Estrella, que allà dalt fulgura,
ara em sembla més plena de sentit
pels que anem a l'atzar i a la ventura.

Sota la llum d'aquesta Estrella clara
que als pastors ens és guia i és senyal,
m'has parlat de la terra i de la mare
i he comprès el misteri de Nadal!

Londres, desembre de 1940
(Poema distribuït pel Comitè Català)

LA MEMÒRIA D'ABEL

Un món amic d'intriga i de baralla
suspèn el to agressiu per un instant.
El cel s'encén i vetlla. La nit calla.
La terra entera té un aire expectant.
Que allà, a Betlem, damunt un llit de palla
S'hi sent el primer plor d'un nou Infant.

És un vagit punyent que als homes crida
a un assaig d'harmonia fraternal
que refreni l'enveja sense brida
que en el front de Caïm deixà el senyal.
És un convit a retrobar la vida
per la sendera humana del Nadal.

Quan tothom seguirà aquesta sendera
i a cada llar ja hi hagi un cobricel
per al colom i la branca d'olivera,
tots els pobles, amb un mateix anhel,
hissaran una idèntica bandera
per honorar la memòria d'Abel.

TRÍPTIC DE NADAL

Per a l'Anna Canals,
amb afecte i gratitud

QUAN EL DESEMBRE VE

Cada dia que passa és una fulla
de l'arbre de la vida, que se'n va.
Cada hivern, com ventada que despulla
un bosc d'anhels que no reverdirà.
Mes l'esperança rebrota onsevulla
que un cor bategui amb sang de català.

I si és d'un català que el fat desterra,
que va pel món aliè sense puntal,
l'enyor, amb alè fred, al cor s'aferra
quan el Desembre ve i torna el Nadal
i el pensament va vers aquella terra
on cada ovella troba el seu corral.

Aquella terra tan serena i clara
on cada llar manté un caliu d'amor
presidida per la muller o la mare
que, amb llur espera, infonen nou valor
a aquell a qui el coratge desempara
lluny del clos propi, captiu de l'enyor.

Londres, desembre de 1963

NADAL NOSTÀLGIC

Quan, amb el cor feixuc, tanquem els ulls
per rellegir el llibre de la vida
i la memòria gira enrera els fulls
i retornem a una edat ja esvanida,
de nou sentim que una veu dolça ens crida
i ens guia per un món ple d'abriülls.

Així el record dissipa la tenebra
amb què el Temps tracta d'encobrir l'oblit
i, com per obra d'un miracle ardit,
vida donem a la que ens va concebre
i ella, malgrat la Mort, aquesta nit
ve i ens ajuda a bastir el Pessebre.

Que si un mal fat del clos propi ens allunya,
la mare ens troba alberg cada Nadal
i amb la moneda que l'amor encunya
rescata uns símbols del tresor pairal
i arran del cor ens hi agença un Portal
amb figures del món de Catalunya.

1964

ESTRELLA D'ORIENT

Nadal. Nit de records i d'enyorança
pels qui han deixat enrera la infantesa.
Nit ampla i viva, amb una estrella encesa
com el punt lluminós d'una esperança.

Una estrella que àdhuc quan l'alba arriba
roman visible i brúixola esdevé
per als que van a l'atzar o a la deriva,
el clos propi usurpat pel foraster.

Mentre l'estrella aquesta al cel rutili
i els records parlin del país natal,
l'hivern dels anys i els freds d'un llarg exili
no afebliran la virtut del Nadal.

Pel català a contracor absent
té un alt sentit l'Estrella d'Orient.

Nadal 1966

REMEMOREM

Doncs la memòria ens és fidel,
rememorem l'amor dels avis
i la diada amb un Estel
quan un delit dolç com la mel
feia brollar cançons als llavis.

Rememorem els dies rics
de meravella i fantasia
amb ecos de costums antics
i amb la presència d'uns amics
que eren orgull de companyia.

Rememorem el clos pairal
i la infantesa a prop dels pares
i aquella festa principal:
la nit joiosa de Nadal
que era una nit de les més clares.

AMB XEREMIA I AMB DOLÇAINA

Fa un temps molt cru, temps desembral,
i tindren neu si el fred amaina.
i amb xeremia i amb dolçaina
rebrem els signes de Nadal.

Sota un cel llis com un tendal
s'ha propagat la profecia
perquè amb dolçaina i xeremia
vingui el missatge de Nadal.

Per al sembrat sentimental
la neu serà com nova maina.
I amb xeremia i amb dolçaina
donarem gràcies pel Nadal.

La guerra es fan pastor i sagal
perquè una ovella s'esgarria.
Però amb dolçaina i xeremia
pacten la treva de Nadal.

Si bé enyorem l'aire estival
amb falciot i voliaina,
amb xeremia i amb dolçaina
volaran aires de Nadal.

Quan no hi ha lloc a cap hostal
és bo l'escalf d'una Establia
mentre amb dolçaina i xeremia
passa la vetlla de Nadal.

Tothom honora el clos pairal:
el fill sensat i el falinfaina,
que amb xeremia i amb dolçaina
la sang comanda per Nadal.

El Bon Fuster seu al Portal
prop del Nounat i de Maria
mentre dolçaina i xeremia
diven la joia del Nadal.

Un plor d'infant és el senyal
pel bressoleig i la moixaina;
i amb xeremia i amb dolçaina
les mares canten per Nadal.

La mallerenga i el pardal
amb l'esperver passen el dia.
Sons de dolçaina i xeremia
portents proclamen per Nadal.

Quan del tió ve el ritual
en cada noi frisa una daina
i amb xeremia i amb dolçaina
dansen les hores de Nadal.

Les veus d'un cor celestial
són un convit a l'harmonia
perquè amb dolçaina i xeremia
la pau prosperi per Nadal.

Si és mostra d'amistat lleial
val tant com l'or la galindaina.
I amb xeremia i amb dolçaina
vindran ofrenes de Nadal.

Ja brilla al cel oriental
l'estrella de l'Epifania.
Adés dolçaina i xeremia
diran l'epíleg de Nadal.

L'avi és persona principal
i per ell l'àvia s'empolaina
i amb xeremia i amb dolçaina
recorden llur primer Nadal...

Tot es fa vell. Per bé o per mal,
els costums moren. Tot canvia.
Ara dolçaina i xeremia
ja no s'estilen per Nadal.

Londres, juny/octubre de 1966

IF AT YULE-TIDE...

Lift up your heart. Oust gloom or spleen.
Lift up your heart. Oust gloom or spleen.
Lift up your heart. Oust gloom or spleen.
Lift up your heart. Oust gloom or spleen.
The joys of life are not all lost.
If at Yule-tide, amidst hoar-frost,
We take some tinsel and some green
And ribbons with a silken sheen
We can arrange, at little cost,
A lovely Christmas scene.
Some coloured lights on a fir-tree
—The season's prettiest sight to see—
Will give a warm welcoming glow
To berried holly and mistletoe.
We may then talk or sing "ad lib"
Of love and peace beside the Crib.
And the sweet voice of Master Robin,
Even if from a tape-recorder
Or from a photo-ponic bobbin,
Will trill a joyous "Sursum corda!"

1968

SI PER NADAL...

Eleveu el vostre cor. Feu fora la tristesa o el rancor. / Eleveu el vostre cor. Feu fora la tristesa o el rancor. / Eleveu el vostre cor. Feu fora la tristesa o el rancor. / Eleveu el vostre cor. Feu fora la tristesa o el rancor. / Les alegries de la vida no s'han perdut totes. / Si per Nadal, enmig del gebre, / agafem algun oripell i una mica d'herba / i cintes amb brillantor sedosa / podem arranjar, per ben poc, / un preciós ambient nadalenc. / Alguns llums de colors en un avet / —l'escena més maca de veure en aquestes dates— / donaran una càlida llum acollidora / a les baies de grèvol i vesc. / Llavors podem parlar o cantar improvisadament / sobre l'amor i la pau al costat del Pessebre / i la dolça veu del Mestre Pit-roig, / fins i tot si ve d'un magnetòfon / o d'un rodet fotofònic, / trinarà un alegre "Sursum corda!"

PAX BREVIS

Ja hem posat la farina –blanc de neu– al pessebre.
La campana de l'alba té una veu de cristall.
I mal que els ulls se'ns clouen, i fa fred i hi ha gebre,
tresquem amb passa ferma cap a Missa del Gall.

L'església és com un astre fulgent de llum i glòria.
Dels registres de l'orgue volen àngels i ocells.
I amb l'ànima entenedrida seguint uns camins vells
retroben la infantesa –que és sols una memòria.

I així que de les Pasqües s'extingeixi la llum
i cessi el cant angèlic que diu "Pau a la Terra",
frisarem per reprendre l'inveterat costum
de tractar el germà propi amb urc i en to de guerra.

L'ESTRELLA DELS INFANTS

Sota un cel de silencis l'any ens obre
un Portal rònc quan l'autumne mor.
Un avís, al defora, hi diu: "Si ets pobre,
entra i ofrena l'escalf del teu cor.
Però si ets ric, desprèn-te del que et sobra:
fes ofrena d'encens i mirra i or.

Pots ofrenar senyals de ta riquesa
com ho van fer els Tres Reis de l'antigor.
Mes prega que una estrella resti encesa
per a l'home que hi ha en cada nadó,
i que el paisatge blanc de la infantesa
un Gòlgota no tingui a l'horitzó.

I si ets molt poderós, tant, que comandes
una força que et posa entre els titans,
projecta el teu poder a totes bandes,
posa a ratlla cada perill, abans
que la perfídia d'ànimes nefandes
pugui enfosquir l'estrella dels infants."

I, bon entenedor, el cor voldria
encendre's com un foc ben abrandat
i amb flames envoltar cada establia
on, indefens i nu, jeu un nounat
dels milers que al món vénen cada dia
perquè vagi endavant la Humanitat.

Que amb foc del cor podrem forjar nous llaços
entre l'home d'avui i el de demà
si a l'home-infant li protegim els passos
perquè, quan l'amor nou vulgui mostrar
al món i amb gest de pau estengui els braços,
un clau no li traspassi cada mà.

LA VISITA

Nit de Nadal, nit d'alegria.
Nit amb cançons malgrat el fred.
Que allà, a Betlem, hi ha una Establia
amb un Nounat –fill de Maria
i del Fuster de Natzaret.

Davant l'Infant, humils pastors
de llurs ofrenes fan estesa;
i l'espontània senzillesa
del rústic acte generós
omple l'escena de tendresa.

El cant mel·lifulu d'un Pit-roig
va musicant l'escena aquella
i és joia al cor, festa a l'orella.
–Pit-roig, Pit-roig: Que en fas de goig
amb l'armilla vermella!

Fas tant de goig, que un hom diria
que t'has mudat, malgrat el fred,
per visitar aqueixa establia
on hi ha l'Infant fill de Maria
i del Fuster de Natzaret.

Londres, Nadal de 1974

NADALA

Aquesta nit al cor li neixen ales
i se'n vola vers unes regions
on tot hi diu que les millors cançons
són “cançons de bressol” i són “nadales”.

En el seu vol el cor veu una estrella
que il·lumina el portal d'una establia,
i una cançó adient trobar voldria
que, d'entre les millors, fos la més bella.

La terra és viva de llums i gatzara.
I, així que l'alba del nou dia apunta,
el cor plega les ales i pregunta:
“Què serà bo per al Noi de la Mare?”

Londres, Nadal de 1975

DONCS ÉS UN DIA ASSENYALAT

Demà,
rabadà,
doncs és un dia assenyalat,
haurem de matinar.
De bon grat.
Sense ronsejar.
Doncs és un dia assenyalat.

Amb tapaboques i samarra
si el temps és cru no ens farà por.
I portarem en el sarró
pernil, olives, botifarra
i un bon crostó
de pa
per a esmorzar.

Bons abrigalls tindrem. Bons aliments.
I, abans d'emprendre la jornada,
no hem d'oblidar els instruments
adients
amb la diada.

Vols saber, rabadà, on anirem?
Quin serà el terme del nostre viatge.
Una Establia, allà, a Betlem,
on hi ha un Nounat
que té un missatge
per als homes de bona voluntat.

Si les aspreses del camí
afeixuguen la passa,
quan la fatiga sigui massa
ens la podrem alleugerir
amb flabiol, ferrets i tamborí.

El camí és molt llarg. I amb neu,
borrasques o vents freds.
Mes podem fer que sembli breu
amb tamborí, flabiol i ferrets.

I en retornar de l'Establia,
quan podrem dir que hem vist el Sol,
propagarem el missatge del dia
fent volar notes d'alegria

amb ferrets, tamborí i flabiol.

Londres, Nadal de 1975

APÒLEG NADALENC

Per Nadal,
el Pardal
puja dalt
d'un Fanal.

Mira el món
blanc de neu
sota seu,
i s'estranya, es mig confón,
en veure els homes que petits són.

Nit serena.
Lluna plena.
Nit serena, amb neu i gebre.
Mes l'ocell
hi és mesell.
Sols l'enfebra
una dèria d'escatir
el què i el com, el quan i el qui,
del misteri del Pessebre.

Veü el Bou,
que no es mou.
La Mula,
que dissimula.
I uns Pastors,
que s'agenollen de dos en dos.

El Bou fa: "Muuu..."
i no li respon ningú.
La Mula encara no ha après
de dir res.
I els Pastors...
els Pastors,
bocabadats
i amb ulls esbatanats
talment si els fos
revelat un succés miraculós,
romanen prostrats,
de dos en dos...

Des de dalt
del Fanal,
el Pardal

de tots ells es riu
fent un repetit, convuls, piu-piu.
Car li sembla que ha esbrinat
que el Nadal no té misteri,
sinó un subtil encanteri
d'espectacle ben muntat.

Mes, tot d'una,
s'adona l'ocell
que passa a frec d'ell
la Lluna,
gran i blanca, rodona com un plat,
sobre el paisatge nevat.

I el Pardal,
que creia haver pujat dalt d'un Fanal,
se sorprèn tot, es meravella,
de trobar-se enfilat sobre una Estrella.